

БЪЛГАРИЯ

*Стратегия
за подпомагане
на страната*

*2002
2004*

Световна банка

**МЕМОРАНДУМ НА ПРЕЗИДЕНТА
НА МЕЖДУНАРОДНАТА БАНКА
ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ
И РАЗВИТИЕ**

И

МЕЖДУНАРОДНАТА ФИНАНСОВА КОРПОРАЦИЯ

ДО

ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ

ОТНОСНО

СТРАТЕГИЯТА

НА ГРУПАТА

НА СВЕТОВНАТА БАНКА

ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА БЪЛГАРИЯ

Документ
на Световната банка

Доклад № 23927-BUL

**МЕМОРАНДУМ НА ПРЕЗИДЕНТА
НА МЕЖДУНАРОДНАТА БАНКА
ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ
И РАЗВИТИЕ
И
МЕЖДУНАРОДНАТА ФИНАНСОВА КОРПОРАЦИЯ
ДО
ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ ДИРЕКТОРИ
ОТНОСНО
*СТРАТЕГИЯТА
НА ГРУПАТА
НА СВЕТОВНАТА БАНКА
ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА БЪЛГАРИЯ***

31 май 2002 г.

Секция за България
Регион Европа и Централна Азия

Международна финансова корпорация
Отдел Южна Европа и Централна Азия

ВАЛУТНИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Валутна единица: български лев към 1 ноември 2001 г.
1 щ. д. = 2.1700000 лв.

ФИСКАЛНА ГОДИНА

Правителство на Република България: 1 януари – 31 декември
Световна банка: 1 юли – 30 юни

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ААМР	Американска агенция за международно развитие	ММР	Министерство за международно развитие на Великобритания
АРЛ	Гъвкав програмен заем	МС	Министерски съвет
БВП	Брутен вътрешен продукт	МСП	Малки и средни предприятия
БДЖ	Български държавни железници	МТСП	Министерство на труда и социалната политика
БКК	Банкова консолидационна компания	МФК	Международна финансова корпорация
БНБ	Българска народна банка	НДСВ	Национално движение „Симеон Втори“
БТК	Българска телекомуникационна компания	НЕК	Национална електрическа компания
ВСС	Висш съдебен съвет	НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
ГДИП	Годишен доклад за изпълнението на портфейла	НОИ	Национален осигурителен институт
GEF	Глобален фонд за опазване на околната среда	НПО	Неправителствена организация
ДПС	Движение за права и свободи	НСЕДВ	Национален съвет по етническите и демографските въпроси
ДФТП	Доверителен фонд за техническа помощ	НСЗ	Национална служба по заетостта
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие	НСИ	Национален статистически институт
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка	ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ЕК	Европейска комисия	ООО	Отдел за оценяване за операциите
ЕС	Европейски съюз	ОПС	Оценка за подпомагане на страната
EFF	Разширено споразумение за финансиране	РАЛ	Програмен заем за реструктуриране
ЗПУ	Задължение за публична услуга	ППР	Преглед на публичните разходи
ИДБ	Изследване на домакинските бюджети	ПРООН	Програма на ООН за развитие
ИИЖС	Изследване за измерване на жизнения стандарт	ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
КИДБ	Комплексно изследване на домакинствата в България	SAPARD	Специална присъединителна програма за развитие на земеделието и селските райони
КСЧИ	Консултантска служба за чуждестранни инвестиции	СДС	Съюз на демократичните сили
ЛЛ	Заем за познания и нововъведения	СПП	Съвместен преглед на проектите
МАГИ	Многостранна агенция за гарантиране на инвестициите	СПС	Стратегия за подпомагане на страната
МБВР	Международна банка за възстановяване и развитие	СТО	Световна търговска организация
МВФ	Международен валутен фонд	УПРБ	Управленска програма на Република България
МЗГ	Министерство на земеделието и горите	ФИР	Фонд за институционално развитие
		ФРИ	Фонд за регионални инициативи
		ФСИ	Фонд за социални инвестиции

ЕКИП НА ГРУПАТА НА СВЕТОВНАТА БАНКА

МБВР		МФК	
Вицепрезидент	Йоханес Ф. Лин	Вицепрезидент	Асад Жабре
Директор за страната	Андрю Н. Воркинк	Директор	Кхозро Замани
Ръководители на екип за СПС	Юлиус Варалей, Лейла Злауи	Ръководител за страната	Суджата Ламба
		Ръководител на проект	Йержи Конда

СЪДЪРЖАНИЕ

ОБОБЩЕНИЕ	7
I. ПОЛИТИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ИКОНОМИЧЕСКИ РЕЗУЛТАТИ	9
A. Политическо развитие	9
B. Икономически резултати	9
II. ПРЕХОДЪТ В БЪЛГАРИЯ – ПОСТИГНАТ НАПРЕДЪК И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В БЪДЕЩЕ	10
A. Безработица, бедност и социално подпомагане	11
B. Развитие на човешкия капитал	12
B. Подобряване на стопанския климат	14
Държавна администрация	14
Правна и съдебна система.....	15
Стопански и финансов сектор.....	15
Инфраструктура	16
Селско стопанство, природни ресурси и околна среда	17
Г. Текущи предизвикателства	18
III. ОТКЛИКЪТ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА В РАЗВИТИЕТО	18
A. Формулировка на правителствената програма	18
B. Основни елементи в правителствената програма	19
IV. ИКОНОМИЧЕСКИ ПЕРСПЕКТИВИ И ВЪНШНО ФИНАНСИРАНЕ	20
V. ПОМОЩ ОТ ГРУПАТА НА СВЕТОВНАТА БАНКА	22
A. Помощ в миналото	22
Портфейл на Световната банка.....	22
Програми на Международната финансова корпорация и Многостранната агенция за гарантиране на инвестициите	22
Поуките от помощта на Групата на Световната банка в миналото и Стратегията за подпомагане на страната от 1998 г.....	22
Консултации при подготовката на СПС	24
B. Стратегия на Групата на Световната банка и основни теми	24
Насърчаване на растеж, обусловен от развитието на конкурентен частен сектор	25
Укрепване на държавната администрация и инициативи за борба с корупцията	28
Облекчаване на социалните последици от реструктурирането и по-ефективно предоставяне на услуги.....	29
B. Инструменти на Стратегията за подпомагане на страната	30
Партньорства	30
Управление на портфейла	31
Аналитична и консултантска помощ	32
Заемни сценарии на МБВР и основни показатели	32
Мониторинг по Стратегията за подпомагане на страната	35
Достигане до обществеността.....	35
VI. ПЛАТЕЖОСПОСОБНОСТ И РИСКОВЕ	36
Платежоспособност и експозиция.....	36
Рискове	37

КАРЕТА

Карета 1	Цели за развитие през хилядолетието за България.....	13
Карета 2	Поуки от СПС от 1998 г. и заключения от ОПС от 2002 г.....	23
Карета 3	Основни показатели за поддържане на оптималния сценарий.....	34

ТАБЛИЦА

Таблица 1	България – основни икономически показатели за 2001–2005 г.....	21
-----------	--	----

СХЕМА

Схема 1	Стратегия на Групата на Световната банка, теми и инструменти.....	25
---------	---	----

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение А2	Поглед върху България
Приложение Б2	Избрани показатели от изпълнението и управлението на портфейла на Световната банка за България
Приложение Б3	Обобщение на програмата на Групата на Световната банка за България Програма на МФК и МАГИ за 1999–2002 финансови години
Приложение Б4	Обобщение на некредитните услуги за България
Приложение Б5	Социални показатели за България
Приложение Б6	Основни икономически показатели за България Избрани показатели за България
Приложение Б7	Основни показатели за експозицията на България
Приложение Б8	Портфейл на операциите за България (МБВР/МАР) Извлечение от общия и усвоения портфейл на МФК за България
Приложение Б9	Матрица на Програмата на СПС за България
Приложение Б10	Обобщение на приоритетите за развитие в СПС
Приложение В	Актуализирана картина на бедността
Приложение Г	Консултации по СПС – основни констатации за България

СТРАТЕГИЯ НА ГРУПАТА НА СВЕТОВНАТА БАНКА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА БЪЛГАРИЯ

ОБОБЩЕНИЕ

1. След обсъждането на предходната Стратегия за подпомагане на страната (СПС) в Управителния съвет на Световната банка през май 1998 г. в България за първи път след края на комунистическия режим беше отбелязана политическа стабилност. Правителството на Съюза на демократичните сили (СДС) изпълняваше широкомащабни реформи и следваше режима на паричния съвет, което се отрази изключително добре върху икономиката – стабилен икономически растеж и намаляване на инфлацията и бедността. Продължиха обаче да съществуват висока безработица и корупция.

2. След изборите през 2001 г. правителството на бившия цар Симеон Втори продължи реформите и се ангажира да подобри жизнения стандарт, да ограничи бедността и намали дълга на страната. Категорично се поддържа и поетият път за присъединяване към Европейския съюз (ЕС) и завършване на прехода към пазарна икономика. Големите очаквания обаче за бърз обрат в икономиката, потискащо високата безработица и усещането за бедност и корупция предизвикват недоволство у мнозина и изправят правителството пред трудни политически и социални предизвикателства.

3. Икономическите перспективи за България остават добри при положение, че се поддържа ходът на реформите. През февруари 2002 г. Международният валутен фонд (МВФ) одобри двегодишно стенд-бай споразумение в подкрепа на паричния съвет, по-нататъшната силна фискална позиция и по-дълбоките структурни реформи. Може да се очаква силният икономически растеж в резултат от подобрената стопанска среда и значителния поток преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) да намали бедността, да постави държавния дълг под контрол и да осигури необходимото финансиране за неотложните социални услуги.

4. Програмата на правителството от октомври 2001 г. очерта добра рамка за постигане главните цели на България за растеж, намаляване на бедността и членство в ЕС, както и стабилна основа за външно подпомагане. По-нататъшните международна подкрепа и партньорство, съчетани с държавно и търговско финансиране, ще играят основна роля при следващия етап на икономическия преход. Стратегията на Световната банка за подпомагане ще бъде в подкрепа на изпълнението на правителствената програма и в допълнение към стенд-бай споразумението с МВФ. Като се има предвид насочеността на СПС към насърчаване на растеж, обусловен от конкурентоспособен частен сектор, укрепване на държавната администрация и управление, смекчаване на социалните последици от продължаващото реструктуриране и по-ефективно предоставяне на публични услуги, Групата на Световната банка ще има добри възможности да съдейства на правителството за намаляване на бедността, повишаване на жизнения стандарт и улесняване на присъединяването към ЕС.

5. При оптималния сценарий, който се очертава като най-вероятен, Световната банка ще отпусне кредитни средства в размер до 750 млн. щ. д. през периода на финансовите години от 2003* до 2005 – малко по-високо равнище спрямо предходната СПС, и ще акцентира върху подкрепата за програмата на България. Международната финансова корпорация (МФК) и Многостранната агенция за гарантиране на инвестициите (МАГИ) също предвиждат разширяване на програмите си.

6. Трите програмни заема за реструктуриране (PAL) на обща стойност 450 млн. щ. д. са предназначени за подкрепа на силната средносрочна програма за реформи в политиката. Заемите PAL ще са съсредоточени върху реформите в нормативната уредба и институциите, реструктурирането и приватизацията в реалния сектор с оглед на подобряване на стопанската среда и привличане на ПЧИ; управлението, държавната администрация и мерките за борба с корупцията за повишаване възможностите на правителството; пазара на труда и социалната политика с цел намаляване на

* Под 2003 финансова година се разбира периодът от 1 юли 2002 г. до 30 юни 2003 г., тъй като финансовата година на Световната банка обхваща времето от 1 юли до 30 юни на следващата календарна година. – Бел. прев.

бедността, устойчивост на социалната защита и реформи в образованието и здравеопазването. Стабилната програма за реформи по линия на заемите PAL и значителните инвестиционни проекти ще спомогнат за постигане на икономически растеж, спад в безработицата и намаляване на бедността. Моделът на тези заеми и конкретните инвестиционни операции са в пълно съответствие с препоръките в проведената неотдавна Оценка на подпомагането на страната от Отдела за оценяване на операциите (ООО). Благоприятно въздействие за изпълнението на цялостната програма ще има и засиленото присъствие на банката в региона след децентрализирането на секцията за България (заедно с директора ѝ) в Загреб през ноември 2001 г.

7. Въпреки планираното по-високо равнище на кредитиране за България експозицията на Световната банка ще остане управляема поради стабилната икономическа програма на страната, плана за управление на дълга и достъпа при все по-добри условия до международните финансови пазари. Основните рискове при програмата са свързани с евентуални пропуски в политиката, дестабилизация в региона и спад във външното търсене. Предвидени са гаранции за защита срещу тези рискове. Непоклатимият ангажимент на правителството да следва пътя на реформите ще допринесе за постепенно смекчаване на рисковете. В случай че те са налице, Световната банка, ако няма необходимата реакция за промяна в политиката, ще намали обема на кредитирането и ще го ограничи до най-важните инвестиционни проекти за намаляване на бедността.

8. Изпълнителните директори може да пожелаят да насочат обсъждането към следните въпроси:

- *Адекватност на мерките за намаляване на бедността:* подходящи ли са предложените действия на Световната банка по отношение на възлови въпроси за възможностите и политиката с оглед на борбата с бедността, включително Оценката на бедността от 2002 финансова година, и предвидената ѝ роля в политическия диалог?
- *Стопанска среда и ПЧИ:* подходящи ли са предложените действия за подобряване на политиката за засилване на конкуренцията, институциите и инвестиционния климат, като се има предвид централизираното насочване на ПЧИ към устойчив растеж и откриване на нови работни места?
- *Експозиция на Световната банка:* подходяща ли е предложената програма на банката, включително заемите за реструктуриране, като се имат предвид перспективите за значителен напредък в прехода към напълно функционираща пазарна икономика?

I. ПОЛИТИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ИКОНОМИЧЕСКИ РЕЗУЛТАТИ

A. Политическо развитие

1. След края на комунистическото управление в България за първи път едва след изборите през 1997 г. започна да се наблюдава политическа стабилност. С абсолютно мнозинство в парламента коалицията на СДС изпълняваше последователна програма и се справи успешно с положението в условията на няколко международни кризи. Проведените през юни 2001 г. избори дадоха ясен мандат на Национално движение „Симеон Втори“ (НДСВ) начело със Симеон Сакскобургготски. Впоследствие се сформира коалиционно правителство, в което участва Движението за права и свободи (ДПС) – партия на основата на турското малцинство. При надпреварата в президентската предизборна кампания през ноември миналата година социалистическият кандидат Георги Първанов измести президента Петър Стоянов въпреки подкрепата от страна на СДС и НДСВ.

2. Новото правителство пое ангажимента да засили икономическия растеж, да подобри жизнения стандарт и да намали дълга на страната. В основата на програмата му залегнаха ускоряване на приватизацията, ограничаване на бедността и изкореняване на корупцията, както и националните цели, свързани с присъединяването към ЕС и НАТО. Освен съществената приемственост между предходното и новото правителство по пътя към изграждане на функционираща пазарна икономика настоящото управление се ангажира пред обществото и с обещанието да намали бедността и да проведе реформа в държавната администрация и съдебната система. В новия кабинет участват млади динамични реформатори от международни инвестиционни банки и по-традиционни политически фигури с опит в управлението от периода преди 1997 г.

3. Правителството е изправено пред тежки предизвикателства – да възстанови доверието на населението, като представи необходимите разяснения във връзка с реформите и убедителни аргументи за тяхната неотложност. Без широка политическа подкрепа ще бъде много трудно осъществяването на реформи, които вероятно ще имат допълнителна социална цена. Избирането на президента Първанов – представител на социалистическата партия, и вътрешните разногласия в НДСВ, в резултат на които петима депутати напуснаха партията на министър-председателя, усложниха политическата обстановка. При това положение за изграждането на единогласие в подкрепа на реформите ще са необходими удвоени усилия както в коалицията, така и извън нея. Освен това поради високите очаквания на обществото, чието отражение беше променливото отношение на гласоподавателите по време на миналогодишните парламентарни и президентски избори, правителството носи тежкото бреме за постигане на осезаеми резултати в краткосрочен план. Кампанията през 2001 г. доведе до по-високи очаквания и избирателите се надяват на по-справедливо разпределяне на ползите от устойчивия растеж и на премахване на корупцията. Въпреки че потвърждаването на ангажимента за борба с бедността чрез по-добра възможност за мониторинг и по-голяма прозрачност би спомогнало за оправдаване на очакванията, няма вероятност това да доведе до намаляване на скептичните настроения сред обществеността. Все още високото равнище на безработицата и големият брой хора, които не са почувствали ползите от развитието, ще бъдат и в бъдеще предизвикателство за определящите политиката. Освен с усложненията във връзка с икономиката правителството трябва да се справи и с ограничените възможности в административно и координационно отношение, за да се осъществят ясно формулиране на решенията и последващото им ефективно изпълнение. Независимо от постигнатия напредък това е проблем в процеса на реформите, на който трябва да се обърне съществено внимание.

4. Преобладаващият елемент във външната политика на България е стремежът за членство в ЕС и НАТО. Вече са затворени редица преговорни глави в процеса на хармонизиране на законодателството ѝ с европейските *Acquis Communautaire*, което е отбелязано като напредък в Доклада на ЕС за 2001 г., като същевременно се подчертава необходимостта от административни реформи – по-специално в съдебната система. Очаква се страната да се присъедини към ЕС след 2007 г.

B. Икономически резултати

5. Обширната програма за реформи на предходното правителство, чието осъществяване започна след години на социално напрежение, лошо икономическо управление и спад от 30 % в производст-

вото през 1996 г., доведе до преобразуване на икономиката на България, намаляване на инфлацията и засилване доверието на инвеститорите. В резултат бяха положени в голяма степен основите на висок и устойчив растеж. Паричният съвет, въведен през юли 1997 г., беше подкрепен с консервативна фискална политика и така необходимото ускоряване на усилията в структурната реформа. Машабните преобразувания включваха либерализация на търговията и цените, реформа в социалната област и реструктуриране на финансовия сектор, промишлеността, селското стопанство и енергетиката – особено приватизиране на държавните предприятия.

6. Въпреки неблагоприятните външни обстоятелства, характеризиращи се със сътресения на международните пазари, неизгодните цени на стоките и нарушаването на търговията, свързани с кризата в Косово, реалният БВП отбеляза среден годишен ръст от 3 % през 1998–1999 г. и 5 % през 2000–2001 г. Същевременно инфлацията от равнищата на хиперинфлация през 90-те години на ХХ век беше сведена през 1999–2001 г. до едноцифрено число. Бюджетът като цяло беше балансиран, като регистрира излишък от 1 % от БВП през 1998 г. и дефицит от малко под 1 % от БВП през следващите три години, но със запазване на първичния излишък през целия период.¹ Благодарение на тази предпазлива фискална политика бе постигнато намаляване на общия размер на държавния дълг с над 30 процентни пункта от БВП – от равнище над 100 % през 1997 г. до около 69 % през 2001 г.

7. Възстановяването на България беше съпроводено със засилващ се дефицит по външната текуща сметка. Под влияние на спада в обема на износа поради кризата в Косово салдото на текущата сметка премина от излишък от 3.6 % от БВП през 1997 г. в дефицит от 5.3 % от БВП през 1999 г. През 2000 г. нарастването в обема на износа с 16 % (около 20 % в доларово изражение) донякъде компенсира увеличените цени на петрола, с което ограничи дефицита по текущата сметка до 5.8 % от БВП. Забавянето в икономическия растеж на ЕС и финансовата криза в Турция доведоха до спад в нарастването на износа през 2001 г. (дяловете на ЕС и Турция от обема на българския экспорт са съответно около 50 % и 10 %). Правителството реагира чрез затягане на финансовото положение през последното тримесечие на 2001 г. и успя да задържи дефицита по текущата сметка на равнище 6.4 % от БВП.

8. Като цяло има значително подобряване във външната позиция на България след 1997 г. въпреки неотдавнашното увеличаване на дефицита по текущата сметка. С изключение на 2001 г. този дефицит е финансиран почти изцяло чрез преки чуждестранни инвестиции. В действителност размерът на външния дълг на страната (държавен и частен) намаля съществено до около 78 % от БВП през 2001 г., а резервът в чуждестранна валута поддържа задоволителни равнища. Международните финансови пазари реагираха благоприятно на постиженията в изпълнението на програмата за реформи. През ноември 2001 г. правителството емитира петгодишни еврооблигации на стойност 250 млн. евро при 367 базисни пункта над петгодишните германски облигации. Заявките далеч надхвърлиха обема на емисията. Също в края на 2001 г. „Стандарт енд Пуърс“ и „Мудис“ повишиха кредитния рейтинг на България. В резултат на успешна суапова сделка за дълга през март 2002 г. бе постигнато намаляване на непогасения държавен дълг и разсрочване на погасителните плащания през следващите няколко години.

II. ПРЕХОДЪТ В БЪЛГАРИЯ – ПОСТИГНАТ НАПРЕДЪК И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В БЪДЕЩЕ

9. Стабилните икономически резултати през последните години са благоприятни за перспективите за развитие на България, но при положение, че продължат структурните реформи. Предизвикателството пред страната е свързано с поддържане на досегашните постижения, за да се изпълнят целите на правителството за устойчив икономически растеж, създаване на заетост и намаляване на бедността, които са от възлово значение за присъединяването към ЕС. Илюстрация на мащаба на предизвикателството е фактът, че равнището на доходите на човек от населението е около 25 % от средното за ЕС, а безработицата е около два пъти по-висока. Правителствената стратегия залага на създаването на по-добра среда за растеж, развитието на частния сектор и по-големите възможности

¹ Вписването на постъпленията от приватизацията като финансиращи пера е съгласно таблица 1.

на всички слоеве от населението (особено на бедните) за участие в процеса на икономически растеж. Ключовите елементи в нея обхващат мерки за борба с бедността и подобряване на социалното подпомагане, развитие на човешкия капитал и създаване на инвестиционен климат, който да насърчава производителността, заетостта и балансирания растеж.

А. Безработица, бедност и социално подпомагане

10. Безработицата и бедността се превърнаха в постоянна характеристика на посткомунистическия пейзаж и в източник на нарастващо недоволство сред населението. Ерозията на пълната заетост и сигурността на доходите в началото на 90-те години на XX век засили уязвимостта на населението. Намалването на работните места в България достигна драстични размери. До 1996 г. безработицата беше 13 %, като след това отбелязваше равномерно нарастване, за да достигне равнището 18 % през 2001 г., което е сред най-високите в региона. Състоянието на продължителна безработица е особено сериозен проблем – през 1993 г. над половината от безработните бяха в това състояние повече от една година, като делът им през 2001 г. се увеличи на 62 %. Продължително безработните са без мотивация и с ниска квалификация, което затруднява процеса на тяхното преквалифициране. Причините за високото равнище на безработица в България са реструктурирането на предприятията, ниската квалификация и различията в потребностите на отделните райони на страната, бавният растеж на новите предприятия, несъответствията в уменията и недостатъчната гъвкавост на пазара на труда. За да се намали безработицата, са необходими по-добър стопански климат за откриване на нови работни места, преодоляване на проблема с несъответствията в уменията посредством подобряване на образованието и обучението, повишаване гъвкавостта на пазара на труда и осъществяване на целенасочени услуги за заетост, които се определят от търсенето.

11. *Реформите дават резултати. След кризата през 1997 г. икономическото възстановяване доведе до намаляване на бедността.* Според проведеното тогава изследване на домакинствата² икономическата криза през 1997 г. се е отразила сериозно върху жизнения стандарт и бедността е обхванала до 36 % от населението. След това равнището на бедността намалява значително – до 12 %, а потреблението се възстановява след кризата. Коефициентът на Гини регистрира спад от 31 % през 1997 г. на 29.5 % през 2001 г., а различията в бедността се изчисляват на 1.4–2.1 % от БВП.³ Това предполага, че периодът на постоянен икономически растеж между 1997 и 2001 г. и мрежата за социална защита са се отразили благоприятно върху жизнения стандарт. В приложение В са показани основните резултати от последното изследване на приходите и разходите на домакинствата. Въпреки това е трудно да се обясни връзката между четиригодишния растеж, намаляването на бедността и продължаващата безработица. Социалните разходи и програми частично обясняват положението: нарастващият брой рано пенсионирали се и умерените размери на пенсиите, съчетани с взаимопомощта в рамките на семейството и неформалната заетост, са допринесли за намаляване равнището на бедност, без това да се отразява на безработицата.

12. *Променено е естеството на бедността, остава постоянна дълбоката бедност сред уязвимите групи от населението.* Въпреки подобренията след 1997 г. бедността остава на двойно по-високо равнище спрямо 1995 г., когато беше изчислена на 5,5 %. Настъпили са промени в характеристиките на бедността, тъй като последните подобрения в благосъстоянието не са разпределени равномерно сред населението. Има „ниши на бедност“ сред определени групи – най-вече безработните, етническите малцинства (особено ромите) и семействата с повече от четири деца. При ромите вероятността да са бедни е десет пъти по-голяма, отколкото при българите. Бедността е по-голяма в селските райони. В градовете след 1997 г. има по-значителен спад в равнището ѝ – от 34 % на 6 %, а в селата спадът е от 41 % на 24 %. Съществуват сериозни възможности за по-нататъшно ограничаване на бедността чрез разработване на целева система за борба с нея (например за ромите) и подобряване определянето на целевите групи за социално подпомагане – по-конкретно социалното подпомагане, за облекчаване на последиците от пре-

² България: бедността по време на прехода, юни 1999 г. Световна банка, доклад № 18411.

³ Линията на бедността е относителна след 1997 г., като е определена на равнище две трети от средното потребление на глава от населението (2.76 щ. д. на ден), актуализирано към цените от 2001 г. – това е използвано като абсолютна линия на бедността в Оценката на бедността за 2002 финансова година.

структурирането. Освен това трябва да се засилят възможностите на правителството за наблюдение и анализ на бедността и за оценка на въздействието на политиката върху уязвимите групи. Това бе потвърдено от необходимостта да се възложат на външни изпълнители последните проучвания на бюджетите на домакинствата и от липсата на проучвания за жизнения стандарт на домакинствата – и двете бяха осъществени със съдействието на Световната банка (параграф 69).

13. **Реформите в социалната защита помогнаха на бедните да се справят с шоковете на прехода, но въпреки това все още има съществени въпроси във връзка с по-нататъшното повишаване ефективността на системата и нейната устойчивост.** Предишното правителство проведе реформи за създаване на обхватна мрежа за социална защита за най-бедните домакинства. Постигнато беше подобряване и консолидиране на социалните помощи на база анкета на доходите, целевите помощи за най-уязвимите лица и домакинства, както и ограничаване дублирането на програмите за социално подпомагане. Укрепени бяха институционалният и административният капацитет на системата за социално подпомагане. Бяха определени и въведени изисквания за лицензиране, договорни и финансови условия за помощите и минимални стандарти за предоставяне на социални услуги от НПО и частния сектор. Въпреки подобренията в целевото насочване и икономическата рентабилност на социалното подпомагане чрез паричните помощи (при наличност на пълно финансиране) и засиленото участие на общността/частния сектор в предоставянето на услугите, новите инициативи в политиката все още не са оказали благоприятно въздействие върху програмите.

14. **Слабост на системата за социално подпомагане чрез парични помощи е механизмът на финансиране.** Отговорността за финансирането на по-голяма част от програмите за социално подпомагане се разпределяше поравно между държавата и органите за местно управление. Въпреки това някои общини – особено най-бедните, които са с най-големи потребности, не са в състояние да осигурят пълно изплащане на помощите. В други случаи размерът на трансфера от републиканския бюджет не е достатъчен. В резултат в някои райони плащанията се забавят или не се извършват.

15. **Друг нерешен проблем е реформата в системата за детски и семейни надбавки.** Остарелият Закон за насърчаване на раждаемостта от 1968 г. все още не е заменен с ефективен и финансово целесъобразен Закон за подкрепа на семейството. Понастоящем надбавките са прекалено ниски, за да имат отражение върху бедността. Това е много съществен въпрос, тъй като бедността е съсредоточена сред многодетните семейства. Сегашното правителство търси варианти за увеличаване на подкрепата за най-нуждаещите се семейства чрез различни механизми за насочването ѝ към най-нуждаещите се.

16. **Реформата в разходопокривната пенсионна система** и превръщането ѝ в система с няколко стълба започна през 2000 г. с цел постепенно постигане на равнище от 5 % от вноските в задължителния втори стълб, които да се инвестират в частни пенсионни дружества. През 1999 г. приключи разработването на новата нормативна уредба, но все още са налице някои предизвикателства. В краткосрочен план трябва да се решат въпросите с индексирани пенсията, обезщетенията за нетрудоспособност, действителността и съгласуването на вноските, процедурите за осчетоводяване и оценяване, както и изграждането на стабилна надзорна агенция. В дългосрочен план се очаква развитието на капиталовия пазар да поеме спестяванията в системата, въпреки че завишаването на тавана за диверсификация на портфейла на пенсионните дружества от 10 % на 30 % за инвестициите в чуждестранни активи би предоставило добри алтернативи за пласмент на средствата им. Ще са необходими и мерки за осигуряване на равнопоставеност на вноските за различните категории труд и за създаване на стабилен регулаторен орган за частните пенсионни дружества. Необходим е мониторинг на фискалните последици от реформата в светлината на решенията по горепосочените краткосрочни проблеми и очакваните финансови резултати от Националния осигурителен институт (НОИ), които показват дефицит от 1.2 % от БВП за 2001 г. Същевременно трябва да бъдат намалени високите ставки на осигуровките, като се съблюдава необходимата финансова предпазливост, за да се насърчават инвестициите и разкриват нови работни места.

Б. Развитие на човешкия капитал

17. Подобно на много страни в преход със застаряващо население главното предизвикателство пред правителството е свързано с несвършени системи за предоставяне на услуги, пренасищане с активи на инфраструктурата, необходимост от модернизирани образованието и здравните услуги.

Показателни за мащабите на това предизвикателство са съществените реформи и инвестиции в образованието и здравеопазването, които са необходими за постигане на обрат във влошените социални показатели, достигане на позициите от предходните години, които са избрани за база за сравнение, а след това и на целите за развитие през хилядолетието (ЦРХ) до 2015 г. (каре 1).

Карта 1. Цели за развитие през хилядолетието за България

Цел	Начална позиция 1990 г. (освен ако не е посочено друго)	Последни данни	Цел (до 2015 г.)
Изкореняване на крайната бедност Процент от населението под 2.15 щ. д. покупателна способност на ден	3.1 (1995 г.)	6.4 (2001 г.)	1.5
Постигане на всеобщо основно образование Брутна посещаемост в основното образование (7–14)	98.6	95.1 (2000 г.)	100
Подобряване здравето на родилките Смъртност сред родилките (на 100 000 живородени)	20.9	23.5 (1999 г.)	16
Осигуряване стабилност на околната среда БВП на единица използвана енергия (равностойността на литър петрол/1000 щ. д. БВП)	526 (1997 г.)	–	250
Борба с HIV/СПИН, малария и други болести Заболеваемост от туберкулоза (на 100 000 души)	25.9	45.5 (1999 г.)	25.9

Забележка: Дефинициите на показателите за бедността и училищната посещаемост са променени спрямо ЦРХ поради релевантността и наличието на данни. За здравеопазването във връзка с регистрираните 314 случая на HIV те са с ниска стойност, а е избрана туберкулозата, тъй като заболяването през 1990–1998 г. са се удвоили (параграф 19).

Източник: Данни за бедността от Комплексното изследване на домакинствата в България; данни за образованието от НСИ; данни за здравеопазването от UNICEF TransMONEE.

18. **Оптимизирането на училищната мрежа и числеността на персонала в образованието са сред основните приоритети в България.** След създаването на училищната мрежа през 60-те години на XX век общият брой на записаните ученици е спаднал почти наполовина, което не е съпроводено със съответното намаляване на училищата, паралелките и учителите. Тъй като няма изменения в нормативните изисквания за броя на учениците в паралелка, в съотношението учител – ученици и в броя на учебните часове, заплатите съставляват значителна част от бюджета. Нарастването с 20 % на учениците в паралелка би освободило около 20 % от бюджета и би позволило те да се насочат към занемарената поддръжка и ограничените разходи за учебни пособия/оборудване. Върху качеството на образованието се отразяват и остарелите учебни програми, което води до значителни празноти в уменията и до безработица. Не е завършена провеждащата се децентрализация в образованието. Общините не разполагат с достатъчно ресурси, не наемат учители и директори и не контролират дейността им. В областта на висшето образование въпреки по-големия брой студенти няма увеличаване на бюджетните субсидии и се наблюдава влошаване на резултатите от обучението. Наличието на множество изолирани висши училища с тесен профил още повече утежнява положението с недостига на ресурси. Необходимо е бюджетната политика в тази част на сектора да се приведе в съответствие с новостите в търсенето, по-специално от гледна точка на промените в броя на учащите, необходимостта от по-висока степен на възстановяване на разходите за тези, които могат да си позволят да плащат такси за обучение, и от повишаване на качеството.

19. **Системата на здравеопазването в България е претоварена с излишък от здравни заведения и персонал.** Въпреки че средната продължителност на престоя в болница е висока, пълният капацитет на болничните легла не се използва. В градовете има проблем с наличието на излишен капацитет и персонал. Липсата на стандарти за услугите, контрол над качеството и управленски възможности, както и неадекватните стимули за висококачествени медицински услуги доведоха до нерегламентирано заплащане на услугите. Резултатът е влошаване на здравеопазването и здравния статус на населението. За да се рационализират болничната система и капацитетът и да се засили първичната здравна по-

мощ, в България е предприета широкомащабна реформа. Главният акцент е Националната здравноосигурителна каса (НЗОК), която се финансира предимно от здравноосигурителните вноски. От юли 2000 г. тя сключва договори с лекари за извънболнична (доболнична) помощ, а от юли 2001 г. – с болниците за болнична помощ. Преминаването към системата на база здравноосигурителни вноски с доставчиците и купувачите услугата, съчетано с възможност за избор от страна на потребителя, ще подобри цялостната ефективност и качество на здравеопазването. Реформите доведоха и до намаляване броя на лекарите и повишаване ролята на общопрактикуващите лекари. Съкращаването на капацитета трябва да бъде съпроводено с целеви инвестиции за модернизирани на оставащите заведения, чието финансиране може да се осигури от икономии в резултат от намаления капацитет. Случаите на HIV и СПИН са малко – 314 регистрирани, което обаче не е повод за успокоение. От 1990 г. разпространението на туберкулозата чертае мрачна картина. До 1998 г. имаше удвояване на заболялите и новите случаи, след което се наблюдаваше известен спад. През 2000 г. започна четиригодишна национална програма за профилактика, ранна диагностика и лечение на туберкулозата, от която се очакват по-нататъшни резултати, включително система за наблюдение на новооткритите случаи на заболяването.

В. Подобряване на стопанския климат

20. Осъществяването след 1997 г. реформи изиграха решителна роля за възобновяване на растежа и намаляване на бедността в България. Трябваше да се предприемат четири основни стъпки, за да може страната да излезе от стагнацията и да започне преходът към пазарна икономика: установяване на стабилност и предсказуемост на макро- и политическата среда; раздържавяване на активите на предприятията и премахване на пряката намеса; изграждане на институционална и политическа рамка (законова и подзаконова уредба и административни процедури) за насърчаване на частната дейност; подобряване на възможностите, целостта и контрола на държавната администрация, както и доверието на обществеността към нея.

21. Постигнат е значителен напредък, макар и да не обхваща равномерно всички насоки. По-нататък са представени предприетите вече действия и нерешените въпроси в области, свързани с управлението, предоставянето на услуги и стопанската среда: реформа в държавната администрация и местното самоуправление, законодателни промени/реформа в съдебната система, приватизационен/стопански климат, инфраструктура, природни ресурси и околна среда.

ДЪРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЯ

22. *Реформите в държавната администрация са започнали, но изпълнението им е на сравнително ранен етап.* Проектирането на програмата и изпълнението все още са слаби и реформите изостават, което оказва влияние върху осъществяването на операциите на Световната банка за реструктуриране. Основните слабости са неадекватните системи на трудово възнаграждение, трудностите при задържането на квалифициран персонал, несъобразените бюджети на министерствата и агенциите с оглед на програмата за реформи и присъединяване към ЕС, недобрите системи за наблюдение и оценяване, несъответстващите стандарти за предоставяне на услуги и ограничените информационни и комуникационни технологии. Прекомерна е числеността на работната сила в държавния сектор на образованието и здравеопазването. Няма механизми за отчетност и прозрачност и натрапчивото усещане за корупция и покровителствен подход предизвикват силна критика сред обществеността по отношение на институциите. В неотдавнашния доклад на Световната банка „Борбата с корупцията в прехода: принос към политическия дебат“ България се определя като страна с висока степен на държавна намеса и средна степен на корупция сред администрацията, което я поставя в най-долната част на скалата сред държавите, кандидатки за ЕС. Настоящото правителство откликна на повсеместната загриженост сред обществеността, като обяви „нулева толерантност към корупцията“. За да се осъществи тази политика, разработването на общонационална програма за действие трябва да се основава на консултации, в които да участват държавните служители, профсъюзите, частният сектор и гражданското общество. Други области, в които е предвидена реформа в държавната администрация, са митниците, имуществените права, възлагането на обществени поръчки и държавните служители.

23. *Органите за местно самоуправление са слаба връзка* във веригата за предоставяне на социални услуги на бедните и инфраструктурни услуги на фирми и предприятия. Общините са изправле-

ни пред няколко институционални и финансови предизвикателства, които засягат всички сектори: все още има бюрократични практики в работата на държавната администрация, което усложнява вземането на решения; финансовите средства са ограничени, като се разчита на несигурни и често недостатъчни трансфери от държавния бюджет, а ставките за местните данъци и такси не са реални; няма ясна рамка за децентрализиране на услугите и фискалното управление; гражданското общество не участва във вземането на решения, които засягат отчетността и ефективността; общинските услуги са неефективни, с лошо управление и без стимули за подобряване; не се предоставят инфраструктурни услуги от частния сектор, което се дължи най-вече на липсата на нормативна уредба за отдаване на концесия и на непривлекателната стопанска среда (тарифи, събиране на такси, финансиране и др.). В условията на ограничени ресурси има намаляване на разходите за поддръжка, което декапитализира предприятията предимно в инфраструктурата (например водоснабдяване, транспорт), обществените услуги и електроснабдяването. Върху предоставянето на услуги в образованието, здравеопазването и социалното подпомагане се отразяват и недостатъчните човешки и административни възможности, неадекватното финансиране и липсата на отчетност.

ПРАВНА И СЪДЕБНА СИСТЕМА

24. **Правната и съдебната система все още са пречка за конкурентната икономическа дейност**, тъй като се забавят уреждането на спорове, фалитите и търговските съдебни производства. Съществен проблем в правораздаването е корупцията, а механизмите за отчетност на съдиите са ограничени и неефективни. Висшият съдебен съвет (ВСС) не разполага с необходимите инструменти, за да упражнява функцията си на съдебен надзор. За подбора на магистрати не се прилагат единни критерии и програмите за обучение са неадекватни. Не са осъвременени учебните програми на юридическите факултети. В резултат няма достатъчни възможности за правораздавателни функции във връзка с прилагането на новите закони, слаби са и възможностите за принудително изпълнение по договори. Хроничните забавяния на съдебните производства се отразяват неблагоприятно върху търговските и гражданските права и задължения. Няма достатъчно ресурси за нормалното функциониране на правната система, която е претоварена с рязко нарастващ брой съдебни дела след разпадането на централното планиране и появата на частния сектор. Остаряла е и системата на имотна регистрация.

СТОПАНСКИ И ФИНАНСОВ СЕКТОР

25. **Приватизацията и стопанският климат.** След края на 2001 г. бяха приватизирани около 90 % от активите извън енергетиката и инфраструктурата. За приватизирането на останалите активи са необходими подобрения в нормативната база и стратегии за раздържавяване. Освен това правителството все още държи дялове във вече приватизирани държавни предприятия, които трябва да бъдат продадени. В Доклада за административните бариери на Консултантската служба за чуждестранни инвестиции (КСЧИ) на Световната банка се препоръчва премахване на пречките пред частните инвестиции чрез повишаване гъвкавостта на пазара на труда, осигуряване на конкуренция и подобряване на държавните услуги, като предоставяните от митниците, данъчната администрация и регулаторните органи. В подкрепа на необходимостта от подобрения може да се посочи фактът, че за регистриране на дружество все още се изискват множество процедури, намесата на няколко институции и много високи административни разходи. Разрешителните за строеж са ненужно усложнени и издаването им отнема доста време. Вече са направени промени в разпоредбите за несъстоятелност в Търговския кодекс, с което се улеснява процедурата по фалит, а регулаторният режим е рационализиран чрез Програма за оптимизиране на лицензирането. Все още обаче има слабости в прилагането и принудителното изпълнение – по-специално при производствата по търговски дела.

26. **За по-доброто финансово посредничество са необходими по-нататъшна приватизация на банките и по-стабилна нормативна и регулаторна рамка.** Днес банковият сектор е в стабилно състояние в резултат от промените в нормативната и регулаторната уредба, актуализирания банков надзор, ликвидацията на банкрутирали банки и приватизацията на пет държавни банки. Частният сектор държи над 80 % от активите на банките (40 % през 1999 г.). За ефективните услуги за финансово посредничество обаче са необходими по-нататъшни реформи. Предстои приватизирането на „Биохим“, Банка ДСК (бившата Държавна спестовна каса) и продажба на държавните активи в Банковата консолидационна компания (БКК). Регулаторните механизми за банковия сектор все още не

са хармонизирани със съответните директиви на ЕС, а институционалният механизъм за действие спрямо банки в несъстоятелност е слаб. Упражняваният от БНБ надзор не е достатъчно обхванен, което отчасти се дължи на това, че за банките няма действащ закон за фалита. Все още не е разработена напълно нормативната уредба за небанковите финансови институции, а след въвеждането на втория стълб в пенсионната система е необходимо по-голямо внимание в тази насока. Не са приватизирани държавните застрахователни дружества.

ИНФРАСТРУКТУРА

27. **Реформите в енергетиката са бавни.** България се откроява сред останалите страни, кандидати за ЕС, с най-висока енергоемкост поради забавянето на реформите в този отрасъл. Прието е законодателство, което предвижда конкуренция, разделяне на собствеността, функции по регулирането и политиката на отрасъла, създаване на регулаторен орган, преобразуване на Националната електрическа компания (НЕК) и реструктуриране на „Булгаргаз“. Въпреки тези мерки все още няма прозрачни пазарни правила с ясен график за отваряне на местния енергиен пазар към конкуренция, продължава значителното кръстосано субсидиране на цените на електро- и топлоенергията, а Държавната агенция за енергийно регулиране няма нужните правомощия за нормално изпълнение на правоприлагащите си функции. Енергийната ефективност трябва да се приеме като неотложен проблем. Производството, преносът и разпределението на електроенергия все още се управляват от държавата. От съществено значение за успеха на реструктурирането на енергийния сектор са последователността на реформите в областта на регулирането и инвестициите. *Топлофикационните дружества* продължават да тежат върху бюджета с около две трети от 1 % от БВП годишно. За да постави дейността им на търговска основа, през септември 2000 г. правителството прие детайлна стратегия, с която се децентрализира определянето на тарифите на равнище общини, насърчава се подобряването на оперативната ефективност (измерване/контрол на потреблението), укрепва се нормативната база и се насърчава по-доброто управление чрез привличане на частния сектор. Субсидиите за дейността вече са намалени и до 2004–2005 г. ще бъдат премахнати за всички топлофикационни дружества. Програмата за енергийни помощи за бедните е в размер от 2 млн. щ. д. годишно, но не е достатъчна, тъй като сметките за централно отопление са 16 % от средната работна заплата и 50 % от пенсията. Програмата трябва да бъде разширена едновременно с премахването на субсидиите за дейността и увеличаването на тарифите, като за проектирането ѝ и за разчетите по нея могат да се използват констатациите от провеждащата се Оценка на бедността.

28. **Напредъкът при модернизиранието на транспортната мрежа е неравномерен.** Завършена е приватизацията на шосейния транспорт и е въведена необходимата законова уредба. Лошите пътни условия обаче застрашават ефективността на услугите за шосеен превоз поради ниските разходи за поддръжка. Няма организация за отдаване на концесия на пристанищния и въздушния превоз. Въпреки предприетите от държавните железници стъпки за подобряване на ефективността, включително съществено намаляване числеността на персонала и раздържавяване на повечето съпътстващи услуги, все още се предоставят икономически нерентабилни услуги – дори в условията на липса на задължения за обществени услуги (които се поддържат в интерес на обществото по искане на правителството). Дружеството е в крехко финансово състояние, наподобяващо това на старото държавно предприятие. За да се привлече частен капитал за инвестиции в транспорта, дейността трябва да се постави на търговска основа, а потребността от инвестиции да се обоснове с икономически приоритети. Ще са необходими значителни усилия за хармонизирането на нормативната уредба с изискванията на ЕС.

29. **Необходимо е частно участие в управлението на ВиК дружествата.** Въпреки че услугите обхващат 90 % от населението, ефективността им е ниска. Нивото от 50 % неотчетена вода е много високо, събираемостта по сметките от 75–80 % е ниска. С приходите от тарифите, които поради социални съображения се поддържат ниски – около 0.25 щ. д./м³, не могат да се покрият потребностите от рехабилитация, които са съществени поради декапитализацията на ВиК дружествата през последното десетилетие. Досега усилията за модернизиранието на сектора включват хармонизиране на националните стандарти с изискванията на ЕС, за което обаче са нужни около 300 щ. д. на глава от населението, а това от финансова гледна точка е невъзможно в средносрочен план. Правителството разработи цялостна Стратегия за водния сектор и се подготвя нормативната база, която ще даде

възможност на регионалните ВиК дружества да сключват концесионни договори с частни оператори. Първият договор за концесия за водоснабдителни и канализационни услуги в София е подписан и се подготвят такива за ВиК дружествата във Варна и Шумен.

30. **Въпреки забележителния напредък в реформата в далекосъобщенията приватизацията на стационарната телефонна мрежа не е завършена и е необходимо укрепване на регулаторния капацитет.** Главните постижения обхващат приемането на базисното споразумение на Световната търговска организация за телекомуникации, нов закон и политика за далекосъобщенията и създаването на независим регулаторен орган (Държавна комисия по далекосъобщения). Няколко оператора се конкурират на пазара на мобилни телефонни услуги и комуникация на данни. Очаква се приватизацията на държавния монополист БТК да приключи през 2002 г. Разработва се проектозакон за далекосъобщенията и се подготвя приватизацията на БТК. Необходимо е съществено повишаване капацитета на Националния регулаторен орган с оглед на успешната либерализация на сектора.

СЕЛСКО СТОПАНСТВО, ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И ОКОЛНА СРЕДА

31. **Въпреки напредъка в земеделския сектор (селско стопанство, хранително-вкусова промишленост и лесовъдство) предстои изпълнението на важна програма за насърчване на ефективното производство и земеделските пазари.** Неотдавна България приключи широкомащабни реформи в три основни области: режим на стимули (ценообразуване, субсидии и търговия), приватизация, институционална и законодателна реформа. Почти изцяло е реституирана земеделската земя с нотариални актове и завършва реституцията на собствеността върху горите. Въпреки това поради липсата на добре функциониращ пазар на земя структурата на поземлената собственост е разпокъсана на множество малки семейни стопанства. Все още се наблюдават неефективност в производството и недостатъчна гъвкавост в поземленоимотните отношения и пазара на земеделско финансиране. Разпокъсаността на земята ограничава и ефективността на екологичните услуги за земеделските стопанства, услугите за биоразнообразие и отдих в горите. Държавният резерв продължава да държи на склад големи количества зърно, с което спъва развитието на пазара, хранително-вкусовата промишленост не е конкурентоспособна, напоителните дружества не са реструктурирани, не е актуализирана нормативната уредба за лесовъдството, а ерозията на почвата, замърсяването на водата и деградирането на влажните зони създават проблеми. За да се постигне пазарноориентирано реструктуриране на сектора, основните въпроси са да се ускори имотната регистрация с цел развитие на пазара на земя и да се подобрят условията за конкуренция – предварителни условия за членство в ЕС. Напредъкът в тези области ще доведе до повишаване обема на частните инвестиции в сектора и агроиндустрията, въпреки че за подпомагането на процеса ще трябва да се осигуряват и необходимите допълнителни държавни инвестиции в инфраструктурата на лесовъдството и селското стопанство.

32. **За екологично устойчиво развитие.** България наследи от социалистическата епоха сериозни екологични проблеми и сравнително слаба и неефективна институционална и нормативна система. Неустойчивите практики на управление на околната среда доведоха до „горещи точки“ – най-вече около големите промишлени предприятия, където хората бяха изложени на неприемливо високи равнища на замърсяване. Натрупаните опасни вещества и заразените източници на питейна вода заплашват необратимо екосистемите. Реституцията на горите и насочването към общините на свързаните с горския фонд държавни функции също се отразяват на горските ресурси. България е постигнала напредък в решаването на наследените екологични проблеми, като е интегрирала защитата на околната среда в общата програма за развитие и се е ориентирала към устойчиво управление на околната среда. Намерени са решения за някои конкретни опасности за околната среда, създадени са обществено-частни партньорства за намаляване на замърсяването и е подоброено управлението на околната среда, за да се отговори на стандартите на ЕС.

33. За устойчивото **управление на околната среда** трябва да се въведат икономически стимули, да се внедрят по-чисти технологии и да се осигури изпълнението на нормативните разпоредби. Привеждането в съответствие с директивите на ЕС означава значителна финансова тежест както за държавния бюджет, така и за частния сектор, а в крайна сметка за потребителите. Това подчертава необходимостта да се определят приоритетите за бъдещите инвестиции в рамките на директивите на ЕС, за да може

разходите за привеждане в съответствие да се разпределят в годините на преходния период. Планирането трябва да бъде такова, че да не се допусне разходите за осигуряване на съответствието да изместят други важни инвестиции и да се даде достатъчно време на частния сектор за приспособяване.

Г. Текущи предизвикателства

34. Три ключови предизвикателства стоят пред българите в усилията им за поддържане на икономическия растеж, създаване на заетост и намаляване на бедността. Тези теми са залегнали в същината на средносрочната програма за реформи на правителството и са основата, върху която е разработена стратегията на Световната банка за подпомагане на страната:

- насърчаване на растеж, обусловен от развитието на частния сектор, и създаване на заетост чрез завършване процеса на приватизация, реструктуриране на енергетиката, железопътния транспорт, далекосъобщенията и водния сектор, както и укрепване на стопанската среда чрез реформи в правната и съдебната система, мерки за улесняване регистрацията и отписването на частните фирми, подобрени публични услуги, развитие на финансовия пазар и реформи в селското стопанство;
- засилване на акцента върху намаляването на бедността и безработицата посредством инвестиции в човешкия капитал, укрепване на социалните програми и подобряване подбора на целевите групи за социално подпомагане – конкретно на програмите, насочени към смекчаване на последиците от реструктурирането;
- подобряване на управлението и социалните услуги чрез енергично прилагане на мерки за борба с корупцията, реформа в държавната администрация и укрепване на местното самоуправление.

III. ОТГОВОРЪТ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА В РАЗВИТИЕТО

35. През октомври 2001 г. новото правителство представи всеобхватна и подробна Управленска програма на Република България (УПРБ). В нея бяха набелязани основните приоритети и съответните програми за действие: макроикономическа стабилност, повишаване на жизнения стандарт и развитие на социалния капитал, устойчиво икономическо развитие и подобряване на стопанската среда. През следващите три години, докато кабинетът работи за постигане на поставените цели, капацитетът му ще бъде поставян на проверка. Резултатите в държавния сектор ще бъдат обект на внимателно наблюдение от страна на обществеността в България, международните пазари и партньорите за развитие. Изложеното по-долу обобщение е подготвено от правителството.

А. Формулировка на правителствената програма

36. *Макроикономическата стабилност е ключово „условие за бърз икономически растеж с цел създаване на заетост и увеличаване на доходите“.* Паричната политика на правителството е насочена към запазване на макроикономическата стабилност чрез поддържане на фиксиран обменен курс на българския лев към еврото до присъединяването на България към Икономическия и валутен съюз. Програмата на кабинета предвижда строга фискална дисциплина и ниско равнище на инфлацията в подкрепа на паричния съвет, като целта е постигане на нулев бюджетен дефицит до 2005 г. Инструментите, предвидени за подобряване на външния дисбаланс, са настъпателна политика за създаване на благоприятна среда за развитие на малките, средните и големите предприятия, привличане на преки инвестиции и насърчаване износа на продукти с висока добавена стойност.

37. *„Ще продължат усилията за защита на правата на децата, за осигуряване и поддържане на равнопоставеността на половете, закрила на малцинствата, защита на лицата с увреждания и защита на потребителите.“* Подобряването на жизнените стандарти и развитието на човешкия капитал – вторият основен приоритет в правителствената програма, се основават на продължаващите реформи в образованието и здравеопазването. В същината на целите за социално развитие са залегнали повишаване гъвкавостта на пазара на труда, социалния диалог и по-нататъшното изпълнение на реформите в системата за социална защита за намиране на по-добри решения за потребностите на най-уязвимите групи от населението.

38. В образованието правителствената програма извежда на преден план привеждането на учебните програми в съответствие с новите изисквания на пазара на труда и използването на информационните технологии в процеса на обучение. В политиката на кабинета за образованието се подчертава и необходимостта от гарантиране на образование за всички независимо от половата и етническата принадлежност или вероизповеданието. Същата необходимост е залегнала и в правителствената програма за здравеопазването. Главните приоритети са свързани с по-нататъшната реформа с цел преминаване към система на база осигуровки, оптимизиране на разходите за здравни услуги и укрепване на медицинската професия чрез задължителна регистрация и създаване на специализирани камари. Обръща се специално внимание върху потребностите на високорисковите групи: бременни, малки деца, сираци, хора с увреждания, наркомани и възрастни.

39. **Третият стълб в правителствената програма – устойчиво развитие на икономиката и подобряване на стопанския климат, изисква адаптиране на политиката към процесите на глобализация и тенденциите за либерализиране на световната търговия.** Правителствената програма предвижда завършване до 2005 г. на приватизацията и реструктурирането на монополите. Развитие на инфраструктурата е приоритет, защото е първостепенно условие за икономически растеж и привличане на чуждестранни инвестиции. От изключително значение за програмата на правителството е въвеждането на комуникационни и високи технологии. Правителството възнамерява да либерализира и модернизира сектора, да осигури условия за изграждане на комуникационна инфраструктура и създаване на конкурентоспособна и експортно ориентирана индустрия на програмни продукти. Като използва наличието на умения в областта на високите технологии, кабинетът си е поставил цел да изведе българските компании сред главните доставчици на материали, програмни продукти и компоненти за големите международни компании в глобалната икономика.

40. Политиката в транспорта е насочена към преобразуването на транспортната мрежа на България в конкурентен и ефективен мост между Западна и Централна Европа и страните в Близкия изток, Западна и Централна Азия. Като основни изисквания за постигане целите на правителството се посочват либерализирането на транспортния пазар, завършването на законодателните и институционалните реформи, развитието на екологични транспортни системи и технологии, както и въвеждането на съвременно застраховане, телекомуникационни и информационни системи в транспорта. Принципите в подкрепа на енергийната политика обхващат ефективност, бърза и прозрачна приватизация на мощностите за производство и разпределение, конкуренция, възможности за избор, свободен достъп до потребителите и ефективна социална защита за хората в неравностойно положение.

41. В центъра на правителствената програма в селскостопанския сектор са залегнали осигуряването на условия за бърза комасация на земеделската земя, развитие на пазара на земя и подобряване на пазарната инфраструктура. Политиката за горското стопанство е насочена към защита и устойчиво използване и управление на горите. Целта на политиката за опазване на околната среда е да се постигне възможно най-високо равнище на изпълнение на изискванията на ЕС.

Б. Основни елементи в правителствената програма

42. **Според Световната банка правителствената програма представлява удовлетворителна рамка за решаване на най-неотложните социални проблеми на страната, свързани с бедността и високата безработица.** В нея са набелязани мерки за намаляване на бедността и подобряване на стопанската среда, без което не е възможно да се осигури *устойчив икономически растеж* и да се преодолеят високата безработица и бедността. Същността на програмата може да се обобщи по следния начин:

- Запазване на подготовката за членство в ЕС като централна стратегия. България е подписала Споразумение за асоцииране с ЕС и има Национална програма за възприемане на постиженията на правото на Европейската общност, одобрена от парламента през юни 2001 г. В Редовния доклад на Европейската комисия за България за 2001 г. се отбелязва постигнатият напредък, който се определя като значителен, но неравномерен при отделните глави на *Acquis Communautaire*. Присъединяването към ЕС не само е централна тема в правителствената програма, но се ползва и с широка обществена подкрепа.

- Модернизирание на стопанската среда, за да се привлекат преки чуждестранни и местни инвестиции на равнище, което съществено да повиши износния капацитет на България, като осигури по-нататъшен икономически растеж и поддържане на външния баланс. Целта е да се намали размерът на държавния дълг до около 60 % от БВП, да се завърши приватизацията, да се осъвремени нормативната уредба, да се изгради необходимата инфраструктура, да се проведе реформата в енергетиката и да се решат проблемите със селското стопанство и опазването на околната среда.

- Превръщане на държавната администрация в модерна и ефективна система, която да даде възможност на правителството да проектира и осъществи своевременно второто поколение структурни реформи, включително значителни нови инициативи в енергетиката и институциите, отговарящи за политиката за конкуренция и правоприлагане.

- Реформа в управлението на държавните разходи, за да се осигурят дългосрочна стабилност и фискална жизнеспособност, което ще подкрепи рамката на растежа.

- Предоставяне на социална защита на най-уязвимия слой от населението и финансиране развитието на човешкия капитал, като вниманието се насочи предимно към здравеопазването и образованието – нови учебни програми, равен достъп до образование за всички (бедни, с различна полова принадлежност, етнически малцинства), постигане на здравеопазване на база здравно застраховане.

43. Необходимо е по-нататъшно повишаване на административните и техническите възможности на правителството с оглед на изпълнението на следващия етап на структурни реформи и свързаните с тях програми, които поставят по-високи изисквания. Успешното изпълнение на правителствената програма налага и усъвършенствани технически възможности. При положение че няма съществена външна помощ в тази област и интересът за заемане на средства за техническа помощ е ограничен, кабинетът трябва да използва оптимално наличните ресурси, за да наблюдава изпълнението и да не допусне отклонения в реформите.

IV. ИКОНОМИЧЕСКИ ПЕРСПЕКТИВИ И ВЪНШНО ФИНАНСИРАНЕ

44. *Макроикономически перспективи.* Макроикономическите перспективи в България след 1997 г. са се подобрили съществено. Днешното предизвикателството пред страната е да затвърди постигнатото, като продължи следващото поколение структурни реформи, поддържайки стабилна макроикономическа политика. Подобри са финансовата база и инвестиционният климат. През последните години има подем в обема на дългосрочните инвестиции, чието средно годишно нарастване е с 20 %. Голяма част от тях са предназначени да заместят или рехабилитират съществуващите дълготрайни активи. Въпреки това при равнище от 17 % от БВП инвестициите остават ниски в сравнение със стандартите за региона (в бързо развиващите се страни в Централна Европа съотношението инвестиции – БВП достига почти 30 %). Продължаващите реформи, общото възстановяване и по-нататъшният напредък към членство в ЕС вероятно ще доведат до по-високо равнище на инвестициите, както и до по-добра ефективност. Предизвикателството пред тези, които определят политиката, ще бъде да поддържат силен растеж, като същевременно намаляват дефицита по текущата сметка и задържат инфлацията. Освен предстоящия втори кръг от структурни реформи правителството ще трябва да продължи предпазливата фискална политика, за да се мобилизират спестяванията в национален мащаб за финансиране на очакваното нарастване в обема на инвестициите. Продължаващото реструктуриране и засилената финансова дисциплина би трябвало да спомогнат за повишаване на печалбите от дейността на предприятията и за увеличаване на спестяванията. В средносрочен план са възможни също по-голям обем на спестяванията при частните лица в резултат на новите инструменти, въведени при реструктурирането на финансовия сектор, връщане към положителни реални лихвени проценти за депозитите (поради засилената конкуренция от страна на чуждестранните банки, които сега навлизат на пазара) и ендогенен ефект от продължаващия растеж.

Таблица 1. България – основни икономически показатели за 2001–2005 г. (в % от БВП)

	Оценка		Прогноза		
	2001	2002	2003	2004	2005
Национални сметки					
Ръст на БВП (промяна в %)	4.5	4.0	5.0	5.5	5.5
Инфлация, индекс на потребителските цени (промяна в %)	7.5	4.5	3.5	3.5	3.5
Брутни местни инвестиции	16.9	17.3	17.6	17.9	18.2
Брутни вътрешни спестявания	10.5	11.4	11.8	12.2	12.9
Държавен сектор					
Първичен излишък	3.1	2.4	3.0	3.0	3.0
Общо салдо	-0.9*	-0.8*	-0.6	-0.3	0.0
Външен сектор					
Салдо по текущата сметка	-6.4	-5.9	-5.8	-5.7	-5.3
Преки чуждестранни инвестиции	5.0	6.4	5.8	5.9	5.4
Общо необслужен дълг	77.7	72.2	68.1	64.4	60.5

* Приходите от приватизация са включени във финансирането.

45. **Оптимален сценарий.** При средносрочния сценарий за СПС се предвижда поддържане на усилията за провеждане на структурните реформи, подобряване на цялостния стопански климат и стабилна макроикономическа политика. Прави се и допускането за постепенно подобряване в глобалната картина до втората половина на 2002 г. При тези прогнози е вероятно по-нататъшно забавяне до 4 % в растежа на БВП през 2002 г. поради по-слабо външно търсене, но може да се очаква ускоряване до над 5 % през 2003 г., като това равнище се запази в средносрочен план при благоприятни инвестиции и нарастване обема на износа.

46. Настоящият дефицит по текущата сметка може да спадне до 5.9 % от БВП през 2002 г., тъй като намаляването в световните лихвени проценти ще доведе до намаляване на лихвения процент по външните плащания, а по-ниските международни цени на петрола ще потискат нарастването на обема на вноса. Като умерена средносрочна цел спрямо дефицита по текущата сметка може да се посочи равнището от около 5 % от БВП. Това е средният годишен поток на ПЧИ на зелено през последните години и има основания да се очаква същото равнище в бъдеще. В краткосрочен план свързаните с приватизацията ПЧИ ще тласнат общия им поток над него, но обемът им постепенно ще се свива след върховия момент в приватизационния процес. За постепенното намаляване на дефицита по текущата сметка в резултат от стабилния растеж на инвестициите ще е необходима предпазлива фискална политика. В средносрочния фискален план на правителството, подкрепен от стенд-бай споразумението с МВФ, се предвижда задържане на първичния излишък на около 3 % от БВП, при което общият дефицит ще се придвижи постепенно към балансиране до 2005 г. и общият размер на държавния дълг ще спадне до 60 %. В случай че не се постигне споменатото мобилизиране на спестяванията на частни лица, ще трябва още повече да се затегне фискалната позиция. Дефицитите по текущата сметка, които понастоящем се финансират от ПЧИ, ще осигурят по-нататъшно намаляване в съотношенията на външния дълг до равнище от около 60 % до 2005 г.

47. **Неблагоприятен сценарий.** Несъмнено могат да се прогнозираат и алтернативни резултати. Евентуална продължителна рецесия в икономиките на ЕС би забавила възстановяването на износа и би се отразила неблагоприятно на инвестиционния климат, което ще доведе до натиск върху външната позиция на България. Освен това винаги е възможно забавяне в изпълнението на структурната реформа и/или недостатъчна воля за по-строга фискална политика – особено в условията на бавен растеж или рецесия, спад в доверието към правителството при проучванията на общественото мнение. Забавеният напредък в хода на реструктуриране на административната и съдебната система например може да има неблагоприятен ефект върху частните инвестиции, а забавянето в реструктурирането на инфраструктурата – по-специално в енергетиката, може да се отрази отрицателно на конкурентоспособността. Забавянето в реформите може да намали перспективите за растеж, да причини влошаване на конкурентоспособността и да доведе до по-високи фискални и външни дисбаланси. В този случай растящият дефицит по текущата сметка ще изисква по-големи потоци частни капитали, което обаче би увеличило рисковете, тъй като възможностите за маневри ще са ограничени в условията на паричния съвет и вече установената строга фискална политика.

V. ПОМОЩ ОТ ГРУПАТА НА СВЕТОВНАТА БАНКА

A. Помощ в миналото

Портфейл на Световната банка

48. Към 31 март 2002 г. общият обем на заемите от Световната банка за България възлиза на 1543.1 млн. щ. д. за 27 операции. Те включват 9 структурни операции (870.8 млн. щ. д.) и 18 инвестиционни заема (672.3 млн. щ. д.). Отпусната е и безвъзмездна помощ от Глобалния фонд за опазване на околната среда (GEF) в размер на 9.9 млн. щ. д. От 27-те заема 16 са приключили, от които два са анулирани частично, а 11 са в процес на изпълнение. За периода 1998–2001 г. отпуснатите от Световната банка заеми възлизат на 499.9 млн. щ. д., включително 355.8 млн. щ. д. за структурни операции, сравнени със съответните обхвати от 300–700 млн. щ. д. и 300–400 млн. щ. д., предвидени в СПС от 1998 г. Програмираните през 1998 г. аналитични и консултантски дейности са осъществени със следната важна разлика: въпреки забавянето в Прегледа на публичните разходи (параграф 80) по искане на правителството предложеният аналитичен доклад за политиката за ЕС беше актуализиран в пълноправен Икономически меморандум за страната. Определените през 1998 г. цели за изпълнението на портфейла са постигнати, тъй като броят на проектите с незадоволителна оценка не достигна допустимите 20 % и през цялото време съотношението на усвоените заемни средства поддържаше постоянно равнище над високия таван от 20 %. Освен това съвместното и много активно управление на портфейла доведе до основно реструктуриране на един проект и анулиране на 57 млн. щ. д. по три проекта. Изпълняваните понастоящем операции са проектирани така, че да подобрят общата ефективност на системата за социална защита, да осъвременят образованието и здравеопазването и повишат благосъстоянието на децата, да спомогнат за развитие в рамките на общността и предприемане на действия за опазване на околната среда, както и да модернизируют енергетиката, водоснабдяването и транспорта.

Програми на Международната финансова корпорация и Многостранната агенция за гарантиране на инвестициите

49. Международната финансова корпорация откликна на подобрената икономическа среда в България през 1997 г. чрез насърчаване на стопанската дейност. В резултат портфейлът ѝ в България се увеличи съществено и до януари 2002 г. тя беше регистрирала 16 проекта на обща стойност около 180 млн. щ. д. (включително заеми В и около 160 млн. щ. д. собствени средства на МФК). От тях 12 проекта с обща стойност около 140 млн. щ. д. бяха одобрени по време на предходната СПС. Инвестициите на МФК са в следприватизационното модернизиране на дружествата с производствена дейност, в сектори, в които България е конкурентоспособна – като дървопреработвателна промишленост и производство на хартия, в кредитни линии и техническа помощ за МСП, както и в приватизацията и реструктурирането на банките. Към настоящия момент МАГИ е издала десет гаранции в България на обща стойност 70 млн. щ. д. и е съдействала за 311 млн. щ. д. преки чуждестранни инвестиции. Гаранциите покриват четири проекта за финансовия сектор, два за производството и един за енергетиката, като за него може да са необходими допълнителни гаранции. В процес на обсъждане са още един проект за електроенергийните дружества и един за стоманодобивния сектор. Към 31 март 2002 г. МАГИ има три просрочени договора с брутна експозиция 21.6 млн. щ. д. и нетна експозиция 11.6 млн. щ. д.

Поуките от помощта на Групата на Световната банка в миналото и Стратегията за подпомагане на страната от 1998 г.

50. Световната банка и правителството извлякоха важни поуки от изпълнението на СПС от 1998 г. Регистрираните възстановяване на растежа и намаляване на бедността след 1997 г. и доброто начало, поставено от кабинета по отношение на хармонизирането на законодателството с *Acquis Communautaire* на ЕС, показват стратегическата значимост на програмата на Световната банка за подпомагане на страната. След 1997 г. структурните заеми като цяло са успешни – особено в селското стопанство и околната среда, постигнат е и съществен напредък при реформите в системата за социална защита и целевото насочване на програмите за парични помощи към тези, които действително се нуждаят от тях. Опитът през последните четири години хвърля светлина върху предпочи-

таните начини за ползване на структурни заеми, ролята и естеството на условията, приоритетите при аналитичните и консултантските дейности и добрата практика за управление на портфейла. Ангажирането на общността доказва положителното си въздействие върху изпълнението на проектите. Основните поуки са изложени в каре 2 и са взети предвид при проектирането на СПС от 2002 г.

51. Оценката на подпомагане на страната (ОПС) от 11 януари 2002 г., изготвена от ООО, прави преглед на помощта на Световната банка за България от 1990 г. насам, като заключенията са дадени в каре 2. Оценката на Световната банка за приоритетите в бъдещото подпомагане до голяма степен съвпадат с тези на ООО. Заемните и незаемните услуги, предоставяни от Световната банка, ще следват трите области, набелязани в ОПС: реформа в държавната администрация по програмните заеми за реструктуриране PAL II и III с акцент върху въпросите на политиката и развитието на институциите, модернизирането на държавната администрация, съдебната система и разпределянето/управлението на ресурсите; облекчаване на бедността като основна цел в настоящата СПС, а заемните операции и АКД ще подкрепят нови инициативи в тази област; реформа в енергетиката като една от главните цели в оказваната помощ, за да може постепенно да се преустанови финансовата подкрепа за сектора, да се включи частният сектор, да се намали енергийната зависимост и да се повиши енергийната ефективност – за тези цели също ще се оказва подкрепа чрез заемите PAL и аналитични доклади за стратегията. Програмните заеми за реструктуриране предоставят особено ефективна рамка за подкрепа на средносрочната правителствена програма за реформи в трите приоритетни области, тъй като са съсредоточени върху предварителни условия за изпълнение и дават възможност за изместване на акцента в политическите решения в рамките на периода 2003–2005 г. на СПС.

Каре 2. Поуки от СПС от 1998 г. и заключения от ОПС от 2002 г.

СПС от 1998 г.

Като се има предвид периодът на предходната СПС, е очевидно, че операциите за реструктуриране, насочени към предварителни условия, т. е. операции с един транш и с подчертано притежание от страна на правителството (например ASAL), бяха с по-добро изпълнение, отколкото тези с няколко транша, при които понякога промените в обстоятелствата правеха втория транш нерелевантен или труден за постигане. Операциите с подчертани предварителни условия, като заемите PAL, предлагат ефективен подход за подкрепа на реформите в условията на несигурна среда, тъй като позволяват гъвкавост при неизбежните промени в обстоятелствата в хода на осъществяване реформите на правителството.

Интензивните съвместни прегледи на проектите (СПП) допринесоха много за отстраняване на недоброто изпълнение в портфейла след 1998 г.

Основните показатели както за отпускане на втори транш, така и за кредитиране по оптималния сценарий при възможност за тълкувания водеха до забавяне на процеса и по-трудно постигане на договорените ориентирни (EPSAL).

ОПС от 2002 г.

Според заключенията на изготвената ОПС от ООО в началото на 2002 г. Световната банка е реагирала подходящо чрез намаляване на помощта през цялата 1997 г. в отговор на неблагоприятните условия в страната (висок размер на дълга, непредпазливо кредитиране от държавните банки, чести смени на правителствата и вял интерес към реформите), които предизвикаха финансовите кризи през 1994 и 1996 г., а през 1996 г. намалиха общия обем на производството с една трета. Стратегията на Световната банка не можа да постигне желаните резултати през периода 1990–1997 г. След 1997 г. с въвеждането на паричния съвет реформисткото правителство откри пътя към по-ползотворно сътрудничество със Световната банка. Посредством разширяване дейностите на банката и МФК са постигнати по-голяма част от целите във връзка с кредитирането (с изключение на реформите в държавната администрация).

Оставащите за решаване предизвикателства са в областите на развитието на институциите с оглед на членството в ЕС, намаляването на бедността, преодоляването на пропуските в приватизацията и изоставането на реформите в държавния сектор. В ОПС се препоръчват три главни области за действия на Световната банка: а) реформи в държавния сектор, приключване на ППР, определяне на приоритетите за публичните инвестиции и засилване на финансовата отчетност; б) намаляване на бедността, завършване на Оценката на бедността, подпомагане изграждането на възможности за мониторинг на бедността и разработване на подходящи стратегии и политика; в) в енергетиката – съдействие за изясняване на мандата и функциите на отделните регулаторни органи, за да се постигнат прозрачност и участие на частния сектор.

Консултации при подготовката на СПС

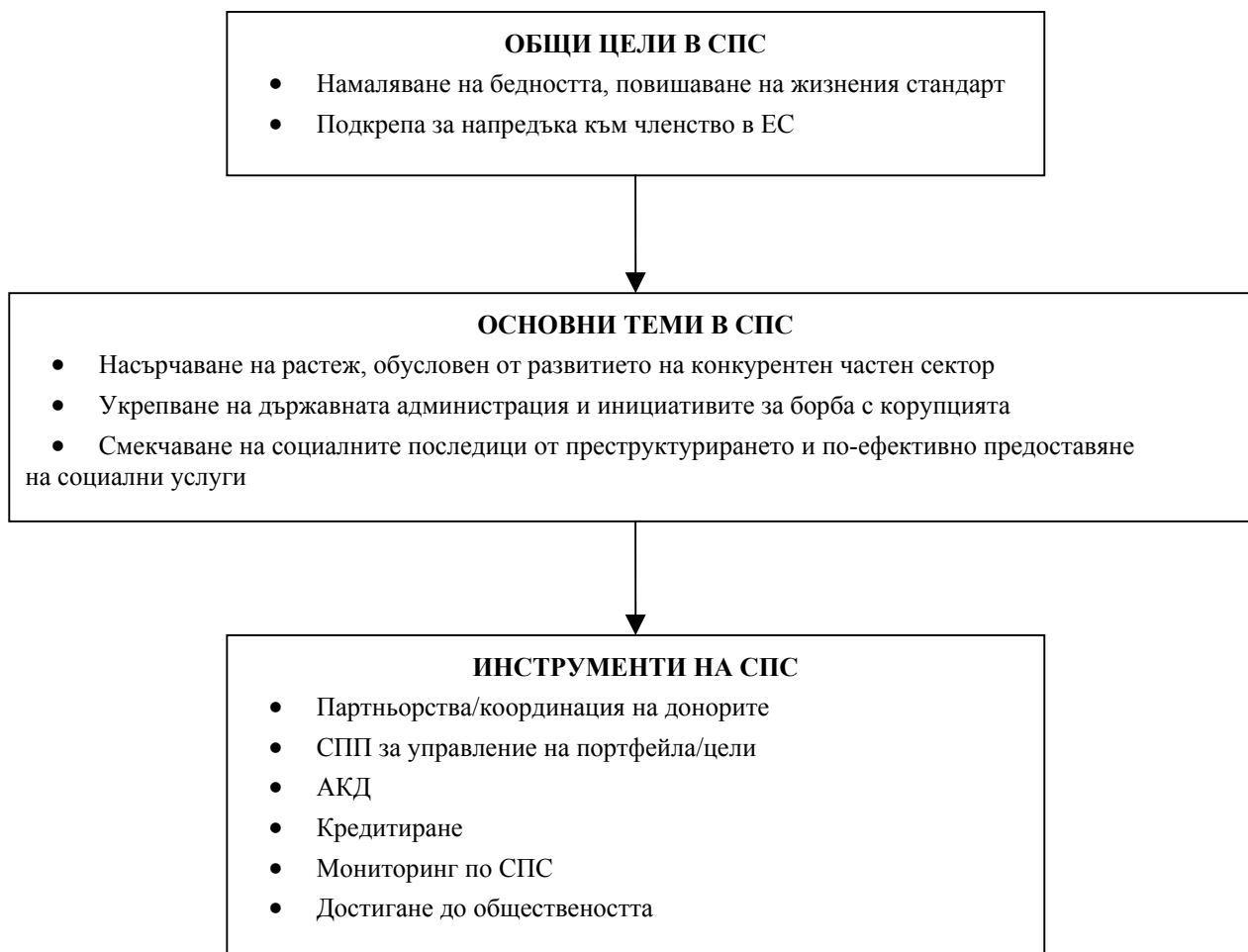
52. С оглед на възможно най-широк отзвук и обратна информация от заинтересуваните страни през 2001 г. Световната банка проведе обстоен преглед на оказваната в миналото помощ и предложенията за по-нататъшно подпомагане. В поредицата от срещи в различни градове, обсъждания в рамките на кръгли маси и по-малки групи по предложения проект на СПС участваха над 500 души – представители на местните власти, неправителствени организации, частния сектор, стопански сдружения, граждански сдружения, обществеността и представители на донорската общност в България. Бяха проведени и отделни дискусии с ЕС в Брюксел. В приложение Г е представен подробен преглед на въпросите, поставени за обсъждане на срещите.

53. По много от темите, предмет на обсъждане в рамките на консултациите, Световната банка и заинтересуваните страни постигнаха пълно съгласие, като по-голяма част от тях намериха отражение в СПС и работната програма на Световната банка за периода 2003–2005 г. По време на дискусиите на първо място вниманието беше насочено към социалните и икономическите въпроси (висока безработица, превенция на HIV/СПИН, бедност, мрежа за социална защита), следвани от въпросите на управлението (децентрализация, общинско финансиране, държавна администрация и корупция), селското стопанство (разпокъсаност на земеделските имоти, сдружения на земеделските стопани и земеделско кредитиране), околната среда, водите и засилващото се участие на частния сектор, включително насърчаване развитието на МСП и предприятията за комунални услуги. Имаше обаче и въпроси, по които не бе постигната договореност със заинтересуваните страни. Те обхващат критичната оценка на Световната банка за реформите в здравеопазването и образованието, в която се посочват прекомерната численост на заетите в здравеопазването и съотношението ученик – учител в образованието като съществени пера в бюджетните разходи; липсата на кредитиране от Световната банка за инфраструктура и помощ за следприватизационния период, което според заинтересуваните страни е оказало неблагоприятно влияние върху правителствената програма. Обменът на идеи по тези теми и споделянето на поуки от опита в други икономики в преход очертаха резултати от политиката, които могат да се определят като добра практика, и допринесоха за по-добро разбиране на прилаганите политически решения.

Б. Стратегия на Групата на Световната банка и основни теми

54. Стратегията на Групата на Световната банка за подпомагане е проектирана с оглед на подкрепа за програмата на България за реформи, както е посочено в по-горния раздел. Тя се основава на тясно сътрудничество с другите основни партньори на България – ЕС, ПРООН, ЕБВР, ЕИБ, МВФ и редица двустранни донори. Тези партньорства дават възможност на всеки участник да се съсредоточи върху избрани области за подкрепа на цялостната правителствена програма за реформи. Двете общи цели на Групата на Световната банка са намаляване на бедността/повишаване на жизнения стандарт и подкрепа за усилията на страната по пътя ѝ към членство в ЕС. Както е показано на схема 1, основните теми в предложената стратегия са насърчаване на растеж в резултат от развитието на конкурентен частен сектор, укрепване на държавната администрация и инициативите за борба с корупцията, облекчаване на социалните последици от реструктурирането и по-ефективно предоставяне на социални услуги. Поради необходимостта от подбор обаче Световната банка не може да осигури подкрепа за всичките области – например инфраструктурата и здравеопазването, и ще ограничи помощта си за опазване на околната среда до безвъзмездни помощи по линия на GEF. Стратегията за подпомагане е изложена в матрицата с приложение Б9, а свързаните с нея програми са посочени в приложения Б3 и Б4.

Схема 1. Стратегия на Групата на Световната банка, теми и инструменти

НАСЪРЧАВАНЕ НА РАСТЕЖ, ОБУСЛОВЕН ОТ РАЗВИТИЕТО НА КОНКУРЕНТЕН ЧАСТЕН СЕКТОР

55. *Приватизацията и подобряването на стопанската среда* ще се насърчават чрез ускорена приватизация на държавни предприятия извън инфраструктурата, усъвършенствано нормативно регламентиране на стопанската дейност с цел намаляване на административните бариери и развитието на небанкови финансови институции. Поредицата от три програмни заема за реструктуриране (PAL I, II и III) ще спомогне за постигането на тези цели.

56. За да се подпомогне привличането на местни и чуждестранни частни инвеститори и да се подобри конкурентоспособността на България, Световната банка, МФК и МАГИ ще предоставят допълнителна техническа и финансова помощ. МАГИ ще осигурява гаранции за политически рискове, МФК ще съдейства със заеми и капиталово финансиране, а МФК и Световната банка ще имат готовност за гаранции за спазване на договорите, частични гаранции за рискове/кредити, както и аналитична и консултантска подкрепа по въпроси на политиката и институциите. Областите за участие на МФК са развитие на финансовия сектор, подкрепа за МСП (кредити), институции за микрофинансиране, информационни технологии и други инвестиции във високи технологии, както и помощ за следприватизационния период. МФК очаква да играе важна роля при насърчаването на инвестициите в тези области, тъй като преки чуждестранни инвестиции ще доведат до трансфер на технологии, което е предпоставка за по-големи постъпления от повишената производителност. МФК ще подкрепя и развитието на конкурентни вериги за хранителни стоки, включително маркетинговата инфраструктура и рехабилитация/разширяване на хранително-вкусовите предприятия.

57. Международната финансова корпорация предвижда и подкрепя за следприватизационния период, предимно в сектори, в които България има доказан капацитет за конкуренция, включително такива с експортна ориентация, като дървопреработвателна, шивашка и фармацевтична промишленост, корабостроене, туризъм и агробизнес. Целите на МФК са да осигурява допълняемост, да бъде новатор в действията си, да насърчава държавни/частни партньорства и да катализира приток на чуждестранни инвестиции. МФК има и готовност да предоставя съвети по въпросите на реструктурирането и приватизацията на стратегически сектори. За да извърши преглед на постиженията и да набележи оставащите задачи във връзка с подобряването на стопанския климат, до края на периода 2003–2005 г. на СПС Световната банка ще проведе *Оценка на частния сектор*.

58. *Във финансовия сектор* стратегията на МФК се развива успоредно с развитието на сектора. След оказаната подкрепа за приватизацията на банки („Булбанк“) стратегията на МФК е съсредоточена върху следното: в *банковия сектор* ще продължи да насърчава финансовото посредничество, като конкретно проучва начините за подкрепа на зараждащия се ипотечен пазар и осигуряване на финансиране и деривативни продукти, за да могат банките да се справят с търсенето на дългосрочни заеми в местна валута; в *небанковия сектор* вече е подпомогнала създаването на лизинг (Интерлийз) и фонд за акционерен капитал (Euromerchant/Global Finance) и ще насочи вниманието си към разширяване на капиталовия пазар чрез увеличаване на обема и усъвършенстване на частните пласменти, ипотечните облигации и корпоративните облигации, което е от съществено значение поради очакваното засилване на местните инвестиции чрез новосъздадените пенсионни дружества; *финансова подкрепа за МСП* – до настоящия момент МФК е финансирала банка за МСП и банка за микрокредитиране, но ще подпомогне и развитието на нови финансови продукти, подходящи за МСП (на пример факторинг), и ще съдейства за разширяване покритието на съществуващите продукти.

59. Предизвикателството в *енергетиката* е да се задържи потреблението на енергия и да се извлекат ползи от ефективността при удовлетворяване на търсенето в бъдеще. В отговор на препоръките на банката в *Прегледа на енергетиката и околната среда* от 2001 г. и в Доклада на ЕС за 2001 г. Световната банка възнамерява да съдейства за разработването на обхватна рамка на политика, която да привлече частни инвеститори. Заемите PAL I и II (2003 и 2004 финансови години) ще подкрепят изменения в Закона за енергетиката и енергийната ефективност с цел: съсредоточаване на регулаторните функции в Държавната агенция за енергийно регулиране, повишаване на финансовата ѝ автономия и способност да привлече квалифицирани специалисти, преминаване на топлофикационните дружества на търговски принцип на дейност, предоставяне на трети страни на достъп до газа и електроенергията, а като следваща стъпка и хармонизиране на Закона за енергетиката и енергийната ефективност с директивите на ЕС в областта на газа и електроенергията. *Националното проучване на енергийната ефективност* (2003 финансова година) ще бъде съсредоточено конкретно към ползите от ефективността чрез оценка на реалистично постижимите икономии на енергия и използването на възобновяема енергия; проектиране на стабилна среда на институциите, политиката и регулирането, включително доста забавеното преразглеждане на тарифите; разработване на портфейл за енергийна ефективност за постигане на значително въздействие и проекти за възобновяема енергия; предложения за подходящи механизми на финансиране за преодоляване на съществуващите ограничения. Очаква се преразглеждането на тарифите да има неблагоприятни последици за бедните/уязвимите, поради което провеждащата се правителствена програма в малък мащаб за смекчаване на ефекта ще трябва да бъде разширена при по-добро целево насочване. Подкрепеният от Световната банка *Проект за топлофикационните дружества* (2004 финансова година) ще подпомогне действията в някои от горепосочените области с оглед на подобряване качеството на услугите и финансовите резултати на топлофикационните дружества в София и Перник. Те ще се управляват от частни концесионери. По линия на програмата за техническа помощ *Присъединяване към ЕС/енергетика* (2005 финансова година) Световната банка ще съдейства за развитие на пазара и на схема за либерализиране на тарифите, които да бъдат в съответствие с *Acquis Communautaire* на ЕС. По линия за *Енергийна ефективност на GEF* (2005 финансова година) ще се предоставя по-нататъшна помощ за ускоряване на мерките за икономии на енергия и енергийна ефективност.

60. В сферата на газа и петрола МФК търси възможности за инвестиции в три области: мобилизиране на финанси за малък офшорен газов проект за басейна на Черно море, с който да се осигурява

газ за местния пазар; насърчаване на частната инициатива за нефтопреработвателния и химическия сектор в страната, включително съдействие на новите инвеститори за отстраняване на екологични проблеми, причинени от замърсявания в миналото; ако се осъществят перспективите за основен тръбопровод за транзитен пренос на газ, което ще осигури алтернативно трасе за петрола от Черно море, МФК ще съдейства за привличане на частни инвеститори и ще сформира финансов пакет за необходимите инвестиции. МФК следи и реформите в отрасъла на електроенергията и ще предостави финансиране, когато започне приватизацията на електроразпределителните дружества. Ще извършва и оценки на проекти за топлофикационните дружества и газоснабдяването.

61. **Инфраструктурата** в България не може да отговори на предизвикателствата на европейските изисквания. За да се подпомогне по пътя ѝ към членство в ЕС, очакванията спрямо МФК са да подкрепи приватизацията в инфраструктурата, в това число морски пристанища и летища, което ще се осъществи във взаимодействие с ЕИБ, ЕБВР и Пакта за стабилност. Тъй като правителството бележи напредък при създаването на регулаторна среда на пазарна основа, укрепването на структурите на местното самоуправление чрез децентрализация и започва да приватизира инфраструктурата, МФК предвижда да оцени потенциални инвестиционни проекти. Подкрепеният от банката *Проект за социални услуги в рамките на общината/общността* (2005 финансова година) ще съдейства за развитието на институционален капацитет на местно равнище освен всичко друго за създаване на автономия, набиране и разпределяне на ресурси, управление на разходите и мониторинг на работата на органите за местно самоуправление. Ще продължи и текущата техническа помощ за водоснабдяването и канализацията във връзка с изграждането на нормативна база, съвети за сключване на местни и прозрачни сделки с цел ангажиране на частния сектор и определяне на стандарти и тарифи за услугите.

62. Що се отнася до транспортната политика, Световната банка ще подкрепи правителството за ускоряване на напредъка за привличане на частния сектор, подобряване на планирането и бюджетизирането на държавните разходи, както и съдействие за повишаване конкурентността на зависимите от транспорта експортни предприятия. *Документът за национална стратегия за транспорта* (2004 финансова година) ще формулира препоръки за подобряване на законовата, институционалната и финансовата рамка, определяне на приоритетите за инвестиции и ще допринесе за разработването на PAL III.

63. В **сектора на далекосъобщенията** МФК може да обмисли предприватизационни инвестиции под формата на конвертируем заем или конвертируеми привилегировани акции за подкрепа на приватизацията на Българската телекомуникационна компания (БТК). Инвестициите от МФК ще направят компанията по-привлекателна и ще увеличат шансовете ѝ за успешна приватизация. В областта на **информационните и комуникационните технологии** Световната банка и МФК ще насочат вниманието си към проблемите в сектора, за да оценят изискванията за присъединяване към ЕС, включително тенденциите за увеличаване на различията по отношение на цифровите технологии между България и другите страни в Европа, и потенциала на страната за изграждане на икономика на основата на знания. Световната банка ще предостави техническа помощ на правителството във връзка с примери за добра практика и стимули, които са доказали ефективността си в други държави при успешното развитие на информационни и комуникационни технологии. В подкрепа на препоръчаните мерки за политиката могат да бъдат заемите PAL I, II и III, включително по-голям обем на средствата за образование и обучение, добиване на стопански умения, както и *фискални мерки* за сектора на информационните технологии.

64. За да се определят конкретни възможности за инвестиции в информационни и комуникационни технологии, МФК проучва системните интегратори, препродаващите добавена стойност и компаниите за изнесени услуги (телефонни информационни центрове, дистанционни бюра за справка, възлагане разработването на програмни продукти и др.). Това обикновено са първите компании, които се възползват от завишеното потребление на информационни и комуникационни услуги във всяка страна. Успехът на тези пионери е от ключово значение за растежа и развитието на цялата индустрия, дори и на компаниите с по-силна технологична база. Те могат да създадат възможности и за останалата част от сектора. За всеки индивидуален случай МФК ще набелязва такива възможности и ще помага за създаването на партньорства за повишаване на новаторските и изпълнителските им способности. МФК може да използва редица финансови продукти – от основен капитал на ранния етап до заеми по-късно,

като обхване широка целева гама от малки и по-големи компании, насочили усилията си към разширяване на пазарите и офертите си. МФК може да обмисли и регионални инициативи, по-специално във връзка с достъпа, разработването и интегрирането на програмни продукти.

65. В областта на **селското стопанство** Световната банка подпомага повишаването на ефективността и конкурентоспособността по линия на втория *Заем за реструктуриране на земеделието* (2001 финансова година), който включва действия за развитие на пазара на земеделска земя, маркетинга на зърнени храни и безопасността на хранителните продукти, приватизацията на селскостопански и хранително-вкусови предприятия, развитието на напоителната система, земеделското финансиране, нормативното регламентиране на търговията и пазара и развитието на горското стопанство. *Проектът за кадастър и имотен регистър* (2001 финансова година) е предназначен за подкрепа на пазара на недвижими имоти. Целта на *Проекта за земеделско финансиране* (2004 финансова година) е да се постигне по-нататъшно подобряване на системата за земеделско финансиране чрез съсредоточаване на вниманието върху банките и небанковите институции, подкрепа за политиката на реформи в институциите, както и преодоляване на свързаните с регулирането рискове. *Проектът за развитие на горското стопанство* (2005 финансова година) ще обхване проблемите на реституцията на горите, защитата срещу горски пожари, подобряването на управлението на горите и приемането на съвременни стандарти в съответствие с изискванията на ЕС. Проектът включва и компонент с финансиране от GEF за защита на горското биоразнообразие и залесителни дейности по линия на прототипния въглероден фонд. *Аналитичният доклад за селскостопанския сектор* (2005 финансова година) ще е насочен към инфраструктурата, развитието на пазара и оставащите за изпълнение изисквания на ЕС.

66. Подкрепата на Световната банка в областта на **околната среда** ще включва освен мерките за борба със замърсяването, предвидени по енергийните и водните програми, текуща подкрепа за облекчаване на проблемите със замърсяването на околната среда при новоприватизираните предприятия чрез втория и третия транш на структурния *Заем в подкрепа на околната среда и приватизацията* (2000 финансова година), насърчаване на икономически стимули и повишаване осведомеността на обществеността, с цел ограничаване неефективността на икономиката, с помощта на заемите PAL I, II и III. По линия на подкрепената от GEF програма за Черно море ще се осигури средномащабен *Проект на GEF* (2004 финансова година) за възстановяване на влажните зони и въвеждане на екологосъобразна селскостопански практика. Тези усилия ще допринесат за постигане на съответствие с *Acquis Communautaire* на ЕС и устойчиво развитие.

УКРЕПВАНЕ НА ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ И ИНИЦИАТИВИ ЗА БОРБА С КОРУПЦИЯТА

67. Напредъкът при **реформите в държавната администрация, правната и съдебната система** през периода 1996–2001 г. е бавен. В условията на *Програмните заеми за реструктуриране PAL I, II и III* (2003–2005 финансови години) ще залегнат по-нататъшни реформи в подкрепа на ефективността на програмата за държавния сектор, ефективно управление на човешките ресурси, реформа в системата на възнаграждения, прозрачност и отчетност, както и инициативи за борба с корупцията. За да се подобри ефективността на разпределянето и бюджетирането на публичните ресурси, провеждащият се *Преглед на публичните разходи (ППР)* ще бъде завършен през 2002 финансова година. Той обхваща широка гама от въпроси на управлението на публичните ресурси и фискалните измерения на реформите в социалния сектор и инфраструктурата. Направените в него констатации се използват за концептуалното съдържание на заемите PAL, а *Проектът за реформа в администрирането на приходите* (2003 финансова година) ще спомогне за по-добро мобилизиране на ресурсите в държавния сектор. За да се подпомогне дейността на органите за местно самоуправление, Световната банка финансира *Обхватна стратегия за развитие на София* и консултантската помощ по *Проекта за реструктуриране и модернизация на ВиК дружествата* (1994 финансова година). Тъй като за реформата в местното самоуправление са необходими междусекторен подход и решаване на проблеми, засягащи цялата система, Световната банка е планирала *Проучване на децентрализацията на услугите и фискалното управление* (2003 финансова година). За подобряване ефективността на съдебната система и укрепване на Висшия съдебен съвет и юридическото образование ще се окаже съдействие по линия на заемите PAL I, II и III. В отговор на неотдавнашната инициатива на правителството за реформа в правната и съдебната система банката може да прибави към програмата си за кредитиране *Заем за реформа в съдебната система LII*, ако са налице необходимите условия и се постигне договореност по реформите.

ОБЛЕКЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ПРЕСТРУКТУРИРАНЕТО И ПО-ЕФЕКТИВНО ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ

68. След драстичния спад в производството през 1996 г. в България бедността нарасна до безпрецедентно равнище. Въпреки че в резултат на политически мерки има значително ограничаване, стратегията на банката трябва да е съсредоточена върху **по-нататъшно намаляване на бедността, насърчаване развитието на човешкия капитал и повишаване на жизнения стандарт.**

69. С оглед на **намаляването на бедността** помощта на Световната банка ще се основава на диалог, чието начало е поставено чрез *Програмата за техническа помощ за политиката за намаляване на бедността* (2001 финансова година). За да окаже съдействие при разработването на подходящи политически мерки за намаляване на бедността, през 2002 г. беше направена *Оценка на бедността*, за която се използваха резултатите от изследванията на домакинските бюджети (ИДБ) на Националния статистически институт (НСИ) и на възложено на външен изпълнител изследване през 2001 г. Сред приоритетните области на оценката са също анализът на безработицата и заетостта. За да се повиши ефективността на добре функциониращата мрежа за социална защита, да се увеличи социалното подпомагане и подобрят услугите, трябва да се усилят възможностите за **мониторинг на бедността** на равнище правителство и НСИ. Препоръките, които се съдържат в *Оценката на бедността*, ще подпомогнат кабинета в усилията му за създаване на необходимия технически капацитет за наблюдение и анализ с помощта на безвъзмездната помощ от Фонда за институционално развитие (ФИР) на Световната банка и други донорски програми. Предоставената през 2002 финансова година нова *Безвъзмездна помощ на ФИР за мониторинг и оценка на бедността* ще съдейства, във взаимодействие с други донорски програми, за изграждане на капацитет за анализ на бедността и за провеждане на политика за нейното намаляване. Проблемите на ромите и другите малцинства, които са по-често уязвими, са обект на *Безвъзмездната помощ на ФИР за интеграция на етническите малцинства* (2002 финансова година). *Оценката на бедността* (2002 финансова година) поставя за разглеждане и въпросите за равнопоставеността на половете в контекста на бедността и ще послужи като подходящ форум за обсъждане и формулиране на политиката с участието на правителството, местни заинтересувани участници и донорската общност. Тъй като подобни действия са свързани със съществени фискални последици, в провеждащия се *Преглед на публичните разходи* (2002 финансова година) се прави оценка на свързаните с този процес финансови въпроси. За да съдейства за насърчаване на растежа и създаване на заетост, за разработване на програми за хората, живеещи под абсолютната линия на бедност, и да помогне за изграждането на социален капитал на равнище местни власти и общности, Световната банка работи по *Проект за социални инвестиции и насърчаване на заетостта* (2003 финансова година). Очаква се той да акцентира върху продължаващите да съществуват „ниши на бедност“, където е необходимо да бъдат допълнени програмите на системата за социална защита, които като цяло са ефективни. В тези области обект на анализ ще бъдат най-често срещаните проблеми, свързани с бедността, като социална изолация, слаб социален капитал, недобър достъп до пазари и основни услуги, продължителна безработица и липса на финансиране за семейни стопански инициативи. Ще се развиват дейности по проекти чрез компонентите за инфраструктура на общността, услуги за пазара на труда и микрофинансиране. От съществено значение за намаляване на безработицата е повишаването на гъвкавостта на пазара на труда. Ето защо в *Оценката на бедността* се набелязват мерки за реформа в пазара на труда, които ще бъдат подкрепени със заемите PAL.

70. Провеждащият се проект за *Реформа за повишаване благосъстоянието на децата* (2001 финансова година) съдейства за създаването на алтернативни услуги за отглеждането на децата в рамките на общността и институционализиране и професионализиране на социалната работа. Ако *Проектът за социални инвестиции и насърчаване на заетостта* (2003 финансова година) и проектът за *Реформа за повишаване благосъстоянието на децата* бъдат изпълнени успешно, Световната банка ще продължи с *Проект за социални услуги в рамките на общината/общността* (2005 финансова година). Той ще допринесе за по-нататъшно укрепване на организацията в общността, за изграждане на капацитет за управление в общината, както и за повишаване способността на общините да предоставят богата гама от социални и инфраструктурни услуги. *Оценката на резултатите от различните инициативи на правителството и горепосочените програми на банката* ще се извърши в *Изследване на етническите и възрастовите характеристики и равнопоставеността на половете* (2005 фи-

нансова година), за да се отправят препоръки към правителството за промени в политиката с оглед на подобряване на целевото насочване и икономическата им ефективност. Подпомагането на възрастното население трябва да се основава на пенсионна система, която да бъде съвременна, ефективна и финансово достъпна. За да се гарантира адекватна оценка на състоянието и приключването на провеждащата се пенсионна реформа, банката очаква да завърши през 2003 г. *Аналитичен доклад за пенсионната реформа.*

71. Развитието на човешките ресурси е централна тема във връзка с присъединяването към ЕС и е от съществено значение за мобилизиране на собствени сили и ресурси за излизане от състоянието на бедност. *Гъвкавият програмен заем за модернизация на образованието (APL)* в три етапа за период от девет години подкрепя инициативите за радикално **модернизиране на образователната система**. Първият етап започна през 2000 г., а вторият е планиран за 2005 финансова година. Програмата ще окаже подкрепа за прилагане на новите стандарти, съвременни учебни материали и оборудване, осъвременено и подобро планиране и управление на ресурсите, мониторинг и оценка на постиженията. Ще бъде създадена и система за разпределяне на ресурсите в съответствие с търсенето в сектора (по-конкретно за висшето образование). По линия на *Проекта за улесняване на търговията и транспорта в Югоизточна Европа* се финансира и компонент за експериментално въвеждане на новаторско дистанционно обучение на хартиен носител в областта на управлението на търговията и транспорта. С първата фаза на APL правителството започна реформата за модернизиране на образованието. През следващите четири години се предвиждат както закриване на излишните училища и намаляване прекомерната численост на персонала, така и делегиране на общините и училищата на отговорността за управление на училищните бюджети. По пилотна програма ще се привлече обществеността, за да са постигнат ефективно използване на ресурсите и новаторски подходи в управлението на училищата и преподаването.

72. В **Здравеопазването** по линия на приключилия *Проект за реструктуриране на сектора на здравеопазването* и провеждащия се *Проект за реформа в здравната система* Световната банка предоставя подкрепа за програми за първична и извънболнична здравна помощ и насочва вниманието си към потребностите на болничната помощ. В България вече е въведена системата на общопрактикуващите лекари на база на здравното осигуряване. Съсредоточаването на вниманието към първичната помощ ще бъде от полза за овладяване разпространението на туберкулозата, при която заболяемостта достигна най-високо равнище през 1998 г. През 2002 г. ще бъде завършено местно проучване на разпространението на HIV/СПИН за България, Хърватия и Румъния, в резултат на което ще се направят ценни препоръки за съответните страни и по-нататъшното участие на банката. МФК очаква да извърши оценка на перспективите за ангажиране на частния сектор в предоставянето на здравни услуги – по-специално чрез споделяне на опита от други страни в преход от региона.

В. Инструменти на Стратегията за подпомагане на страната

73. За постигане на целите по представените по-горе три теми Световната банка ще изпълнява СПС с помощта на следните инструменти: партньорство и координиране на донорите, управление на портфейла, АКД, кредитиране, мониторинг по СПС и достигане до обществеността.

ПАРТНЬОРСТВА

74. Координирането между донорите стана особено важно след въвеждането на паричния съвет през 1997 г., когато имаше рязко увеличаване на външните потоци, като се достигна обем от почти 1 млрд. щ. д. годишно. Все още обаче има какво да се желае. Осъзнавайки напълно нарастващото значение на координирането, Световната банка използва пълноценно и ефективно Постоянното си представителство в София. Съвместно с ЕС тя беше домакин на среща на Консултативната група в Брюксел през април 1999 г., съдействаше за сформирани на донорски работни групи за важни сектори и организираще срещи в София през два или три месеца. Целта на тези инициативи беше да подпомогнат правителството да осигури адекватно финансиране, да се избегне дублирането между отделните програми на партньорите и да се постигне максимална полза от програмата на Световната банка чрез увеличаване на взаимната допълняемост със сродни донорски инициативи. В работните групи участваха основните партньори на България – ЕС, МФФ, ПРООН, ЕБВР, ЕИБ, както и някои двустранни партньори, сред които се открояват ММР, ААМР, Япония, Холандия, Франция, Германия (GTZ), Израел, Швейцария, Канада. Неотдавна Световната банка ускори усилията си за подпомагане на правителст-

вото във връзка с изграждането на възможностите за координиране на донорите, което ще улесни ефективното усвояване на донорската помощ през периода 2003–2005 финансови години. За засилване на усилията за координиране допринесе и децентрализирането на секцията на Световната банка за Южна и Централна Европа в Загреб през 2001 г.

75. За да се избегне дублиране, при разработването на предложената стратегия за подпомагане банката взе предвид осъществяваните от други донори дейности. При необходимост ще се извършва тясна координация с другите донори. Европейският съюз, единственият най-голям донор, използва програмите PHARE, ISPA и SAPARD и оказва помощ в областите на държавната администрация, митниците, енергетиката, инфраструктурата, околната среда, подкрепа за МСП, кредитни линии за микро-предприятия и много програми за подпомагане на административните реформи, необходими за отделните глави на *Acquis Communautaire*. МВФ акцентира върху макроикономическата програма, поспециално паричния съвет и фискалната устойчивост. ПРООН е насочена към облекчаването на бедността, управлението и инициативите за борба с корупцията. Подкрепата на ЕБВР обхваща банковия сектор, реструктурирането на предприятията, приватизацията и инфраструктурата. ЕИБ подпомага енергетиката и инфраструктурата, а ММР – програмите за реформи в държавната администрация и управление. ААМР има съществена програма за техническа помощ за МСП, банките, приватизацията, борбата с корупцията, местното самоуправление и селското стопанство, както и осигурява кредитна линия и подпомага развитието на Американския университет в Благоевград. Япония подкрепя инвестициите в енергетиката и инфраструктурата. Холандия финансира програмите MATRA и новите дейности по присъединяването. Франция предоставя подкрепа чрез Пакта за стабилност, ISPA и SAPARD. Германия оказва съдействие за процедурите за обществени поръчки, ИКТ, кредити за МСП, транспорт и модернизирани на граничните преходи, в това число и на втория мост на река Дунав.

76. Констатациите от направения преглед са, че помощта за социалните сектори в известна степен е ограничена – за здравеопазването, образованието и социалното подпомагане, а по-малко за реформата в съдебната система; помощта за органите за местно самоуправление се предоставя предимно от други донори, докато Световната банка се е насочила най-вече към съдействие за правителството; за инфраструктурни инвестиции се осигурява подкрепа от други донори; независимо че подпомагането от Световната банка е ограничено до дейности в икономическия сектор, констатациите дават ценен принос за програми, финансирани от други донори; въпреки че други донори са осигурявали финансиране в подкрепа на платежния баланс, моделът на структурните реформи, които оправдават финансиране в подкрепа на платежния баланс на първо място, беше предоставен предимно от Световната банка в тясно сътрудничество с МВФ. Горезагажените заключения са взети предвид при разработването на предложената стратегия.

УПРАВЛЕНИЕ НА ПОРТФЕЙЛА

77. Ефективното управление на портфейла е от решително значение за постигане на максимални ползи от операциите и за своевременното им завършване, които са предпоставки за устойчиво приключване подкрепата на Световната банка за мащабната програма за реформи. Във времето се наблюдават вариации в изпълнението на портфейла. През 1994–1996 финансови години около половината от него беше оценена като незадоволителна по отношение или на Целите за развитие (ЦР), или на Напредъка по изпълнението (НИ). Съотношението на усвояване на средствата бе много ниско – от порядъка на 5–7 % в сравнение с равнището от 18 % за Европа и Централна Азия.

78. За да се решат проблемите, свързани с портфейла, бяха предприети поредица от съвместни инициативи между правителството и Световната банка, включително интегриране на въпросите по портфейла в цялостния диалог за страната, активен надзор от екипа на Постоянното представителство в София и годишни Съвместни прегледи на проектите (СПП). От своя страна правителството създаде звено в Министерския съвет за координиране на подкрепените от банката дейности. В резултат до 1999 г. оценката за всички проблемни заеми се повиши до задоволителна и съотношението на усвоените средства достигна 39 %. Поради смяната на правителството през 2001 г. обаче се стигна до известно влошаване, като съотношението на усвоените средства спадна до около 22 %, а един проект беше оценен като незадоволителен. На СПП през февруари 2002 г., първия такъв преглед с новото правителство, бяха анализирани проблемите с изпълнението и договорени действия за отстраняване на пропуските във връзка с вземането на своевременни решения за възлагането на поръчки, функциониране-

то и автономията на Звената за изпълнение на проектите (ЗИП), своевременното осигуряване на насрещното финансиране и координацията между правителствените институции. Като цел бяха набелязани съотношение на усвояване на средствата не по-ниско от 20 % и задоволителна оценка за 80 % от проектите за следващия период на СПС.

79. През периода 2003–2005 г. трябва да се поддържа *доброто изпълнение*. Ще се провеждат годишните СПП и мониторингът на портфейла ще е съсредоточен върху капацитета за управление на проектите, финансовото управление, възлагането на поръчки и подобряването на връзката между разработването на програмите за публично финансиране, външните заеми с държавна гаранция и разпределянето на бюджетните средства. Беше засилена организацията за финансово управление и отчетност: в Доклада за спазването на стандартите и добрите практики на МВФ от 2001 г. се отчита стабилният напредък към постигане на международните стандарти, с подкрепата на МВФ беше въведена системата на единна бюджетна сметка и след 1997 г. финансовото управление по проектите на Световната банка е напълно удовлетворително. Освен това е предвидено през 2003 г. да се извърши Оценка за финансовата отчетност (CFAA). Световната банка направи Преглед за оценка на възлагането на поръчки (CPAR) през 2000 финансова година, в който се препоръчват редица подобрения във възлагането на обществени поръчки, някои от които вече се изпълняват с двустранна подкрепа, включително измененията в Закона за обществените поръчки.

АНАЛИТИЧНА И КОНСУЛТАНТСКА ПОМОЩ

80. С придвижване на програмата на България за реформи към по-сложни предизвикателства акцентът в аналитичната и консултантската дейност на Световната банка трябва да се ориентира към управлението на публичния сектор, стопанския климат, реформите в енергетиката и облекчаването на бедността. Равносметката на МФК показва, че въпреки добрите резултати от подкрепата за финансовия сектор, инвестициите в малкия бизнес и модернизиранието в следприватизационния период – съгласно препоръките в СПС от 1998 г., остават значителни предизвикателства в инфраструктурата, енергетиката и инфраструктурата на селското стопанство. Част от аналитичната дейност на банката ще обхване горепосочените проблеми, в това число осъществяващите се дейности във връзка с енергетиката, мерките за борба с корупцията, държавната администрация, правната и съдебната система. По искане на Агенцията за чуждестранни инвестиции КСЧИ проведе изследване на административните пречки пред инвестициите, което вече играе ролята на катализатор при разработването на политиката. Икономическият доклад на Световната банка за 2001 г., озаглавен „България: икономически меморандум за присъединяването към ЕС – двойното предизвикателство на прехода и присъединяването“, отчита постигнатия от страната напредък и набелязаната в него пътна карта продължава да се използва от правителството, Световната банка и ЕС. По молба на кабинета Икономически меморандум за страната (ИМС) беше изготвен преди *Прегледа на публичните разходи*, който трябва да приключи през 2002 финансова година.

81. С оглед на предстоящата СПС за периода 2003–2005 г. Световната банка възнамерява да задълбочи анализа на политическите решения за реформи (Преглед на публичните разходи, Оценка на бедността, Проучване на енергийната ефективност, Техническа помощ за присъединяването към ЕС/енергетика, Аналитичен доклад за пенсионната реформа, Документ за транспортната стратегия, Проучване за последователността на действия за опазване на околната среда, Проучване за децентрализацията на услугите и фискалното управление) и да съсредоточи вниманието си върху оценка на резултатите от реформата и усъвършенстване на по-нататъшните мерки в политиката (Изследване на етническите и възрастовите характеристики и равнопоставеността на половете като продължение на мерките за намаляване на бедността, Оценка на частния сектор за анализ на въздействието от реформите в частния сектор и актуализиране на ИМС за оценка на напредъка на България във възловите области, свързани с членството в ЕС).

ЗАЕМНИ СЦЕНАРИИ НА МБВР И ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ

82. Поддържаният категоричен ангажимент на България за провеждане на реформите и развитие на пазарната икономика е достатъчно основание за успешната програма на Световната банка за подпомагане в подкрепа на амбициозните структурни реформи и намаляването на бедността. Ето защо се предвиждат *два заемни сценария*: *пълнен оптимален вариант*, което е най-вероятното развитие за страната през следващите три години, и *неблагоприятен вариант*, ако се реализират рисковете.

83. При *оптималния сценарий* кредитирането от Световната банка ще възлиза на 750 млн. щ. д. през периода 2003–2005 г., както е показано в приложение Б3. Програмата за кредитиране за опти-

малния сценарий предвижда съчетание от заеми за реструктуриране и преобладаващи инвестиционни операции, насочени към намаляване на бедността. Общият обем на кредитирането от Световната банка в размер на 250 млн. щ. д. годишно ще е предназначен за: *първо*, подкрепа за облекчаване на бедността; *второ*, подкрепа за широкомащабните структурни реформи, включително изграждане на институциите за стопанска среда, която да е благоприятна за преки чуждестранни инвестиции и за устойчив икономически растеж; *трето*, стимули за осъществяване на правителствената програма (УПРБ) в подкрепа на присъединяването към ЕС, намаляването на бедността и напредъка за постигане на целите за развитие през хилядолетието.

84. Трите програмни заема за реструктуриране PAL ще бъдат в подкрепа на рамката на правителствената политика, която е в основата на цялостната програма за подпомагане на Световната банка за периода 2003–2005 г. За да се обоснове размер на кредитирането за реструктуриране до 450 млн. щ. д., т. е. 150 млн. щ. д. годишно, трябва да бъдат изпълнени мерките при определяне на политиката, изложени от параграф 35 до 43 включително и тези в параграф 85. С течение на времето рамката на политиката ще даде възможност на кабинета да поддържа първичния фискален излишък на равнище 3 процентни пункта от БВП до 2005 г., което оправдава усилието за принос към финансирането на правителствената програма, ще спомогне за създаване на условията, необходими за намаляване обема на държавния дълг, ще насърчи завършването на приватизацията и реструктурирането в енергетиката и инфраструктурата, ще подобри средата за растеж, обусловен от развитието на частния сектор, ще доведе до намаляване на бедността, усъвършенстване на човешкия капитал и по-добро предоставяне на социални услуги, ще подкрепи реформата в държавната администрация и програмата за борба с корупцията. През февруари 2002 г. беше одобрено двегодишното стенд-бай споразумение с МВФ. Пълното придържане към програмата и успешното ѝ изпълнение ще осигурят необходимата стабилна макроикономическа среда, без която Световната банка не може да пристъпи към заемите PAL. Кредитирането за реструктуриране в размер от 450 млн. щ. д. ще представлява 60 % от общия обем на заемите от банката през тригодишния период. Въпреки че правителството имаше желание операциите за реструктуриране да са 70 % от общия обем на заемите, според Световната банка предложеният дял от 60 % е достатъчен за адекватни стимули за многогодишната програма за реформи, описана в раздел III на СПС. Освен това, ако предложените заеми PAL и програмата на МВФ следват развитието си, се очаква осигуряване на достъп на България до международните пазари при благоприятни условия, което ще предложи алтернативни източници на финансиране.

85. Програмните заеми за реструктуриране (PAL) се преценяват като най-подходящия инструмент за подкрепа на средносрочната програма на правителството (вж. съпътстващото каре). Програмата, която освен всичко друго ползва констатациите от приключващия Преглед на публичните разходи, е формулирана ясно и покрива главните приоритети в логична последователност на действията и мерките, разработени за постигане на общите ѝ цели. Заемите PAL ще подкрепят целите в програмата на България за устойчив икономически растеж и намаляване на бедността, което ще се постигне посредством стратегията на правителството за изграждане на инвестиционен климат, благоприятен за частните инвестиции, и за предоставяне на възможности на всички слоеве на населението, особено на бедните, за участие и принос в поддържането на растежа. За да се постигнат тези общи цели, всяка операция за реструктуриране трябва да има свой индивидуален акцент. PAL I ще подпомага структурните, законодателните и институционалните реформи в реалните сек-

Предимства на поредицата от три заема PAL

- Заемите PAL дават гъвкавост при разработването на условията за политическите решения, но основните показатели преди PAL I и II ще помогнат за удовлетворяващия напредък по реформите, предприети по PAL I и II.
- Предварителните условия са подходящи за България, което бе доказано при изпълнението на предходната СПС.
- Поредицата от последователни PAL осигурява обща шапка за другите структурни реформи в сектора.
- Усвояването на средствата е в зависимост от напредъка и външното финансиране ще е по-предсказуемо, отколкото при няколко несвързани помежду си заема.
- Същественото получаване на средства по заемите PAL ще бъде оправдано от стабилната рамка на политиката на правителството в средносрочен план.

тори, които са ключови за реформата, включително енергетиката. Мерките при определяне на политиката в тези области ще продължат при PAL II, но в допълнение към тях заемът ще е насочен най-вече към реформите, чиято подготовка е по-продължителна – например в държавната администрация и съдебната система, както и към мерките за борба с корупцията. Освен посоченото дотук PAL III ще обхване политиката за пазара на труда и социалния сектор, включително дългосрочната устойчивост на системата за социална защита и реструктурирането на здравеопазването и образованието. Правителствената програма за реформи (УПРБ) е шапката, под която ще се разработят и изпълняват *програмните заеми за реструктуриране*. В Писмото за политиката за развитие, което правителството ще представи през 2002 г. за заема PAL I, ще има по-подробно описание на цялостната средносрочна рамка на политиката по правителствената програма. При положение че вече е проведен прегледът на възлагането на поръчки и през 2003 финансова година предстои и този за финансовото управление и отчетност, ще има необходимата организация за бързи операции за усвояване на средствата (параграф 79).

86. Трябва да бъде постигнат удовлетворителен напредък по *основните показатели*, изложени в каре 3, за да се поддържа оптималният сценарий.

Каре 3. Основни показатели за поддържане на оптималния сценарий

Макроикономическа стабилност	Удовлетворителни макроикономически показатели
Изпълнение на портфейла	Съотношение на усвоените средства не по-ниско от 20 % Задоволителна оценка за изпълнението на не по-малко от 80 % от проектите
Структурни реформи и развитие на частния сектор	Удовлетворяващ напредък по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> • приемане на нов Закон за приватизацията и приватизация на големите държавни предприятия и банки („Булгартабак“, Банка ДСК, „Биохим“ и оставащите държавни дялове в БКК); разделяне на дружествата за производство, пренос и разпределяне на електроенергия и рационализиране на тарифите за електро- и топлоенергия; • закриване на основните губещи услуги в железопътния транспорт, които не са обект на задълженията за държавни услуги (поддържане на услуги в обществен интерес по искане на правителството); • съществено намаляване на времето за регистриране на компания и осъвременяване на процедурите за издаване на разрешителни за строеж; • създаване на Единна информационна система за приходите, включително корпоративни данъци, обществено осигуряване, пенсионни вноски и мита; въвеждане на процедурите от Проекта за УТГЮЕ в ГКПП, обработващи над 80 % от общия обем на международния трафик; • провеждане на функционален преглед за държавните служители в две министерства; • изменения в разпоредбите за несъстоятелност в Търговския кодекс и Гражданскопроцесуалния кодекс
Социална устойчивост	Удовлетворяващ напредък по отношение на: <ul style="list-style-type: none"> • завършване изграждането на пенсионната система с няколко стълба; • прозрачно разпределяне на частичните вноски за пенсионната схема на втория стълб; • провеждане на зимните програми за субсидиране на разходите за енергия
Фидуциарност	Завършване на Оценката за финансовата отчетност (CFAA) през 2003 финансова година Удовлетворяващ напредък по изпълнението на плана за действие в Прегледа за оценка на възлагането на поръчки (CPAR) през 2000 финансова година

87. За да се наблюдават внимателно експозицията на Световната банка и свързаните рискове (параграф 94), реализацията на PAL III ще бъде обект на редица допълнителни основни показатели. Конкретните показатели са проектирани с оглед на гаранции, че предходните реформи са усвоени ефективно и че намалява вероятността от неблагоприятен риск при икономическите резултати, както показват индикаторите за макроикономическите резултати и структурните подобрения в икономиката. Някои развития биха могли конкретно да предизвикат преразглеждане на процедурата по представяне на PAL III пред Борда на Световната банка:

- съществено отклоняване от тенденцията към спад в общия обем на съотношението на държавния дълг към БВП, предвидена в СПС (вж. приложение Б6);
- липса на подобрене в спредовете на държавните заеми на България в сравнение със страни със сходен рейтинг на риска или влошаване при собствения рейтинг на риска;
- съществено отклоняване от тенденцията към подобряване във фискалното салдо, заложен в средносрочната програма на правителството, при постигането на фискалното салдо до 2005 г. (вж. приложение Б6);
- съществено забавяне в настоящата тенденция за увеличаване дела на МСП в общото равнище на заетостта;
- неадекватен напредък при намаляването на необслужените задължения по плащането на данъци, вноски за обществено осигуряване и сметки за електро- и топлоенергия, предвидено в правителствената програма

88. При *неблагоприятния сценарий* кредитирането за България ще бъде саморегулиращо се, тъй като ако макроикономическата рамка е неблагоприятна, напредъкът при изпълнението на програмата за структурна реформа е неадекватен поради неспособност на правителството да постигне горепосочените основни показатели, и ако изпълнението на портфейла падне под параметрите, определени при оптималния сценарий, кредитирането от Световната банка ще се измести към *неблагоприятния сценарий*. България ще има неясен сценарий, при което платежоспособността ѝ бързо ще се влоши и кредитиранията, включително за реструктуриране, няма да могат да се усвояват ефективно. При това положение банката ще ограничи кредитирането си до най-важните инвестиционни проекти, като не надхвърля обема от 180 млн. щ. д. за периода 2003–2005 г. Проектите ще обхващат предимно развитието в рамките на общността, развитието на селските райони и намаляването на бедността. Аналитичните и консултантските дейности ще бъдат намалени, като консултантските услуги ще се ограничат само до въпросите на бедността, социалното подпомагане и енергетиката/околната среда, които са от съществено значение за присъединяването към ЕС. Вероятността България да допусне сериозни пропуски в реформите или да не успее да отговори на променящите се обстоятелства е малка, като се имат предвид последните резултати и поетият ангажимент за провеждане на реформите.

МОНИТОРИНГ ПО СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА СТРАНАТА

89. Световната банка ще следи редица възлови мерки, резултати и количествени показатели за реформата (посочени са в съпътстващото каре):

- създадени са възможности на правителството за мониторинг с подкрепата на Безвъзмездната помощ на ФИР и друго донорско финансиране;
- изпълнението на програмата за последователните заеми PAL е в ход;
- предложената приватизация на банките е приключила и е приет Закон за несъстоятелността на банките;
- приети са измененията към Закона за енергетиката и енергийната ефективност;
- раздържавени са държавните предприятия извън инфраструктурата;
- приета е стратегия за борба с корупцията;
- въведени са достъпни икономически рентабилни активни програми за пазара на труда.

ДОСТИГАНЕ ДО ОБЩЕСТВЕННОСТТА

90. Усилията за консолидиране обхваща на дейността на Световната банка в България с цел разпространяване на целите за развитие и постиженията и в бъдеще ще бъдат насочени към възловите заинтересувани страни, както ще обхващат: *първо*, партньорите от правителството, включително

Резултати:

- ръст на националния доход на глава от населението;
- намаляване на бедността по предложената от банката линия на бедността (вж. приложение В);
- намаляване равнището на продължителната безработица;
- намаляване равнището на общата безработица

Показатели:

- увеличен брой работници във втория стълб на пенсионната система;
- делегирани бюджети за училищата в 75 % от общините;
- изпълнение на портфейла, измерено по съотношението на усвояване на средства и процента проекти, оценени незадоволително

например различните ЗИП, органи за местно самоуправление и други (преди СПП през февруари 2002 г. беше проведена среща със служителите от ЗИП, неотдавна заместник на министър-председателя беше поканен да председателства срещата с донорите в София, чиято цел беше насърчаване на ангажираност по отношение на периодичната и системната координация с правителството); *второ*, неправителствени организации, включително местни фондации, като например при последното финансиране на аналитичната работа по прегледа на външната помощ за МСП, или Програмата за малки грантове, отпускани от Световната банка с цел да се стигне до местните общности с пряко участие на ползвателите; *трето*, средствата за масово осведомяване, за да се поддържа постоянна информираност на обществеността за дейностите на Световната банка в страната, което включва и поддържане на връзката с медиите на постоянния представител и директора за страната; *четвърто*, представителите на донорската общност, делегирани в София, да осигурят необходимата координация между всички дейности на донорите – Световната банка е била съпредседател на форумите на донорите в София заедно с ПРООН и създадената организация ще се запази, като отговорността за тези инициативи постепенно се поема от правителството; *пето*, профсъюзите, които станаха важен фактор за постигането на консенсус, необходим за икономическите реформи на този етап от прехода в страната, като ще продължи организирането на специални форуми, на които да се представят стратегическите цели на Световната банка и се търси подкрепата на заинтересуваните страни; *шесто*, стопанската общност, за да може банката да разшири разбирането си за текущите проблеми и да популяризира мотивите в основата на реформите.

VI. ПЛАТЕЖОСПОСОБНОСТ И РИСКОВЕ

ПЛАТЕЖОСПОСОБНОСТ И ЕКСПОЗИЦИЯ

91. *Потребности от финансиране.* В средносрочен план потребностите от финансиране се изчисляват на около 2 млрд. щ. д. годишно при оптималния сценарий. Очаква се през следващите години преките частни инвестиции да осигурят основната част от външното финансиране (повече от 40 % от общия обем). В случай на сериозна недостатъчност на инвеститори най-подходящата реакция ще бъде по-затегната фискална политика, за да се осигури по-малък дефицит по текущата сметка, с което ще намалее и нуждата от финансиране. Отпусканите от Световната банка средства в размер на 180 млн. щ. д. при оптималния сценарий ще покрият около 10 % от общите потребности от финансиране. През февруари 2002 г. беше одобрено 24-месечно стенд-бай споразумение в размер на 240 млн. Специални права на тираж (SDR) (около 300 млн. щ. д.) след приключване през септември 2001 г. на тригодишното Разширено споразумение за финансиране с МВФ. Официалните безвъзмездни помощи, които се отпускат предимно от ЕС, заедно с кредитирането по проекти от ЕИБ, ЕБВР и ЕС се очаква да се увеличат и да покрият инвестициите във връзка с присъединяването към ЕС.

92. При оптималния сценарий платежоспособността на България ще продължава да се подобрява, с което ще се разширява достъпът до международните капиталови пазари и правителството ще може да прилага активно стратегията си за намаляване размера на дълга. Ще се улесни и достъпът на частния сектор до кредитиране при по-благоприятни условия.

93. *Платежоспособността на България се е повишила спрямо периода на предходната СПС.* Неотклонната макроикономическа политика и съществените структурни реформи през последните четири години доведоха до значително подобряване на възловите показатели за финансова и външна уязвимост. Има подчертан спад в обема на общия външен дълг през този период – от 96 % от БВП през 1997 г. на около 78 % през 2001 г., а брутният официален резерв се е увеличил от 1.6 месеца покритие на вноса през 1996 г. на около 5 през 2001 г. Подобряващите се показатели и окуражителните перспективи се отразяват в благоприятните оценки от международните капиталови пазари. Спредовете по брейди-облигациите на България спаднаха от 1400 базисни пункта през 1996 г. на по-малко от 400 пункта в началото на 2002 г. Като признание за забележителните постижения основните рейтингови агенции промениха кредитния рейтинг на България. „Стандарт енд Пуърс“ актуализира дългосрочния рейтинг за чуждестранна валута на равнище ВВ-, а „Мудис“ завиши оценката си за дългосрочния рейтинг на В1. През ноември 2001 г. властите емитираха петгодишни еврооблигации на стойност 250 млн. евро при 367 базисни пункта над петгодишните германски облигации. За-

явките далеч надхвърлиха обема на емисията. Тези актуализирани оценки и успешното емитиране на еврооблигациите отразяват благоприятните очаквания за по-нататъшно провеждане на стабилната макроикономическа политика и осъществяване на структурните реформи. Ограничена е „заразата“ от трудностите, сполетели Аржентина и Турция. Дори и сривят в паричния съвет на Аржентина не обръна тенденцията към стесняване на спредовете.

94. *Експозицията на МБВР ще остане управляема при оптималния сценарий.* Обслужването на дълга към МБВР ще се повиши от 1 % на 1.3 % от износа и от 8 % на 12 % от обслужването на държавния дълг пред периода на СПС. Съотношението на обслужване на дълга към предпочитан кредитор/обслужване на държавния дълг се запазило над 35 % и рязко се увеличи през 2001 г. Прогнозите сочат спад на около 37 % през 2004 г. преди последващо покачване до 46 % през 2005 г. Тези високи съотношения отчасти се дължат на реструктурирането в средата на 90-те години на ХХ век, при което погасяването на държавния дълг на България към частни кредитори беше разсрочено в рамките на десетилетия с емитирането на брейди-облигациите, и на ограниченото кредитиране от търговските банки до сериозното възстановяване след започналите през 1997 г. реформи. Новото правителство води по-активна политика на управление на дълга и възнамерява да погаси държавния дълг към частни кредитори чрез компенсаторни сделки. Около 70 % от държавния външен дълг е с плаващ лихвен процент и две трети е деноминиран в долари. Кабинетът иска да намали компонентите с плаваща лихва и в долари от общия обем на дълга, като блокира настоящите ниски лихвени проценти и намали експозицията спрямо движението в обменния курс долар – евро. Дългът в брейди-облигации е с гаранция, която може да се освободи, ако се замени с еврооблигации или друг частен дълг. По-нататъшното съществено кредитиране за реструктуриране може сериозно да ограничи позицията на Световната банка в България, особено за бъдещи заеми за реструктуриране след 2005 финансова година. Тъй като трите заема PAL, предназначени за подкрепа на стабилната програма за реформи, за която вероятността да бъде успешна е много голяма, са крайъгълният камък в цялостната стратегия на банката, големият размер на кредитиране за реструктуриране е оправдан, но трябва да се наблюдава внимателно. Бяха приети допълнителни основни показатели за обработването на PAL III, както е посочено в параграф 87, за да се гарантира, че обемът на заемите за реструктуриране ще достигне равнището от 450 млн. щ. д. само ако индикаторите за икономическите резултати потвърдят, че България значително е подобрила позицията си в резултат от реформите по PAL I и II и ако към съответния момент са ниски неблагоприятните рискове за цялостните икономически резултати.

РИСКОВЕ

95. Изпълнението на СПС е изправено пред три риска. *Първо*, въпреки че широко подкрепяната от обществото цел за членство в ЕС непоколебимо определя програмата на България за реформи за десетилетието, изграждането на коалиция в подкрепа на реформите, чиято социална цена е висока, може да се сблъска със съпротива поради усещане за корупция, висока безработица и растящо недоволство сред населението от ниския жизнен стандарт и бедността. Ако няма достатъчно политическа воля и сплотеност за насърчаване на подкрепата за реформите и ако не се повишат все още ограничените технически и административни възможности на правителството, пропуските в политиката могат да забавят реформите и да нарушат набраната скорост в постигането на устойчив висок икономически растеж. *Второ*, въпреки че положението в Югославия обещава стабилност и развитие на търговията в региона, с което за България се очертават по-добри стопански възможности, всяко отстъпление в сигурността на Балканите може да има сериозно отражение върху външната позиция на страната и да забави икономическия растеж. *Трето*, продължителният забавен глобален растеж – по-конкретно рецесията в ЕС, където България насочва 50 % от износа си, може да има неблагоприятни последици за икономическия растеж в страната и поради ограниченията на паричния съвет да подкопае международната ѝ конкурентоспособност в резултат на нарастване на дефицита по текущата сметка и да подрони външната жизнеспособност. Ако потокът на преки чуждестранни инвестиции се окаже в недостатъчен обем за прогнозирания дефицит по текущата сметка, заплахата за външната жизнеспособност може да стане критична.

96. Неспособността да се действа бързо за отстраняване на пропуските в политиката или за коригиране на нарастващия вътрешен и/или външен дисбаланс може да разклати доверието в паричния

съвет и да предизвика финансова и макроикономическа криза. Има няколко фактора, които смекчават рисковете от пропуски в политиката или забавената реакция на неблагоприятните външни развиятия. Решимостта на настоящото правителство да завърши прехода към напълно функционираща пазарна икономика и да ускори присъединяването към ЕС, както и всеобщата ангажираност към режима на паричния съвет служат като мощно основание за продължаване политиката на макродисциплина и реформи. Аналитичната и секторната дейност, кредитирането за реструктуриране по СПС през следващите три години ще осигурят възможности за продължаване на диалога между правителството и Световната банка и ще допринесат за формулиране на политиката, с което ще накарат разработващите я и главните заинтересувани страни да осъзнаят високия залог, съпътстващ евентуалното отстъпление от пълната ангажираност към провеждането на реформите, която показва досега кабинетът. Освен това е вероятно неотдавна придобитият от България достъп до международните капиталови пазари и необходимостта страната да разчита на търговски заеми за финансиране на програмата си да засилят натиска за макроикономическа дисциплина, по-нататъшно партньорство с МВФ и поддържане хода на структурните реформи. Продължаването на стабилните реформи ще осигури възможност на стопанската среда да привлича преки чуждестранни инвестиции, необходими за растежа и постигане на устойчивост спрямо външни влияния. Ако нарасне настоящият дефицит по текущата сметка, фискалната политика ще трябва да бъде затегната повече, отколкото е предвидено засега. Определящите икономическата политика в правителството имат голям опит с международното инвестиционно банкиране, поради което не е вероятно да преценят погрешно високите рискове при отклонения в политиката или забавена реакция за промени в случай на неблагоприятно външно развитие. Що се отнася до необходимостта от повишаване на техническите и административните възможности на правителството, предложеният PAL I ще съдейства за разработването на рамка за по-добра координация, а реформите в правната и съдебната система ще укрепят администрацията като цяло. Усилията и в двете насоки ще имат повсеместен положителен ефект в държавната администрация. При тези обстоятелства има малка вероятност за сериозни пропуски във вътрешната политика или забавена реакция за промени в случай на неблагоприятно развитие.

Джеймс Д. Улфенсон,

президент

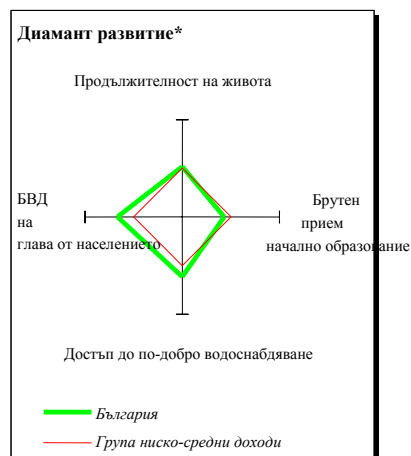
От Шенгман Жанг

Питър Войке

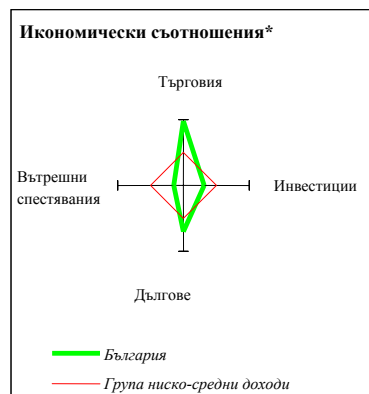
Вашингтон

16 април 2002 г.

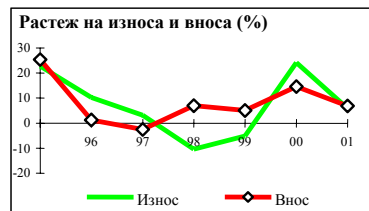
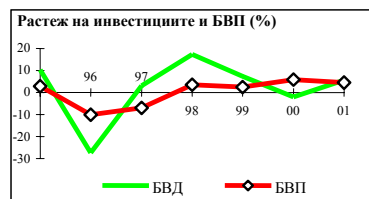
Бедност и социални елементи (2000 г.)	България	Европа и Централна Азия	Ниско-среден доход
Население (млн.)	8.2	475	2046
БНД на глава от населението в щ. д. (Атлас метод)	1520	2010	1140
БНД в млрд. щ. д. (Атлас метод)	12.4	956	2327
Средногодишен растеж (1994–2000 г.)			
Население (%)	-0.5	0.1	1.0
Работна сила (%)	-0.5	0.6	1.3
Последни оценки (последни годишни данни, 1994–2000 г.)			
Бедност (% от населението под линията на бедност)	–	–	–
Градско население (%)	68	67	42
Продължителност на живота (години)	72	69	69
Детска смъртност (на 1000 живородени)	13	21	32
Недохранени деца (% под 5 години)	–	–	11
Достъп до по-добро водоснабдяване (% от населението)	98	90	80
Неграмотност (% от населението над 15 години)	2	3	15
Брутен коефициент на записване в начално образование (%)	99	100	114
Мъже	100	101	116
Жени	98	99	114

Основни икономически съотношения и дългосрочни тенденции					
	1981	1991	2000	2001	
БВП (в млрд. щ. д.)	20.1	10.9	12.0	13.0	
Брутни вътрешни инвестиции/БВП	35.5	22.6	16.6	16.9	
Износ на стоки и услуги/БВП	35.6	43.5	58.5	57.4	
Брутни вътрешни спестявания/БВП	36.6	26.9	11.0	9.5	
Брутни национални спестявания/БВП	–	18.3	10.7	10.5	
Салдо на текущата сметка/БВП	–	-0.7	-5.8	-6.4	
Плащания на лихви/БВП	0.2	0.8	3.7	3.4	
Общо дълг/БВП	–	107.3	86.5	77.7	
Общо обслужване на дълга/износ	–	6.6	16.3	16.5	
Настояща стойност на дълга/БВП	–	–	–	–	
Настояща стойност на дълга/износ	–	–	–	–	
Среден годишен растеж	1981–1991	1991–2001	2000	2001	2001–2005
БВП	2.2	-1.0	5.8	4.5	5.0
БВП на глава от населението	2.4	-1.2	6.3	5.1	5.8
Износ на стоки и услуги	-11.4	5.3	24.2	5.9	10.0

Структура на икономиката (% от БВП)	1981	1991	2000	2001
Селско стопанство	16.6	15.4	12.8	12.0
Промишленост	51.9	57.8	24.6	24.9
Преработвателна промишленост	–	–	15.4	15.7
Услуги	31.4	26.8	62.6	63.1
Частно потребление	48.7	54.1	71.4	73.2
Общо държавно потребление	14.7	19.0	17.7	16.9
Внос на стоки и услуги	34.5	39.2	64.1	64.8
Среден годишен растеж (%)	1981–1991	1991–2001	2000	2001
Селско стопанство	-1.9	1.2	-10.1	0.0
Промишленост	3.0	-1.8	15.3	6.0
Преработвателна промишленост	–	–	–	–
Услуги	4.2	-1.1	5.6	5.1
Частно потребление	–	-1.1	3.6	4.5
Общо държавно потребление	–	-7.2	9.8	2.7
Брутни вътрешни инвестиции	–	0.8	-2.0	5.5
Внос на стоки и услуги	–	5.7	14.6	6.8

Забележка: Данните за 2001 г. са прогнозни.

* Диамантите показват четирите основни показателя за страната (удебелени) в сравнение със средните за доходната група. Диамантът ще бъде незавършен, ако липсват данни.

ЦЕНИ И ДЪРЖАВНИ ФИНАНСИ	1981	1991	2000	2001
Вътрешни цени (% на изменение)				
Цени на потребителски стоки	-	-	10.4	7.5
Имплицитен дефлатор на БВП	-	226.6	5.6	7.0
Държавни финанси (% от БВП, вкл. текущи дарения)				
Текущи приходи	-	43.6	42.1	39.4
Салдо на текущия бюджет	-	-1.2	3.5	2.0
Общо излишък/дефицит	-	-4.2	0.4	0.7

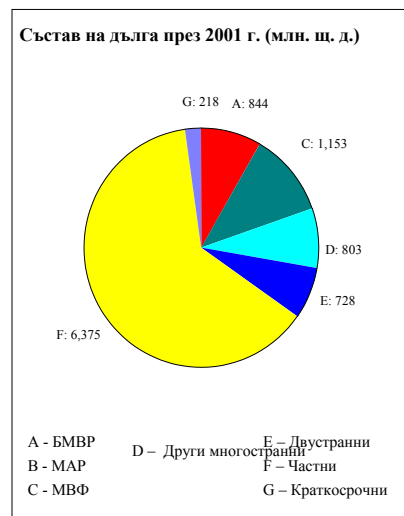
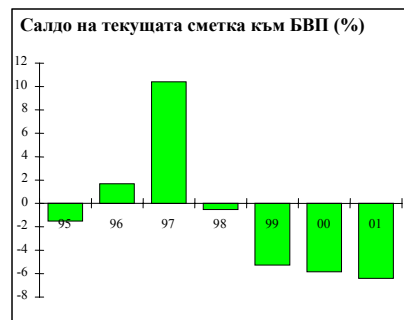
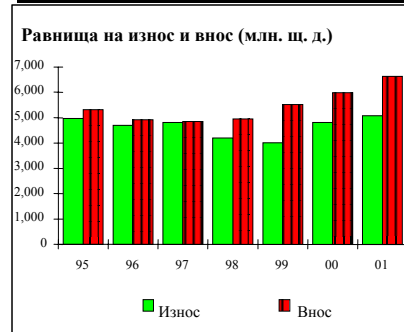
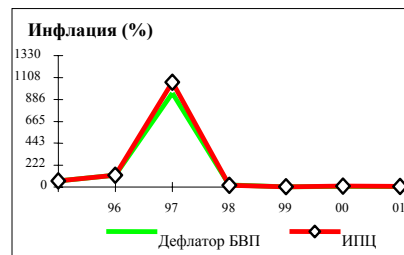
ТЪРГОВИЯ (млн. щ. д.)	1981	1991	2000	2001
Износ общо (FOB)	-	3737	4812	5084
Потребителски стоки	-	-	-	-
Капиталови стоки	-	-	-	-
Готови изделия	-	-	655	604
Внос общо (FOB)	-	3769	5988	6634
Хранителни стоки	-	-	-	-
Горива и енергия	-	-	-	-
Капиталови стоки	-	-	-	-
Индекс цени износ (1995 = 100)	-	49	81	97
Индекс цени внос (1995 = 100)	-	159	93	104
Условия на търговията (1995 = 100)	-	31	87	93

ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС (млн. щ. д.)	1981	1991	2000	2001
Износ на стоки и услуги	9.338	4.137	6.987	7.481
Внос на стоки и услуги	9.046	4.255	7.657	8.445
Баланс на стоки и услуги	292	-118	-670	-964
Нетни доходи	-261	-28	-321	-326
Нетни текущи трансфери	90	69	290	455
Салдо на текущата сметка	121	-77	-701	-835
Финансиране (нето)	-490	-4	975	816
Промени в нетните резерви	369	81	-273	19
<i>Забележка:</i>				
Резерви, вкл. злато (млн. щ. д.)	-	616	3.460	3.579
Валутен курс (DEC, лв./щ. д.)	0.0014	0.0124	2.12	2.19

ВЪНШЕН ДЪЛГ И ДВИЖЕНИЕ НА ПОТОЦИТЕ (млн. щ. д.)	1981	1991	2000	2001
Общо непогасен и усвоен дълг	-	11.742	10.371	10.121
МБВР	0	61	824	844
МАР	0	0	0	0
Общо обслужване на дълга	-	276	1.190	1.293
МБВР	0	0	75	80
МАР	0	0	0	0

СЪСТАВ НА НЕТНОТО ДВИЖЕНИЕ НА ПОТОЦИТЕ	1981	1991	2000	2001
Официални дарения	-	19	74	138
Официални кредитори	-	29	-77	-148
Частни кредитори	-	30	107	495
Преки чуждестранни инвестиции	-	56	1.003	647
Портфейлни инвестиции в акции	-	0	-179	-61

ПРОГРАМА НА СВЕТОВНАТА БАНКА	1981	1991	2000	2001
Ангажирани средства	0	267	135	66
Усвоени средства	0	58	71	88
Изплатени главници	0	0	27	32
Нетни потоци	0	58	44	56
Лихвени плащания	0	0	49	48
Нетни трансфери	0	58	-5	8

Избрани показатели* от изпълнението и управлението на портфейла на Световната банка за България (към 31 януари 2002 г.)

Показател	1999	2000	2001	2002
Оценка на портфейла				
Брой изпълняващи се проекти ^а	9	10	12	10
Среден период на изпълнение (години) ^б	2.6	3.1	2.6	3.1
Процент проблемни проекти по брой ^{а, в}	0	0	0	10
Процент проблемни проекти по размер ^{а, в}	0	0	0	2
Процент рискови проекти по брой ^{а, г}	11.1	0	0	20
Процент рискови проекти по размер ^{а, г}	12.1	0	0	28
Коефициент на усвояване на средствата (%) ^д	20.3	39.1	29.4	11.3
Управление на портфейла				
ТПИП през годината (да/не)	Да	Да	Да	Да
Ресурси за надзор (общо щ. д.)	510	753	907	904.8
Средно за надзор (щ. д. проект)	56.7	75.3	75.6	75.4

Точки в меморандума	От 1980 ФГ	Последни 5 ФГ
Проекти, оценени от ООО по брой	14	9
Проекти, оценени от ООО по размер (млн. щ. д.)	958.9	539.8
Процент проекти с оценка U или NU от ООО по брой	21.4	0
Процент проекти с оценка U или NU от ООО по размер	0	0

* Всички показатели са за активни проекти в портфейла с изключение на коефициента на усвояване на средствата, който включва всички активни проекти и тези, съществували през фискалната година.

^а Според посоченото в Годишния доклад за изпълнението на портфейла (изключена е настоящата финансова година).

^б Средна годишна продължителност на проектите в портфейла на банката за страната.

^в Процент проекти с оценка U (незадоволителна) или NU (крайно незадоволителна) за целите на развитието и напредъка в изпълнението.

^г Според Програмата за подобрене на проектите.

^д Дял на изтеглените средства през годината към неизтегления баланс в портфейла на банката в началото на годината: само инвестиционни проекти.

Обобщение на Програмата на Групата на Световната банка за България (към 31 март 2002 г.)

Предложена програма на МБВР/МАР за кредитиране при оптималния сценарий^а

Фискална година	№ на проекта	Щ. д. (М)	Стратегически ползи ^б (Н/М/Л)	Изпълнение ^б Рискове (Н/М/Л)
2003	Социални инвестиции и насърчаване на заетостта	50.0	Н	М
	Топлофикационни дружества	30.0	Н	М
	PAL I	150.0	Н	М
	Общо	230.0		
	Средномащабен проект на GEF за съхранение на влажните зони			
2004	Реформа в администрирането на приходите	40.0	Н	М
	PAL II	150.0	Н	М
	Земеделско финансиране	60.0	Н	М
	Общо	250.0		
2005	Фаза II на APL за модернизация на образованието	30.0	Н	L
	PAL III	150.0	Н	М
	Социални услуги в общността/общината	60.0	Н	L
	Горско стопанство	30.0	Н	L
	APL	270.0		
	GEF за енергийна ефективност			
	Общо за 2003–2005 финансова година	750.0		

^а Тази таблица показва предложената програма на банката за следващите три фискални години.

^б Рейтингът на проекта показва дали се очаква стратегическите ползи и рисковете при изпълнението да са високи (Н), умерени (М) или ниски (L).

България
Програма на МФК и МАГИ
ФГ 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Одобрени от МФК (млн. щ. д.)	42.60	22.30	48.64	
Сектор (%)				
Финанси и застраховане	64		37	
Храни и напитки		16		
Промислени и битови стоки		84	29	
Металообработване			24	
Дървесина и хартия	36			
Търговия на едро и дребно			10	
Общо	100	100	100	0
Инвестиционни инструменти (%)				
Заеми	56	91	59	
Капиталово участие	33		37	
Квазикапитал	11	9	4	
Други		0	0	
Общо	100	100	100	0
Гаранции от МАГИ (млн. щ. д.)	15.90	16.18	0.00	

Обобщение на некредитните услуги за България (към 31 март 2002 г.)

Продукт	ФГ приключване	Стойност (1000 щ. д.)	Аудитория ^а	Цел ^б
<i>Завършени неотдавна</i>				
I. Работа по сектори				
Стратегия за реформа за повишаване благосъстоянието на децата	ФГ00	30	G, D, PDi	PS
Преглед на газовия сектор	ФГ00	20	G, D, PDi	PS
Преглед на енергетиката и околната среда	ФГ01	0	G, B	PS
II. Икономически доклад				
Икономически меморандум за страната	ФГ01	450	G, B, D, PDi	PS, KG
Стратегия за подпомагане на страната	ФГ02	110	G, B	PS
III. Техническа помощ				
Семинар за бедността	ФГ00	25	G, B	PS, KG
Семинари за социален капитал	ФГ00	19	G, B, D	PS, KG, PD
ФИР: Укрепване на политиката	ФГ01	18	G	PS, KG
Технически и консултантски услуги по стратегическите комуникации	ФГ01	22	PDi	PD, PS
Изграждане на институционални и консултантски способности за сектор енергетика	ФГ01	56	G, D	PS, KG
Техническа помощ за политиката за намаляване на бедността	ФГ02	38	G, D, PDi	PS
IV. Фидуциарни				
Оценка на възлагането на поръчки в страната	ФГ00	75	G, B	PS, KG
В ход				
Преглед на публичните разходи	ФГ02	208	G	PS, KG
Актуализирана оценка на бедността	ФГ02	75	G, D, PDi	PS
Аналитичен доклад за оценка на финансовия сектор	ФГ02	50	G, D, B	PS, KG
Диалог със сектора по HIV/СПИН	ФГ02	20	G, D, B	PS, KG
<i>Планирани^в</i>				
I. Икономически доклад				
Актуализиран ИМС – фискално въздействие от присъединяването към ЕС	ФГ04	800	G, B	PS, KG
II. Работа по сектори				
Аналитичен доклад за пенсионната реформа	ФГ03	45	G, D	PS, KG
Последователност на действията за околната среда	ФГ03	70	G, D, PDi	PS, KG
Национално проучване за енергийната ефективност	ФГ03	90	G, D, PDi	PS, KG
Аналитичен доклад за децентрализация на услугите и фискалното управление	ФГ04	60	G, D, PDi	PS, KG
Оценка на частния сектор	ФГ04	80	G, D, B	PS, KG
Документ за стратегия за транспорта	ФГ04	30	G, D, B	PS, KG
Изследване на възрастови и етнически характеристики и равнопоставеност на половете	ФГ05	75	G, D, B	PS, KG
Аналитичен доклад за селското стопанство	ФГ05	60	G, D, PDi	PS, KG
III. Техническа помощ				
ФИР: Мониторинг, оценка и модел на политиката за бедността	ФГ02	17	PDi, G, D	PS, KG
ФИР: Интеграция на етническите малцинства	ФГ04	42	PDi, G, D	PS, KG
Техническа помощ за присъединяване към ЕС/енергетика	ФГ05	170	G, PDi	PD
IV. Фидуциарни				
Оценка на финансовата отчетност в страната	ФГ03	80	G, B	PS, KG

^а Правителство (G), донор (D), банката (B), обществено ползване (PDi).

^б Създаване на знания (KG), обществен дебат (PD), решаване на проблеми (PS).

^в Отразява предложения оптимален сценарий.

Социални показатели за България

	Последна година			Същият регион/ същата група	
	1970–1975	1980–1985	1994–2000	Европа и Централ- на Азия	Ниско- среден доход
НАСЕЛЕНИЕ					
Общо население (млн.)	8.7	8.9	8.2	474.7	2046
Ръст (% средно годишно за периода)	0.5	0.2	-0.5	0.1	1.0
Градско население (%)	57.5	64.5	69.6	66.8	42.4
Обща плодовитост на една жена	2.2	2.0	1.3	1.6	2.1
БЕДНОСТ (% от населението)					
Индекс на глава от населението					
Индекс на глава от градското население					
Индекс на глава от селското население					
ДОХОДИ					
БНД на глава от населението (щ. д.)		1980	1520	2010	1140
Индекс на потребителските цени (1995 = 100)			3448	192	149
Индекс на цените на храни (1995 = 100)					
ДОХОДИ/РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ					
Коефициент на Гини			26.4		
Най-нисък квинтил (% от дохода или потреблението)			10.1		
Най-висок квинтил (% от дохода или потреблението)			36.8		
СОЦИАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ					
Държавни разходи					
Здравеопазване (% от БВП)			3.9	4.3	2.7
Образование (% от БНД)		5.5	3.4	5.1	4.7
Обществено осигуряване и подпомагане (% от БВП)		11.7	8.8		
Нетен коефициент на записване в начално образование (%)					
Общо	96	96	93	92	99
Мъже	96	96	94	93	100
Жени	97	96	92	92	99
Достъп до по-добри водоизточници (% от населението)					
Общо				90	80
Градско				95	95
Селско			98	82	69
Процент на имунизирани (под 12 месеца)					
Шарка		99	96	97	87
Дифтерит		99	96	97	87
Недохранвани деца (% под 5 години)					11
Продължителност на живота (години)					
Общо	71	71	72	69	69
Мъже	69	68	68	64	67
Жени	74	75	75	73	72
Смъртност					
Детска (на 1000 живородени)	23	15	13	21	32
Под 5 години (на 1000 живородени)	32	25	16	26	40
Възрастни (15–59 години)					
Мъже (на 1000 души население)	172	190	227	289	192
Жени (на 1000 души население)	106	106	106	127	133
Родилки (на 100 000 живородени)			23		
Раждания с помощта на квалифициран мед. персонал (%)			99		

Забележки: 1. Тази таблица е внесена от системата CMU LDB.
2. Нетният прием в училище над 100 показва несъответствие между разчетите за населението в училищна възраст и данните за прием.

Основни икономически показатели за България

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Национални сметки (като % от БВП при настоящите пазарни цени)									
Брутен вътрешен продукт ^а	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Селско стопанство	23.8	18.7	15.1	12.8	12.0	11.7	11.3	10.9	10.5
Промисленост	25.3	25.5	23.4	24.6	24.9	25.3	25.8	26.3	25.8
Услуги	50.9	55.7	61.5	62.6	63.1	63.0	62.9	62.8	63.8
Общо потребление	83.1	86.1	88.7	89.0	90.5	89.4	89.4	88.6	87.7
Брутно образуване на основен капитал	10.8	13.2	15.9	16.2	16.6	16.9	17.1	17.4	17.7
Държавни инвестиции	1.0	3.8	4.7	4.1	3.9	3.4	3.5	3.5	3.5
Частни инвестиции (включително изменение на запасите)	9.8	9.4	11.2	12.1	12.7	13.5	13.6	13.9	14.2
Износ (стоки и услуги)	61.9	48.0	44.1	58.5	57.4	56.3	55.9	55.8	55.5
Внос (стоки и услуги)	56.4	50.9	51.9	64.1	64.8	63.1	62.9	62.4	61.5
Брутни вътрешни спестявания	16.9	13.9	11.3	11.0	9.5	10.6	10.6	11.4	12.3
Брутни външни спестявания ^б	15.8	13.5	12.2	10.7	10.5	11.4	11.8	12.2	12.9
<i>Допълнителни показатели</i>									
Брутен вътрешен продукт (млн. щ. д. по текущи цени)	10 146	12 258	12 403	11 995	13 024	14 165	15 484	16 986	18 622
БНП на глава от населението (Атлас метод, щ. д.)	1180	1230	1390	1520	1590	1670	1850	2050	2270
Реален годишен ръст (%, изчислен по цени от 1995 г.)									
Брутен вътрешен продукт по пазарни цени	-7.0	3.5	2.4	5.8	4.5	4.0	5.0	5.5	5.5
Брутен вътрешен доход	-8.6	6.0	3.2	3.7	3.7	4.2	4.2	5.2	5.4

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Реален годишен ръст на глава (% по цени от 1995 г.)									
Брутен вътрешен продукт по пазарни цени	-6.5	4.2	3.0	6.3	5.1	4.7	5.7	6.3	6.4
Общо потребление	-14.5	8.2	5.7	5.0	4.8	4.4	5.2	6.2	6.1
Частно потребление	-16.7	8.9	6.3	4.1	5.1	4.7	5.3	5.8	5.9
Платежен баланс (млн. щ. д.)									
Износ (стоки и услуги)	7011	5981	5795	6987	7481	7981	8656	9482	10 339
Износ на стоки (FOB)	4809	4193	4006	4812	5084	5450	5895	6429	6998
Внос (стоки и услуги)	5845	5989	6561	7657	8445	8935	9740	10 596	11 444
Внос на стоки (FOB)	4488	4574	5087	5988	6634	7019	7651	8324	8990
Баланс на стоки и услуги	1166	-8	-767	-670	-964	-954	-1084	-1114	-1105
Нетни текущи трансфери (включително официални текущи трансфери)	237	230	300	290	455	474	533	531	512
Салдо по текущата сметка (след официалните капиталови трансфери)	1046	-61	-654	-676	-835	-838	-897	-969	-981
Нетни частни преки чуждестранни инвестиции	507	537	802	1003	647	900	900	1000	1000
Дългосрочни заеми (нето)	-133	114	355	234	346	364	294	328	526
Официални	-81	63	147	-77	-148	233	172	143	157
Частни	-52	51	208	311	494	131	122	185	369
Друг капитал (нето, включително грешки и пропуски)	-177	-258	-138	-288	-178	-319	-331	-105	63
Изменение на резерва	-1243	-332	-365	-273	19	-107	34	-254	-608
<i>Допълнителни показатели</i>									
Баланс на стоки и услуги (% от БВП по текущи пазарни цени)	11.5	-0.1	-6.2	-5.6	-7.4	-6.7	-7.0	-6.6	-5.9
Реален годишен ръст на глава (% по цени от 1995 г.)									
Износ на стоки (FOB)	2.6	-12.8	-4.5	20.1	5.6	7.2	8.1	9.1	8.9
Суровини и материали	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Готови изделия	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Внос на стоки (FOB)	-1.7	1.9	11.2	17.7	10.8	5.8	9.0	8.8	8.0

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Държавни финанси (като % от БВП по пазарни цени)^г									
Текущи приходи	35.7	38.3	41.2	42.1	39.4	38.1	38.0	38.0	38.0
Текущи разходи	33.5	33.3	36.3	38.6	36.4	35.4	35.1	34.8	34.5
Чуждо финансиране	0.3	-0.7	1.1	-1.7	-0.3	-0.3	1.3	1.0	0.9
Парични показатели									
М2/БВП (по текущи пазарни цени)	33.7	29.3	30.4	35.0	39.4	41.6	44.4	47.1	50.1
Растеж на М2 (%)	362.1	10.1	9.2	28.8	26.1	14.0	16.0	16.0	16.0
Растеж на частни кредити/общо растеж на кредити (%)	48.9	-64.0	5659.3	95.7	114.0	113.7	110.0	107.3	105.4
Ценови индекси (1995 = 100)									
Индекс на цени на износ на стоки	94.4	96.8	84.5	91.1	86.6	89.9	93.5	95.7	97.1
Индекс на цени на внос на стоки	92.9	91.5	93.2	108.4	104.0	108.0	112.3	115.0	116.6
Индекс на търговията с условия – стоки	101.6	105.9	90.6	84.0	83.3	83.3	83.3	83.3	83.3
Реален курс на валутата (щ. д./МВЕ) ^д	108.3	89.3	92.4	96.4	98.3	100.8	103.0	105.1	107.2
Индекс на потребителски цени (годишно изменение в %)	1058.4	18.7	2.6	10.4	7.5	4.5	3.5	3.5	3.5
Дефлатор на БВП (годишно изменение в %)	949.1	22.2	3.1	5.6	7.0	4.0	3.5	3.5	3.5

^а БВП по пазарни цени.

^б Включва нетните необслужени трансфери без официалните капиталови трансфери.

^в Включва използваните ресурси от МВФ.

^г Консолидиран държавен бюджет.

^д МВЕ означава „местна валутна единица“, а увеличение в щ. д./МВЕ показва поскъпване.

Избрани показатели за България
Прогноза оптимален (най-вероятен) сценарий

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Част А: Основни макроикономически показатели									
<i>Годишен ръст, изчислен по данните за постоянни цени от 1995 г.</i>									
БВП (пазарна цена) на глава от населението	-6.5	4.2	3.0	6.3	5.1	4.7	5.7	6.3	6.4
Общо потребление на глава от населението	-14.5	8.2	5.7	5.0	4.8	4.4	5.2	6.2	6.1
БВП по пазарни цени	-7.0	3.5	2.4	5.8	4.5	4.0	5.0	5.5	5.5
Общо потребление	-15.0	7.5	5.1	4.5	4.2	3.7	4.4	5.4	5.2
Частно потребление	-17.2	8.2	5.7	3.6	4.5	4.0	4.6	5.0	5.0
Брутни вътрешни инвестиции (БВИ)	2.9	17.3	7.3	-2.0	5.5	5.1	5.0	5.0	5.0
Брутно образуване на осн. капитал (GDFI)	-23.9	32.9	25.3	8.2	11.9	10.0	10.0	10.0	10.0
Физически обем на износа	3.1	-10.4	-5.2	24.2	5.9	8.6	10.3	10.7	9.8
Физически обем на вноса	-2.6	7.0	5.1	14.6	6.8	10.6	10.7	11.3	10.1
Баланс спестявания – инвестиции като % от БВП									
Брутни вътрешни инвестиции	11.4	16.9	19.0	16.6	16.9	17.3	17.6	17.9	18.2
От които държавни инвестиции	1.0	3.8	4.7	4.1	3.9	3.4	3.5	3.5	3.5
Чужди спестявания	-10.3	0.5	5.3	5.8	6.4	5.9	5.8	5.7	5.3
Брутни национални спестявания	21.7	16.4	13.8	10.7	10.5	11.4	11.8	12.2	12.9
Държавни спестявания	2.2	5.0	5.0	3.5	3.0	2.7	2.9	3.2	3.5
Недържавни спестявания	19.5	11.4	8.8	7.2	7.4	8.7	8.9	9.0	9.5
Брутни вътрешни спестявания	16.9	13.9	11.3	11.0	9.5	10.6	10.6	11.4	12.3
Други									
Инфлация	949.1	22.2	3.1	5.6	7.0	4.0	3.5	3.5	3.5
Среден годишен валутен курс (щ. д./МВБ)	1.7	1.8	1.8	2.1	2.2	2.2	2.2	2.2	2.1
Индекс на реален среден валутен курс (1995=100)	89.3	92.4	96.4	98.3	100.8	103.0	105.1	107.2	108.3
Индекс на условия на търговията (1995=100)	101.6	105.9	90.6	84.0	83.3	83.3	83.3	83.3	83.3
Нарастващ коефициент капитал – продукция (на база на бр. вътр. инвестиции)	-3.6	8.0	13.3	5.7	6.9	7.8	6.3	5.7	5.7
Еластичност на вноса спрямо БВП	24.2	54.3	466.7	305.2	240.0	145.0	181.5	160.0	145.5
Нарастване на паричната маса	362.1	10.1	9.2	28.8	26.1	14.0	16.0	16.0	16.0

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Част Б. Показатели за държавни финанси									
<i>Процент от БВП</i>									
Общо приходи, от които:	36.2	38.7	41.8	42.6	39.4	38.1	38.0	38.0	38.0
данъчни	27.9	30.3	31.4	30.4	30.1	29.2	29.0	29.0	29.0
Общо разходи, от които:	34.1	36.0	40.3	42.1	38.7	37.7	38.6	38.3	38.0
потребление	14.3	15.6	19.4	19.9	15.7	14.5	16.3	16.1	16.0
Дефицит (-) излишък (+)	2.1	2.7	1.5	0.4	0.7	0.4	-0.6	-0.3	0.0
Финансиране:	-2.1	-2.7	-1.5	-0.4	-0.7	-0.4	0.6	0.3	0.0
външно	0.3	-0.7	1.1	0.0	-0.3	-0.3	1.3	1.0	0.9
банково	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
друго вътрешно	-2.4	-2.0	-2.6	-0.4	-0.4	-0.1	-0.7	-0.7	-0.9
<i>Други</i>									
Общо дълг/БВП (пазарни цени)	107.7	80.2	86.7	81.8	68.9	63.9	59.0	54.0	49.2
Общо лихвени плащания/данъчни приходи	30.3	14.6	12.5	14.0	13.2	11.3	12.4	11.5	10.2
Част В. Показатели за дълг и ликвидност									
<i>Общо дълг и обслужване на дълга</i>									
Непогасен и усвоен дълг (млн. щ. д.)	9760	10 274	10 204	10 371	10 121	10 231	10 540	10 933	11 263
Коефициент дълг/БВП (пазарни цени)	96.2	83.8	82.3	86.5	77.7	72.2	68.1	64.4	60.5
Общо обслужване на дълга (млн. щ. д.)	932	1296	1151	1190	1293	1273	1185	1115	1340
Коефициент общо обслужване на дълга /износ (стоки и услуги)	12.9	20.6	19.0	16.3	16.5	15.2	13.1	11.2	12.4
Общо брутен резерв (месеци внос на стоки и услуги)	4.6	5.6	5.5	5.0	4.7	4.4	4.1	4.0	4.1
Част Г. План за външно финансиране (млн. щ. д.)									
Официални капиталови трансфери	0.0	0.0	-2.4	24.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Частни инвестиции (нето)	639.4	295.8	602.3	824.6	586.0	583.0	521.0	789.0	857.0
Нетни дългосрочни заеми без МВФ	-133.0	114.0	355.0	234.0	346.3	364.1	293.8	328.4	525.7
Корекция в обслужването на дълга	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Всички останали капиталови потоци	-309.6	-16.7	61.9	-109.0	-116.7	-2.0	48.1	105.5	206.2
Финансиране (включително МВФ)	196.8	393.0	1016.8	974.6	815.6	945.1	862.9	1222.9	1588.9
От които текуща сметка	-1046.3	61.4	651.7	701.4	835.0	838.1	896.9	968.9	980.9

Основни показатели за експозицията на България

Показател	Окончателна оценка						Прогноза		
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Общо неувоен и усвоен дълг (ТДО) (млн. щ. д.)	9760	10 274	10 204	10 371	10 121	10 231	10 540	10 933	11 263
Нето получени кредити (млн. щ. д.) ^а	267	232	593	248	178	235	328	271	336
Общо обслужване на дълга (млн. щ. д.) ^а	932	1296	1151	1190	1293	1273	1185	1115	1340
Показатели за дълга и обслужване на дълга (%):									
дълг/износ на стоки и услуги	135.2	163.4	168.4	141.9	129.4	122.3	116.1	110.2	104.0
дълг/БВП	96.2	83.8	82.3	86.5	77.7	72.2	68.1	64.4	60.5
Обслужване на дълга/износ на стоки и услуги	12.9	20.6	19.0	16.3	16.5	15.2	13.1	11.2	12.4
Дълг/общ дълг	1.6	1.6	2.1	–	–	–	–	–	–
Показатели за експозиция на МБВР (%)									
Обслужване на дълга/обслужване на държавен дълг	5.4	5.4	8.0	8.3	6.8	8.9	10.9	11.9	11.9
Обслужване на дълга към предпочитан кредитор/обслужване на държавен дълг (%) ^б	43.2	47.0	35.3	35.8	49.6	43.4	38.2	37.1	45.7
Обслужване на дълга към МБВР/износ на стоки и услуги	0.6	0.9	1.1	1.0	1.0	1.2	1.2	1.2	1.3
Дълг към МБВР (млн. щ. д.) ^в , от които настояща стойност на гаранциите (млн. щ. д.)	501	697	829	824	844	1013	1160	1293	1249
Дял в портфейла на МБВР (%)	0.5	0.6	0.7	0.7	0.7	0.8	1.0	1.1	1.1
Общ дълг към МАР (млн. щ. д.) ^в	0	0	0	0	0	0	0	0	0
МФК (млн. щ. д.)									
Заеми									
Капитал и квазикапитал ^г									
МАГИ									
Гаранции от МАГИ (млн. щ. д.)									

^а Включва държавен и държавно гарантиран дълг, частен негарантиран, използване на кредити от МВФ и нетен краткосрочен капитал.

^б Предпочитани кредитори са МБВР, МАР, регионални международни банки за развитие, МВФ и Банката за международни разплащания.

^в Включва настоящата стойност на гаранцията.

^г Включва капиталови и квазикапиталови видове заеми и капиталови инструменти.

Портфейл на операциите за България (МБВР/МАР) (към 31 март 2002 г.)

16 приключили проекта										
МБВР/МАР										
	Общо усвоени (активни)									173.20
	• от които погасени									9.63
	Общо усвоени (приключили)									967.90
	• от които погасени									120.30
	Общо усвоени (активни и приключили)									1141.12
	• от които погасени									129.95
	Общо неусвоени (активни)									166.54
	Общо неусвоени (приключили)									1.23
	Общо неусвоени (активни и приключили)									167.77
Активни проекти										
№ на проекта	Проект	По последен вътрешен отчет			Разлика между очаквано и реално			Разлика между очаквано и реално		
		Оценка от надзора			Първоначална сума (в млн. щ. д.)			Усвояване		
		Цели на развитието	Напредък в изпълнението	Фискална година	МБВР	Анулирани	Не-усвоени	Първоначални прогнози	Актуализирани	
P008319	Рехабилитация на ВИК	S	S	1994	98.0	41.0	8.9	57.3	16.3	
P008315	Рехабилитация на железниците	S	S	1996	95.0		10.4	15.1		
P008323	Администриране на социалното осигуряване	HS	HS	1997	24.3		1.7	4.5		
P033965	Пилотен проект за отстраняване на стари екологични щети	S	S	1998	16.0		3.1	3.1	-0.4	
P057927	Заем в подкрепа на околната среда и приватизацията	S	S	2000	50.0		30.9	16.6		
P055157	Реформа в здравеопазването	S	S	2000	63.3		55.5	-6.5		
P070086	Улесняване на транспорта и търговията в Югоизточна Европа	S	U	2000	7.4		6.5	1.8		
P064536	Реформа за повишаване благосъстоянието на децата	S	S	2001	8.0		7.5	4.9		
P055158	Модернизация на образованието (APL, фаза I)	S	S	2001	14.4		13.1	-0.6		
P055021	Имотна регистрация и кадастър	S	S	2001	30.0		29.1			
P057926	ASAL II	S	S	2001	50.0		0.0			
Общ резултат					456.4	41.0	166.7	96.2	15.9	

**Извлечение от общия и усвоения портфейл на МФК за България в млн. щ. д.
(към октомври 2001 г.)**

ФГ	Одобрени компании	Общо				Усвоени			
		Заем	Капиталово участие	Квази	Участие на компанията	Заем	Капиталово участие	Квази	Участие на компанията
1999	БАКБ	0.00	0.00	5.00	0.00	0.00	0.00	5.00	0.00
2001	Булбанк	0.00	17.47	0.00	0.00	0.00	17.47	0.00	0.00
1999	Целхарт	13.90	1.50	0.00	0.00	13.90	1.50	0.00	0.00
1998	Девня Цимент	26.70	0.00	0.00	0.00	26.70	0.00	0.00	0.00
2001	Доверие	2.76	0.00	1.61	0.00	0.92	0.00	0.46	0.00
2001	Епик	8.09	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1994	Euromerchant Фонд	0.00	5.00	0.00	0.00	0.00	5.00	0.00	0.00
2000	Флорина	3.78	0.00	0.00	0.00	2.47	0.00	0.00	0.00
1996	Интерлийз АД	2.36	0.30	0.00	0.00	0.86	0.30	0.00	0.00
2000	Кроношпан	17.53	0.00	0.00	10.05	17.53	0.00	0.00	10.05
2001	Прокредит Банк	0.00	1.05	0.00	0.00	0.00	1.05	0.00	0.00
1997	Хилтън София Хотел	10.80	0.00	2.00	9.26	10.80	0.00	2.00	9.26
2001	София Мед	12.13	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Общо портфейл		98.05	25.32	8.61	19.31	73.18	25.32	7.46	19.31
Общо МФК портфейл (без участниците)			131.98						
Общо портфейл участници			19.31						
Общо усвоен портфейл МФК (без участниците)			105.96						
Общо усвоен портфейл участници			19.31						
Одобрени проекти, по които предстои ангажиране на средства									
		Заем	Капиталово участие	Квази	Участие на компанията				
1999	Българска пощенска банка	10.00	12.40	0.00	0.00				
2000	Подем	3.10	0.00	2.00	0.00				
Общо предстоящо ангажиране на средства		13.10	12.40	2.00	0.00				

Матрица на Програмата по СПС за България – рамка на програмата за страната

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
Макроикономическа стабилност и растеж						
<ul style="list-style-type: none"> Поддържане на макростабилността и ускоряване на растежа 	<ul style="list-style-type: none"> При режима на паричния съвет България постигна макростабилност и възобновен растеж 	<ul style="list-style-type: none"> Поддържане на разумна фискална политика и стремеж към осъществяване на структурните реформи за ускоряване на растежа и износа 	<ul style="list-style-type: none"> Широко балансиран бюджет Намален дефицит по текущата сметка По-висок растеж 	<ul style="list-style-type: none"> Макро-икономически показатели 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> МВФ
Подобряване на стопанския климат и ускоряване на растежа, обусловен от частния сектор						
<i>Реформа в нормативната уредба и институциите</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Улесняване на фирмената регистрация и намаляване на нормативните разходи 	<ul style="list-style-type: none"> Според резултатите от различни проучвания режимите на лицензи и разрешителни са пречка за развитието на частния сектор, по-специално малките и средните предприятия 	<ul style="list-style-type: none"> Актуализиране на режимите на лицензи и разрешителни Рационализиране на въвеждането на нови режими на лицензи и разрешителни Намаляване на времето за обработване на регистрацията на фирми Създаване на административни съдилища 	<ul style="list-style-type: none"> Премахване на режимите на лицензи и разрешителни според съгласувания план Намаляване на нормативните разходи Намаляване на времето за регистриране на фирми 	<ul style="list-style-type: none"> Държавен регистър на нормативните режими Годишно изследване на администрацията и нормативните разходи 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Оценка на частния сектор (ФГ04) 	<ul style="list-style-type: none"> AAMP ЕС ММР ЕБВР
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на държавните услуги за частния сектор 	<ul style="list-style-type: none"> По различни проучвания има обратна информация за ефективността на отделните правителствени ведомства и служби 	<ul style="list-style-type: none"> Реформа в митниците Реформа в данъчната администрация Реформа в системата на имотна регистрация Прилагане на мониторинга за ефективност към правителствените ведомства и служби Използване модела на обслужване на едно гише за предоставяне на услуги 	<ul style="list-style-type: none"> Изпълнение на стандартите за обработване и освобождаване на стоки от митницата (2005 г.) Намаляване на срока за възстановяване на ДДС от шест на два месеца (2005 г.) Постигане ефективността на системите за имотна регистрация в ЕС (2004 г.) 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Оценка на частния сектор (ФГ04) 	<ul style="list-style-type: none"> AAMP ЕС ММР ЕБВР
<ul style="list-style-type: none"> Осигуряване на конкурентна среда 	<ul style="list-style-type: none"> Пречки пред регистрирането, защитата и държавните субсидии са основните ограничения за конкурентната среда 	<ul style="list-style-type: none"> Влизане в сила на Закон за държавните помощи Усъвършенстване на Закона за конкуренцията Укрепване на Агенцията за защита на конкуренцията 	<ul style="list-style-type: none"> Рационализиране на непретеглената тарифа за най-облагодетелствана нация на 6% (2006 г.) Намаляване на просрочените плащания за данъци, обществено осигуряване и сметки за енергия 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Оценка на частния сектор (ФГ04) 	<ul style="list-style-type: none"> AAMP ЕС ММР ЕБВР
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на процедурата по несъстоятелност 	<ul style="list-style-type: none"> Процедурата по несъстоятелност е дълга и досадна, като забавя закриването на предприятието 	<ul style="list-style-type: none"> Влизане в сила на измененията и допълненията към част IV на Търговския кодекс Влизане в сила на измененията и допълненията към разпоредбите за изпълнение в Гражданскопроцесуалния кодекс Създаване на система за подбор и мониторинг на попечителите 	<ul style="list-style-type: none"> Намаляване времетраенето на процедурата по несъстоятелност 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Оценка на частния сектор (ФГ04) 	<ul style="list-style-type: none"> AAMP ЕС ММР ЕБВР

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<i>Приватизация</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Завършване раздържавяването на държавните предприятия извън инфраструктурата 	<ul style="list-style-type: none"> Раздържавяване на около 90 % от активите на държавните предприятия извън инфраструктурата 	<ul style="list-style-type: none"> Прозрачно/конкуrentно раздържавяване на големите държавни предприятия Влизане в сила на измененията и допълненията към Закона за приватизацията Реорганизиране на Агенцията за приватизация 	<ul style="list-style-type: none"> Завършване раздържавяването на държавните предприятия извън инфраструктурата Завършване раздържавяването на малките и средните държавни предприятия Завършване раздържавяването на остатъчните дялове в приватизирани предприятия 	<ul style="list-style-type: none"> Тримесечни доклади по напредъка 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<i>Сектор „Енергетика“</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Намаляване на енергоемкостта Подобряване ефективността на сектора Облекчаване на неблагоприятните социални последици от мерките за реструктуриране Изпълнение на изискванията на ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> Високата енергоемкост ще ограничи конкурентно-способността Кръстосаното субсидиране и ценообразуването, при което не се възстановяват разходите, създават изкривявания 	<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на Закона за енергетиката и енергийната ефективност (ЗЕЕЕ) и приемане на подходящи подзаконовни актове за насърчаване на инвестиции в частния сектор и хармонизиране с директивите на ЕС Рационализиране на ценообразуването на електроенергията с цел премахване на кръстосаното субсидиране и постигане равнища на възстановяване на разходите Приватизация в енергийния сектор чрез продажба на ВЕЦ, разделяне на НЕК на дружества за производство, пренос и разпределяне на електроенергията и приватизация на дружествата за разпределяне и производство на електричество Преминаване на централното отопление към търговски принцип в средносрочен план и приватизация на топлофикационните дружества в дългосрочен план Отваряне пазара на газ 	<ul style="list-style-type: none"> Изменения в ЗЕЕЕ Промяна в тарифите Приватизация на ВЕЦ, дружествата за производство и разпределяне на електричество Изпълнение на стратегията за централното отопление Приватизация на топлофикационните дружества Издаване на лицензи за развитие на пазара на газ Промяна в програмите за енергийни субсидии и гарантирания минимален доход 	<ul style="list-style-type: none"> Цени на енергията (премахване на кръстосаното субсидиране, приемане на тарифи на база възстановяване на разходите и конкурентни цени) Потребление на енергия по групи потребители и енергиен баланс на страната 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Проект в топлофикационните дружества (ФГ04) Национално проучване на енергийната ефективност (ФГ03) Техническа помощ за присъединяването към ЕС/енергетика (ФГ05) Преглед на публичните разходи (ФГ02) 	<ul style="list-style-type: none"> PHARE на ЕС SARA на ЕС
<i>Сектор „Транспорт“</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Повишаване на ефективността, конкурентно-способността и устойчивостта на транспортните услуги Улесняване на търговията и обмена със съседните страни 	<ul style="list-style-type: none"> Големи части от сектора още са държавна собственост Държавните предприятия (особено железниците) трябва да бъдат реструктурирани Институционалната/нормативната уредба за предоставяне на услуги от частни доставчици е непълна Необходими са подобрения в политиката за държавните разходи 	<ul style="list-style-type: none"> Продължаване реструктурирането на БДЖ Усъвършенстване на институционалната и нормативната уредба за железопътния, сухопътния, морския, въздушния и обществения градски транспорт Формулиране/изпълнение на мерки за частни доставчици на транспортни услуги Внедряване на системи за планиране/изготвяне на бюджета за публичните разходи на основата на икономически анализ Повишаване ефективността на митниците и 	<ul style="list-style-type: none"> БДЖ покрива разходите за дейността и допринася за инвестиции Въведена е институционална/нормативна уредба Приватизация на БДЖ ЕАД, Параходство „Български морски флот“ и подготовка на приватизацията на Параходство „Българско речно плаване“ Стартиране и ход на отдаването на концесии върху пристанища, летища и услугите в градския транспорт 	<ul style="list-style-type: none"> Данни от търговските субекти и транспортните оператори 	<ul style="list-style-type: none"> Проект за оздравяване на железниците (текущ) PAL I, II и III Проект УТГЮЕ (текущ) Преглед на публичните разходи (ФГ02) Документ за стратегията в транспорта (ФГ04) 	<ul style="list-style-type: none"> ЕС (PHARE) ЕБВР Икономическа комисия на ООН за Европа

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
	<ul style="list-style-type: none"> Пречките пред трансграничния превоз и разпокъсаността на мрежата ограничават търговията и ефективността на транспортните услуги 	<p>достъп на транспортните оператори до информация (пазари/нормативни изисквания)</p> <ul style="list-style-type: none"> Хармонизиране на нормативната уредба Инвестиции за насърчване на „безпроблемна“ транспортна дейност 	<ul style="list-style-type: none"> Икономически добре обосновани програми за публични разходи за пътната и железопътната инфраструктура Намалена цена на международния транспорт 			
<i>Воден сектор</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Подпомагане на ВиК дружествата, за да са финансово жизнеспособни с оглед на предоставяне на по-качествени услуги, особено на бедните слоеве от населението 	<ul style="list-style-type: none"> Състоянието на материалната база във водния сектор е влошено поради липса на средства за подновяване и поддържане на мрежата Поради липса на стимули ефективността при предоставяне на услугите е ниска На равнище ВиК дружества липсва институционален капацитет Разходите за спазване на изискванията на ЕС за ВиК (300 щ. д. на глава от населението) понастоящем са невъзможни 	<p>1. Възможно най-бързо включване на частния сектор в дейността:</p> <p>а) влизане в сила на Закона за водите;</p> <p>б) одобряване на договорите за концесия върху регионалните ВиК дружества във Варна и Шумен;</p> <p>в) одобряване на договорите за концесия върху още три регионални ВиК дружества</p> <p>2. Създаване на нормативна рамка за улесняване участието на частния сектор, като се гарантира защитата на интересите на потребителите, включително бедните</p>	<ul style="list-style-type: none"> Договори за концесия между общините и международни оператори, резултатно разработване на нормативната рамка (икономическа и техническа) за водния сектор 	<ul style="list-style-type: none"> Нормативната уредба е в сила и прилагането ѝ се следи от регулаторния орган 	<ul style="list-style-type: none"> Проект за реструктуриране и модернизация на ВиК дружествата (ФГ94) PAL I и II 	<ul style="list-style-type: none"> Възможно финансиране от Холандия на двустранна основа, ААМР и от ММР на Великобритания
<i>Далекосъобщения и информационни и комуникационни технологии</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на нормативната среда и повишаване на конкуренцията 	<ul style="list-style-type: none"> Незавършена либерализация на сектора Трябва да се усъвършенства Законът за далекосъобщенията и да се укрепи Националният регулаторен орган (НРО) 	<ul style="list-style-type: none"> Разширяване и завършване либерализацията на услугите и инфраструктурата Подготовка на БТК за конкурентната среда чрез участие на частния сектор 	<ul style="list-style-type: none"> Напредък по <i>Acquis Communautaire</i> Изменения в Закона за далекосъобщенията Преминаване към НРО и укрепване на капацитета му Засилване на конкуренцията, включително подготовката на БТК Приемане и изпълнение на план за разрешаване дейността на алтернативен мрежов оператор Подобряване капацитета на НРО за уреждане на спорове 	<ul style="list-style-type: none"> Доклади на ЕС по напредъка Монтиране и ползване на заместваща инфраструктура Наличие и избор на доставчици на услуги Конкурентни услуги от БТК Доклади на НРО за резултатите от дейността 	<ul style="list-style-type: none"> Технически и консултантски услуги PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> ЕС (PHARE) ААМР

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
СЕКТОР СЕЛСКО СТОПАНСТВО – ЛЕСОВЪДСТВО						
<ul style="list-style-type: none"> • Повишаване на ефективността и конкурентоспособността на селското стопанство • Повече възможности за доход и повишаване жизнените стандарти на широк спектър от селското население • Развитие на селско стопанство, което е ориентирано към износ и прилага екологично устойчиви практики • Ускоряване на подготовката за присъединяване към ЕС • Развитие на конкурентоспособен горски сектор на основата на устойчиво развитие 	<ul style="list-style-type: none"> • Реформите в ценообразуването и търговския режим почти са приключили • Пазарите не са добре развити – и за зърно, и за земя • Приватизацията на селскостопанските и хранително-вкусовите предприятия не е приключила и те не са конкурентоспособни на международния пазар • Напоителните системи не са напълно развити, а законовата и институционалната база са непълни • Системата за земеделско финансиране е слаба, небанковите институции крият рискове, свързани с нормативната уредба • Трябва да се разработят търговска и пазарна законова уредба за безопасност на храните • Реституцията на горите е приключила, но трябва да се насърчава устойчивото управление на горския фонд 	<ul style="list-style-type: none"> • Поддържане на либерален търговски и ценови режим, започване на реформи в тютюневия отрасъл, продължаване намаляването на тарифите за изкуствени торове: <ul style="list-style-type: none"> а) насърчаване на реструктурирането на земеделските стопанства на пазарна основа чрез поддържане на либерална среда за продажби и арендуване, развитие на институциите; б) рационализиране управлението на зърнените запаси на Държавния резерв чрез продажба и ротация на съхраняваното зърно, включително използване на системата на складовите запаси • Завършване на приватизацията или ликвидацията по програмата на Министерството на земеделието и горите за приватизация на мелниците за зърно и предприятията в агроиндустрията • Завършване изпълнението на стратегията за напояване, влизане в сила на Закона за сдруженията за напояване и приключване на реформата в институциите, осигуряване на инвестиции • Създаване на нормативна уредба за спестовни/кредитни кооперации, защита на вложителите, регистрация на кооперациите, подобряване на достъпа до финансиране чрез нормативно регламентиране на небанковите институции (НПО и спестовни кооперации) и изграждане на капацитет за надзор над институциите за земеделско финансиране • Изготвяне на проектпрограма за действие на Национална програма за безопасност на храните, влизане в сила на Закона за семената и посадъчния материал, намаляване цените на торовете и поддържане ниско равнище на защита • Разработване на национални горски стандарти в съответствие с директивите на ЕС, промени в законовата уредба и приемане на правила за възлагане на поръчки, както и нормативно регламентиране на групи или сдружения на горски собственици, ползващи се с предимство при подпомагането 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаване на политиката за ненамеса в търговията (включително временно освобождаване от мито), с изключение на ниските и единните тарифи: <ul style="list-style-type: none"> а) модернизиране на системата за имотна регистрация и кадастър и провеждане на кампания за информиране на обществеността; б) Държавният резерв спазва новите нормативни изисквания и постига пълна публичност • Приключване в действителност на приватизационните програми на министерствата на земеделието и горите и икономиката • Извършени икономически обосновани инвестиции, създадени сдружения за напояване и прехвърлена инфраструктура • Приети нормативни актове, регистрирани съществуващи кооперации, БНБ има правомощието да регулира и да се намесва в банките и небанковите институции за земеделско кредитиране и да подобрява достъпа до кредити, като въвежда ипотеките и обезпечения • Програмата за безопасност на храните е разработена, поддържа се ниското равнище на защита и не се прилагат временните вносни мита • Прилагане и осигуряване изпълнението на горските стандарти, прилагане на правилата за възлагане на поръчки, новите собственици получават техническа помощ 	<ul style="list-style-type: none"> • „Държавен вестник“ • „Държавен вестник“ • Официални статистически данни • „Държавен вестник“ 	<ul style="list-style-type: none"> • ASAL II (ФГ01) • ASAL II (ФГ01) • Проект за земеделско финансиране (ФГ04) • ASAL II (ФГ01) • ASAL II (ФГ01) • Проект за горското стопанство (2005 г.) • ASAL II (ФГ01) • ASAL II (ФГ01) 	<ul style="list-style-type: none"> • ЕС (SAPARD/ PHARE) • AAMP (пазар на зърно) • MMP (развитие на селските райони)

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<i>Околна среда</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване екологичните функции на горите Поддържане на отвореното пространство за въглеродозаместващи дейности по Протокола от Киото Разширяване на икономическите стимули и пазарни инструменти като мощно средство за намаляване на ниско ефективните дейности в икономиката 	<ul style="list-style-type: none"> Загуба на горския ресурс и биоразнообразие поради увеличаване на риска от пожари, нашествия на вредители/унищожително изсичане на гори Загуба на отворено пространство за заменяем въглерод Недостатъчна междуведомствена координация 	<ul style="list-style-type: none"> Поддържане на горския ресурс като основен източник за въглеродозаместващи производства (по Анекс Б от Протокола от Киото) Намаляване загубите на биоразнообразие и влошаването на състоянието на горите Застъпване на целите по опазване на околната среда в плановете на секторите, по-нататъшно повишаване осведомеността на обществото и съпричастността му към проблемите на околната среда 	<ul style="list-style-type: none"> Ограничаване на горските пожари и борба с горските вредители Намаляване загубите на горско покритие и подобряване на капацитета за съхраняване на въглеродите Разработване на пилотна система за издаване на комплексни разрешителни за предотвратяване замърсяването на околната среда Разработване на планове на секторите във връзка с производствата, енергетиката и селското стопанство по Рамковата конвенция на ООН за промените в климата (UNFCCC) 	<ul style="list-style-type: none"> Брой на горските пожари и хектари опожарени терени Увеличаване обема на горите Пилотно издаване на комплексно разрешително за големи предприятия Разширяване на списъка с пазарни инструменти, водещи към ефективно ползване на ресурсите и изискващи инвестиции в технологии за смекчаване на екологичното въздействие 	<ul style="list-style-type: none"> EPSAL (ФГ00) 	<ul style="list-style-type: none"> Алианс за техническа помощ СБ/WWF Безвъзмездна помощ от Японското дарение (PHRD)
<ul style="list-style-type: none"> Разработване на политика и набор от нормативни актове и разпоредби за съответствие с екологичното законодателство на ЕС с оглед на осигуряване на устойчив растеж 	<ul style="list-style-type: none"> Разпокъсана политика и планове за развитие на сектора, които трябва да се интегрират в цялостната рамка на устойчивото развитие 	<ul style="list-style-type: none"> Въвеждане на стратегическа оценка на политиката и плановете за развитие на секторите от гледна точка на опазването на околната среда Приемане на Закон за опазване на околната среда, който да е хармонизиран с изискванията на ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> Стратегия за устойчиво въвеждане на законодателството на ЕС за околната среда 	<ul style="list-style-type: none"> Определяне на приоритетите и етапите за инвестиции в екологията въз основа на оценка на държавните и частните разходи и ползи от екологичното съответствие на обществото 	<ul style="list-style-type: none"> Проучване за последователността на действията за опазване на околната среда (ФГ03) 	

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<i>Финансов сектор</i>						
<ul style="list-style-type: none"> Подобряване на нормативната и институционалната база на кредитирането 	<ul style="list-style-type: none"> Необходимо е подобряване на процедурите за принудително изпълнение на искове Качеството на финансовата информация е лошо Има изкривявания и непоследователност в данъчното облагане 	<ul style="list-style-type: none"> Влизане в сила на измененията и допълненията към разпоредбите за осребряване на обезпечението в Гражданскопроцесуалния кодекс Влизане в сила на измененията и допълненията към Закона за договорите и задълженията Приемане на Закон за счетоводството и ревизиите, който да хармонизира националните стандарти с международните Рационализиране на данъчното облагане във финансовия сектор 	<ul style="list-style-type: none"> Повишаване на съотношението заеми за частния сектор – БВП 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<ul style="list-style-type: none"> Завършване на реформата в банковия сектор 	<ul style="list-style-type: none"> Не е приключила програмата за реформа в банковия сектор Процедурите за банкрут са бавни 	<ul style="list-style-type: none"> Приватизация на останалата част от банковата система Влизане в сила на Закона за банкрут на банки Укрепване на банковия надзор 	<ul style="list-style-type: none"> Приватизация на „Биохим“, Банка ДСК и останалите дялове в БКК (2003 г.) Рационализиране на Насърчителна банка 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<ul style="list-style-type: none"> Развитие на спестовните институции и капиталовия пазар 	<ul style="list-style-type: none"> На практика капиталов пазар не съществува 	<ul style="list-style-type: none"> Развитие на системата на пенсионни фондове Укрепване капацитета на органа за надзор на пенсионните фондове Развитие на застрахователния сектор, включително приватизация на ДЗИ Укрепване капацитета на застрахователния надзор Влизане в сила на Закона за ипотечните облигации Влизане в сила на измененията и допълненията към Търговския кодекс за укрепване на фирменото управление 	<ul style="list-style-type: none"> Повишаване капитализацията на пазара и оборота на фондовия пазар Нарастване на съотношението застрахователни премии – БВП 		<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
ПОДОБРЯВАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕТО						
Реформа в държавната администрация						
<ul style="list-style-type: none"> Ефективност на Програмата за реформа в публичната администрация 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатъчен акцент върху резултатите от проследяването и оценяването на резултатите от проведените мерки за реформа в публичната администрация 	<ul style="list-style-type: none"> Разработване на набор от показатели за мониторинг за измерване на резултатите от реформата Разработване на набор от показатели, които да се използват от НПО в страната за измерване на резултатите от реформите и подкрепа за изграждане на способности у НПО в тази насока 	<ul style="list-style-type: none"> Показатели за проследяване работата на ведомствата, съгласувани между банката и правителството Годишни, двегодишни или тримесечни отчети на правителството, като се прилага договореният набор от показатели 	<ul style="list-style-type: none"> Показатели за мониторинг 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за реформата от програма Tacis на ЕС Подкрепа за реформата в държавната администрация от ММР на Великобритания

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<ul style="list-style-type: none"> Прилагане на принципа „според заслугите“ при набирането на кадри, повишаването в длъжност и общото управление на човешките ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> Необходимост от подходяща институционална рамка за проверки и равностетка 	<ul style="list-style-type: none"> Развитие на надежен орган за надзор над държавната администрация 	<ul style="list-style-type: none"> Надзорът над държавната администрация да се основава на принципа „според заслугите“ 	<ul style="list-style-type: none"> Проучвания сред длъжностните лица Попълване на целеви места посредством конкурсни процедури за набиране на кадри Показатели за надеждност в Проучванията сред длъжностните лица. 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за реформата от програмата Tacis на ЕС
<ul style="list-style-type: none"> Деполитизация 	<ul style="list-style-type: none"> Голямо текучество на държавните служители при смяна на правителство или на министър 	<ul style="list-style-type: none"> Ефективно прилагане на законовите и подзаконовите разпоредби за държавната служба 		<ul style="list-style-type: none"> Процент на текучество на държавни служители при смяна на правителството или на министър Обратна информация в резултат от Проучванията сред длъжностните лица 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<ul style="list-style-type: none"> Управление на изпълнението на работата 	<ul style="list-style-type: none"> Нужда от обезпечаване на подобрения за рентабилност и отчетност на всички равнища на държавната администрация 	<ul style="list-style-type: none"> Въвеждане на схема за управление на дейността, основана на йерархия от цели (държавен орган, отдел в държавния орган, звено в отдела, отделен служител) 	<ul style="list-style-type: none"> Разширяване обхвата на новата схема към всички министерства, областни и местни власти 	<ul style="list-style-type: none"> Брой министерства, звена, служители, областни и общински управни, които ползват новата схема за управление Проучвания сред длъжностните лица 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> ММР на Великобритания – Програма за оценка на изпълнението
<ul style="list-style-type: none"> Реформа в заплащането 	<ul style="list-style-type: none"> Огромни затруднения при някои ведомства и области на професионални умения за набиране и задържане на кадрите 	<ul style="list-style-type: none"> Определяне на заплащане и обезщетения, които да са съпоставими с тези в частния сектор (официално и неофициално заплащане) Определяне на цел за равнището на заплащане в държавния сектор заедно с график за достигането му 	<ul style="list-style-type: none"> Повишена конкурентоспособност на държавния сектор по отношение на набирането и задържането на кадри в области, в които има затруднения 	<ul style="list-style-type: none"> Заплащане в държавния сектор, сравнено с частния (отправна база и изследвания 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за реформата в държавната администрация от ММР на Великобритания

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
				<p>върху заплащането и обезщетенията)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Намаляване на натиска върху управленския състав и ключовите специалисти 		
<ul style="list-style-type: none"> • Отчетност и прозрачност 	<ul style="list-style-type: none"> • Необходимост от укрепване на официалните/неофициалните механизми на отчетност и прозрачност (министерства, области, общини) 	<ul style="list-style-type: none"> • Определяне стандартите на работа и предоставяне на услуги от всички държавни ведомства/агенции • Развитие на форуми за консултации с частния сектор и НПО, гражданите, ползвателите на услугите • Укрепване на общественото доверие в неподкупността на държавната администрация • Осигуряване и затягане на прилагането на политиката по преодоляване на сблъсъка на интереси 		<ul style="list-style-type: none"> • Брой на ведомствата, които са приели стандарти за своята работа и услуги и предоставят отчет за реалното изпълнение на стандартите и желаните равнища пред парламента и обществеността • Повишена резултатност при декларациите за собствеността и доходите на служителите от администрацията • Отправна база и проучвания за предоставянето на услуги • Сметната палата въвежда многогодишни цели за равнищата на резултатите в работата на всички ведомства • Дух на държавните служители според резултатите от Проучванията сред длъжностните лица 	<ul style="list-style-type: none"> • PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> • Инициатива на ММР на Великобритания за обслужване на едно гише

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<ul style="list-style-type: none"> Борба с корупцията 	<ul style="list-style-type: none"> Необходима е готовност за предотвратяване и справяне със случаите на подкупи сред държавни служители Необходимо е да се ускори реформата в нормативната уредба Необходимо е да се укрепи способността за прилагане на безпристрастни, навременни, последователни, надеждни и ефективни санкции 	<ul style="list-style-type: none"> Реформа в нормативната уредба: определяне на ясни стандарти за приемливите равнища на проверки по фирмите, опростяване на процедурите за фирмена регистрация; намаляване на изискванията за разрешителни до равнище, съвместимо със законодателството на ЕС; опростяване на правния режим за малки и средни предприятия; премахване на оставащите пречки пред инвестициите/преки чуждестранни инвестиции Разработване на стратегия и програма за борба с корупцията Разработване на стратегия за борба с корупцията в съдебната власт Преструктуриране на функциите в проблемните области 	<ul style="list-style-type: none"> Разпространение от правителството на резултати от проучванията на Световната банка за корупцията Приемане на стратегията за борба с корупцията от правителството и парламента Изграждане на капацитет в Министерския съвет/парламента за анализ на въздействието от прилагането на нормативните разпоредби Преструктуриране на митническата администрация 	<ul style="list-style-type: none"> Проследяване на резултатите от проверките на фирмите; времето, необходимо за преминаване през процедурата по фирмена регистрация; премахването на определен брой разрешителни Обратна връзка от ежегодните изследвания върху фирмите/ домакинствата/ длъжностните лица 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<ul style="list-style-type: none"> Ефективност и рентабилност 	<ul style="list-style-type: none"> Области на излишен и недостигащ персонал Области на слаби резултати от работата/слаб административен капацитет (редовни доклади за ЕС) 	<ul style="list-style-type: none"> Преглед на функционалността и пригодността спрямо приети и явни критерии Преглед на кадровото обезпечаване в секторите на образованието и здравеопазването 	<ul style="list-style-type: none"> Прегледи по функционалността/ пригодността, предприети във възлови министерства/ведомства (за които са посочени слабости в редовните доклади на ЕС) и в пилотните области и общини Изпълнение на препоръките от тези прегледи 	<ul style="list-style-type: none"> Брой на държавните ведомства, за които са проведени прегледи Определяне на график за провеждане на прегледи по функционалността/пригодността за всички държавни ведомства Брой на длъжностите, премахнати или добавени в резултат на прегледите Разходите за заплати, публичните разходи/приходи като процент от БВП 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<ul style="list-style-type: none"> Правителствена мрежа Интранет и управленска информационна система (УИС) 	<ul style="list-style-type: none"> Необходимо е да се разшири ползването на Интернет за предоставяне на услуги (което е на сравнително напреднало равнище) Трябва да се ускори разработването на правителствената мрежа Интранет и УИС 	<ul style="list-style-type: none"> Разширяване на правителствената мрежа Интранет и УИС при централните ведомства и между тях и областните и общинските управы Разширяване на набора от услуги по електронен път 	<ul style="list-style-type: none"> Приключване на предпроектното проучване за правителствената мрежа Интранет 	<ul style="list-style-type: none"> Увеличаване на броя държавни услуги, предоставяни по електронен път, обемите на извършени сделки и посещенията в правителствени сайтове 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III 	
<ul style="list-style-type: none"> Управление на публичните разходи 	<ul style="list-style-type: none"> Разходите не са обосновани с програми и няма данни за резултатите Съставянето на бюджета и финансовото отчетяне целят финансово съответствие, а не постигане на резултати и цели 	<ul style="list-style-type: none"> Планиране в средносрочен план на постепенно преминаване към бюджетно обезпечаване на база резултати, след като са заработили надеждно и ефективно блоковете за контрол на входящия ресурс, финансов контрол, вътрешни и външни ревизии 			<ul style="list-style-type: none"> Преглед на публичните разходи (ФГ02) PAL I, II и III 	<ul style="list-style-type: none"> Програма на ААМР за общинските финанси
<ul style="list-style-type: none"> Изготвяне на общински бюджети, усвояване на финансирането от ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> Несъответствията между отчетността и разпределянето на ресурсите водят до извънредни задължения 	<ul style="list-style-type: none"> Укрепване на рамката за управление на финансовия риск Преглед на системата на общинските финанси, органа по кредитиране Укрепване на механизмите за управление на структурните фондове от ЕС 			<ul style="list-style-type: none"> Преглед на публичните разходи (ФГ02) PAL I, II и III 	
а) Реформа в местното самоуправление						
	<ul style="list-style-type: none"> Липса на фискална и административна автономия на местно равнище По-високи отговорности на местно равнище, но липса на правомощия за събиране на приходи или разпореждане с разходи Ограничена административна автономия на местно равнище за работа по приоритетите Ниска платежоспособност на местните управы поради неясни бюджетни ограничения, неадекватно финансово управление и 	<ul style="list-style-type: none"> Изясняване на функционалните роли на местно равнище и на източниците на финансиране (децентрализация на услугите и фискалното управление) Проучване на мерки за увеличаване на местните приходи (данък сгради и др.) Въвеждане на строги бюджетни ограничения за местните управы Усъвършенстване на административния управленски капацитет на местно равнище Въвеждане на техники на финансово управление Създаване на среда за участие на частния сектор в услугите, предоставяни от местните управы 	<ul style="list-style-type: none"> По-голяма местна фискална и административна автономия заедно с управленски капацитет и фискална дисциплина Повишен обем на капиталовите инвестиции за текущи разходи Усъвършенстване на бюджетното счетоводство и системата за отчетяне Строги бюджетни ограничения за местните управы 	<ul style="list-style-type: none"> По-добър баланс между трансферите и собствените приходи По-висок дял на разходите, разпоредени на местно равнище Въвеждане на строги бюджетни ограничения Въвеждане на система за финансово управление 	<ul style="list-style-type: none"> Проект за реструктуриране и модернизация на ВиК дружествата (ФГ94) Средства за консултантска дейност по частната и публичната инфраструктура (текуща техническа помощ) Техническа помощ за подготовка на участието на частния сектор (текущ) Социални услуги в общината/общността (ФГ05) 	<ul style="list-style-type: none"> ААМР е приключила оценката на състоянието на сектора и желае да работи със Световната банка ПРООН

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
	недостатъчен институционален капацитет <ul style="list-style-type: none"> • Неефективност на услугите поради декапитализация на поддръжката на инфраструктурата • Необходими са големи инвестиции за изпълнение на изискванията на ЕС 			<ul style="list-style-type: none"> • По-висок брой на концесионери, предоставящи услуги от името на местната управа 	<ul style="list-style-type: none"> • Децентрализация на услугите и фискалното управление (ФГ03) • Преглед на публичните разходи (ФГ02) 	
Правна и съдебна система						
• Ефективност на системата от съдилища	• Усъвършенстване на управлението на обема производства в съдилищата	• Създаване на единна информационна система, система за компютризирано проследяване хода на делата, гледане на дела и изготвяне на списъци с дела за разглеждане	• Нарастване на съдилищата с достъп до единната информационна система	• Брой на съдилища и брой на обучени съдебни служители	• PAL I, II и III	• AAMP • EC (PHARE)
• Повишаване качеството на юридическото образование	• Липса на реални познания у преподавателите и непригодна учебна програма	• Осъвременяване на учебната програма и обучение на преподавателите по новата програма	• Приемане на осъвременена програма и обучение за университетските преподаватели по право	• Качествени оценки на методите на преподаване и учебната програма	• Японско дарение PHRD и PAL I, II и III	
• Подпомагане развитието на пазара на недвижима собственост	• Неадекватна система на имотна регистрация и кадастър	• Подобряване на системата, институциите, процедурите и управлението на имотната регистрация	• Предприети действия за провеждане на програмата за реформи във връзка с новия Закон за кадастъра и имотния регистър	• Напредък по изпълнението на проекта на банката	• Проект за имотна регистрация и кадастър (ФГ01)	
НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА, ПОВИШАВАНЕ НА ЖИЗНЕНИЯ СТАНДАРТ И РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИЯ КАПИТАЛ						
Намаляване на бедността и развитие на социалния капитал						
• Намаляване на бедността, укрепване на социалния капитал и добро управление на местно равнище	<ul style="list-style-type: none"> • Отбелязано е намаляване на бедността от 36 % през 1997 г. на 11.7 % през 2001 г., но въпреки това настоящото равнище все още е двойно спрямо 5.5 % през 1995 г. • В „твърдото ядро“ на бедността остават продължително безработните, хората с нисък образователен ценз, многодетните семейства, селските домакинства и етническите малцинства, като ромите 	<ul style="list-style-type: none"> • Специални програми, насочени към бедните от „твърдото ядро“, връщане на продължително безработните на пазара на труда и премахване на пречките пред етническите малцинства • Изграждане на капацитет за аналитична работа в рамките на правителството по въпросите на бедността, социалната политика и разпределението • Изграждане на социален капитал на местно равнище и помощ за бедните, за да се организират, предоставяне на стимули за стабилно местно самоуправление 	<ul style="list-style-type: none"> • До 2004 г. намаляване на бедността на глава от населението и дълбочината ѝ • До 2004 г. намаляване броя на продължително безработните • До 2004 г. по-нисък процент на социална изолация и дискриминация на етническите малцинства • До 2001 г. създаване на звено в Министерството на труда и социалната политика за проследяване на политиката срещу бедността • Брой на учредените организации, работещи на база общност 	<ul style="list-style-type: none"> • Изследвания и проследяване на бедността от типа на ИИЖС • Статистика за безработицата от Агенцията по заетостта • Данни на НСЕДВ за социалната изолация и дискриминация • Проучване на общественото 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Технически и консултантски услуги</i> • Диалог по политиката срещу бедността (ФГ01) с актуализирана картина на бедността и укрепване капацитета на НСИ за проследяване на бедността • Оценка на бедността (ФГ02) • <i>Финансиране</i> • Безвъзмездна помощ от ФИР за интегриране 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Безвъзмездни помощи от ММР</i> за повишаване благосъстоянието на децата и интегриране в обществото • Безвъзмездни помощи от ЕС за интегриране на ромите • Подкрепа от ПРООН за

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
	<ul style="list-style-type: none"> • Липса на съгласувана рамка за намаляване на бедността и последователна насоченост в правителствените решения • Ниски равнища на социалния капитал и доверието 		<ul style="list-style-type: none"> • Брой на проектите за микрокредитиране по СИФ 	<p>мнение и фокус-групи за достъпа до услуги и разпространение то на неофициални плащания (особено при бедните и маргиналните групи)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Доклади за мониторинг и оценка по Проекта за социални инвестиции и насърчаване на заетостта (SIEP) 	<p>на етническите малцинства (текуща)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Проект за социални инвестиции и насърчаване на заетостта (ФГ03) • Безвъзмездна помощ от ФИР за мониторинг, оценка и политика за противодействие на бедността (текуща) • Безвъзмездна помощ от Японския фонд за социално развитие (JSDF) за изграждане на социален капитал в общините в неравностойно положение (текуща) 	<p>намаляване на бедността</p> <ul style="list-style-type: none"> • НПО, по-специално представляващите етнически малцинства • Подкрепа от ААМР/Американския департамент на труда чрез програма PLEDGE
<ul style="list-style-type: none"> • Подобряване ефективността на мрежата за социална защита с оглед на повишаване благосъстоянието, качеството на услугите и закрила на бедните по време на икономическия преход 	<ul style="list-style-type: none"> • Мрежата за социална защита е твърде широка и все още твърде плитка, целевото насочване е неадекватно • Недостатъчно участие на общността при предоставяне на услуги за лицата в неравностойно положение • Необходимо е консолидиране на пенсионната реформа 	<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на капацитет за проследяване и оценяване на нуждите и програмите за социално подпомагане • Социалната работа да се постави на професионална основа • Развиване на алтернативи за предоставяне на услуги за децата, възрастните и хората с увреждания, основани на подкрепа от общността, за да се предотврати настаняването в социални заведения • Цялостно осъществяване на пенсионната реформа 	<ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на ефективна управленска информационна система (УИС) за социалното подпомагане • Брой на обучените социални работници, наети от общините • Намаляване броя на децата и възрастните, настанени в социални заведения • Брой на алтернативните услуги, предоставяни чрез общността • Брой на работниците, включени във втория стълб на пенсионната система 	<ul style="list-style-type: none"> • Доклади от УИС на ОССП • Проучване на общественото мнение и фокус-групи за определяне на достъпа до услуги и разпространението на неофициални плащания (особено при бедните и групите в маргинално положение) • Доклади за хода на Проекта за повишаване благосъстоянието на децата • Данни на НОИ за участието в пенсионното осигуряване 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Технически и консултантски услуги</i> • Аналитичен доклад за пенсионната реформа (ФГ02) • Изследване на етническите и възрастовите характеристики и равнопоставеността на половете (ФГ05) • <i>Финансиране</i> • Заем за повишаване благосъстоянието на децата (текущ) • Безвъзмездна помощ от Японския фонд за социално развитие (JSDF) за развитие на децата в общините в неравностойно положение (текуща) • Заем за социални услуги в общността (ФГ05) 	<ul style="list-style-type: none"> • Проект CMP2 на WB/UNICEF • Проект на ААМР за реформа в пенсионната система в България

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
<ul style="list-style-type: none"> Насърчаване на заетостта чрез по-гъвкав трудов пазар 	<ul style="list-style-type: none"> Известна скованост на трудовия пазар Висока и растяща продължителна безработица Съсредоточаване на безработицата сред хората в неравностойно положение, като ниско квалифицирани работници, младежи и етнически малцинства 	<ul style="list-style-type: none"> Реформиране на трудовия пазар, за да се премахне сковаността и подобри способността му за приспособяване Оценка на причините за безработицата с оглед на реформиране на институциите на трудовия пазар и разработване на резултатна политика за него Периодичен преглед на активните програми за трудовия пазар по отношение на тяхното насочване, резултати и въздействие, пренасочване на ресурси за най-рентабилни намеси Осъществяване на приемливи и рентабилни програми за пазара на труда за създаване на временни работни места, усъвършенстване на човешкия капитал при безработните, повишаване на възможностите за заетост сред групите в неравностойно положение, подкрепа за самонаетите и започване на малък бизнес 	<ul style="list-style-type: none"> Направени подобрения в Кодекса на труда 	<ul style="list-style-type: none"> Проучване на работната сила Административни данни за безработицата Оценка на нетния ефект от активните програми за трудовия пазар Специализирани изследвания (например краткосрочни прогнози за трудовия пазар, оценка на инвестиционния климат) 	<ul style="list-style-type: none"> PAL I, II и III Проекта за социални инвестиции и насърчаване на заетостта (ФГ03) 	
Образование						
<ul style="list-style-type: none"> Повишаване на ефективността при използване на ресурсите на всички равнища в образователната система 	<ul style="list-style-type: none"> Остарели управленски практики в училищата и висшето образование Драматичен спад в броя на населението в училищна възраст поради демографските промени Свободата на общините да управляват образованието се възпрепятства от прекомерно регламентиране и национални указания Висок брой на относително изолирани и тясно специализирани висши училища 	<ul style="list-style-type: none"> Усъвършенстване на възможностите на образователния сектор за планиране, проследяване и оценяване Разширяване на програмата за въвеждане на делегирани бюджети в училищата Реформиране на настоящата система за финансово подпомагане на висшето образование Реформиране на системата на разпределяне на ресурсите за висшето образование 	<ul style="list-style-type: none"> Въвеждане на информационна система за управление на образованието както за висшите, така и за общообразователните училища Внедряване на съвременна система за оценяване на учениците в общообразователните учебни заведения Механизъм на делегирани бюджети да обхванат 75 % от всички общини Въвеждане на система за студентско кредитиране във висшето образование, допълнена от система на стипендии според нуждите Въвеждане на ново разпределяне на местата и ресурсите за обучение във висшето образование 	<ul style="list-style-type: none"> Доклади по мониторинг и оценка в хода на Проекта за модернизация на образованието 	<ul style="list-style-type: none"> Заем за образованието APL, фази I и II 	<ul style="list-style-type: none"> Програма на Фондация „Отворено общество“ за висшето образование
<ul style="list-style-type: none"> Повишаване на качеството и приложимостта на всички образователни степени 	<ul style="list-style-type: none"> Остарели са учебните планове, програмите за обучение и методите на преподаване Във всички образователни степени липсват съвременни учебни материали и оборудване 	<ul style="list-style-type: none"> Разработване и въвеждане на нови стандарти и учебни програми, включително обучение на инспектори, директори на училища и учители Предоставяне на съвременни учебни материали и оборудване за училищата Въвеждане на конкурентен фонд за преподаване и управление във висшето образование Създаване на система за повишаване квалификацията на учителите в зависимост от търсенето 	<ul style="list-style-type: none"> Повечето учители прилагат методи на активно преподаване и цялостно обхващане на своя предмет Училищата и университетите разполагат с осъвременени учебни материали, библиотечен фонд и компютри за подпомагане на процеса на обучение 80 % от висшите училища са 	<ul style="list-style-type: none"> Доклади по мониторинг и оценка в хода на Проекта за модернизация на образованието 	<ul style="list-style-type: none"> Заем за образованието APL, фази I и II 	<ul style="list-style-type: none"> Програма на Фондация „Отворено общество“ за висшето образование

Цели на развитието/ въпроси	Състояние	Стратегия/действия	Критерии	Инструменти за измерване	Инструменти на Групата на Световната банка	Програми на партньори
			<p>представили проекти за финансиране от конкурсния фонд</p> <ul style="list-style-type: none"> Внесени са изменения в законите и правилниците, за да се даде възможност за акредитация на нови доставчици на обучение за повишаване квалификацията на учителите 			
Здравеопазване						
<ul style="list-style-type: none"> Спиране влошаването на здравния статус на населението и постепенно подобряване за постигане стандартите на Европейския съюз 	<ul style="list-style-type: none"> Несигурност на финансирането и неравен достъп до здравна помощ Липса на капацитет за съвремененно управление Неравномерно разпределение на здравните услуги Излишен капацитет, особено в градовете Влошаване на материалната база и оборудването 	<ul style="list-style-type: none"> Въвеждане на режим на устойчиво и резултатно финансиране. Укрепване на институционалния потенциал на лечебните заведения на централно и местно равнище Подобряване обмена на информация с оглед на по-доброто управление както на финансите, така и на клиничния резултат Рационализиране на секторите за амбулаторна и болнична здравна помощ, като се гарантира, че ограничените средства се използват по най-ефективен начин 	<ul style="list-style-type: none"> 2000 г. – започва финансиране на здравната помощ от личните лекари чрез НЗОК 2001 г. – начало на финансирането на болничната здравна помощ чрез НЗОК 2001–2004 г. – изборителни подобрения в медицинското оборудване и информационните системи 2001–2004 г. – рационализиране на лечебните заведения и намаляване на излишния персонал 2003–2006 г. – подобрения в останалата болнична инфраструктура за привеждането ѝ към стандартите на ЕС 	<ul style="list-style-type: none"> Проучване на общественото мнение и фокус-групи за определяне на достъпа до услуги и разпространението на неофициални плащания (особено сред бедните и маргиналните групи) Редовен преглед на административната документация на НЗОК и Министерството на здравеопазването за определяне на напредъка по програмата за здравна реформа и оценяване на финансовата устойчивост 	<ul style="list-style-type: none"> Проект за реструктуриране на сектор здравеопазване (приключил в края на ФГ01) Проект за реформа в здравната система (текущ) 	<ul style="list-style-type: none"> Швейцарско дарение (SDC) за подготовка на заема и въвеждане на национално здравно осигуряване Дарение от ААМР за подпомагане на работата по здравното осигуряване и други елементи от здравната реформа

Обобщение на приоритетите за развитие в Стратегията за подпомагане на страната (към 31 март 2002 г.)

	Резултати в страната ^а	Основен въпрос ^б	Приоритет на страната ^в	Приоритет на Световната банка ^г	Съгласуване между приоритетите на страната и банката
Намаляване на бедността и управление на икономиката					
Намаляване на бедността	Задоволителни	Безработица, бедност в селата, сред етническите малцинства, децата и жените	Висок	Висок	
Икономическа политика	Добри	Външен дисбаланс	Висок	Висок	
Държавен сектор	Лоши	Корупция, реформа в държавните служби, слаба държавна администрация, правна и съдебна система	Висок	Висок	
Полова принадлежност	Задоволителни	Равен достъп до образование, възможности за работа и заплащане	Среден	Среден	
Отдел развитие на човешките ресурси					
Образование	Задоволителни	Бедните и етническите малцинства нямат достъп, неадекватно финансиране, излишни активи в инфраструктура и излишен персонал	Висок	Висок	
Здраве, хранене и население	Лоши	Предоставяне на социални услуги	Висок	Висок	
Социална защита	Лоши	Неадекватно финансиране на местно ниво, неефективни програми за семейни надбавки и пенсионна система	Висок	Висок	
Екологосъобразно и социално устойчиво развитие					
Развитие на селските райони	Задоволителни	Бедност в селските райони	Висок	Висок	Други действащи партньори за развитието
Околна среда	Лоши	Високи разходи за постигане на съответствие с директивите на ЕС	Висок	Висок	
Социално развитие	Задоволителни	Укрепване на гражданското общество и изграждане на капацитет	Среден	Среден	
Финанси, частен сектор и инфраструктура					
Финансов сектор	Добри	Нормативна уредба, приватизация на банки и застрахователни дружества, подобряване на банковия надзор, ликвидация	Висок	Висок	Активен диалог по политиката с ЕИБ, МФК, двустранни донори
Частен сектор	Добри	Стопанска среда, подобряване на комуникационната инфраструктура	Висок	Висок	
Енергетика и минно дело	Лоши	Забавено реструктуриране на сектора и раздържавяване на държавните предприятия, субсидии	Среден	Висок	
Инфраструктура	Лоши	Завършване на приватизацията на държавните предприятия, реструктуриране на губещите, лоша поддръжка и разходи за рехабилитация	Висок	Среден	

^а Оценени като „отлични“, „добри“, „задоволителни“ или „лоши“.

^б За всеки сектор са посочени специфичните въпроси за страната.

^в Приоритетите са дадени като „нисък“, „среден“ или „висок“.

^г Има обяснение при разминаване в приоритетите.

АКТУАЛИЗИРАНА КАРТИНА НА БЕДНОСТТА¹

Картината на бедността за 2001 г. показва значителен спад след последното изследване, проведено през 1997 г. За целите на анализа относителните линии на бедност от 1997 г. – две трети от средното потребление на глава от населението (висока) и една втора от средното потребление на глава от населението (ниска), се запазват постоянни и са актуализирани към цените през 2001 г.² Резултатите показват, че бедността в България е намаляла почти с две трети след 1997 г., но се задържа на равнища, които са почти два пъти по-високи от тези преди кризата – 11.7 % спрямо 5.5 % през 1995 г. (таблица 1). Освен това през 2001 г. бедните се характеризират с по-ниска степен на бедност в сравнение с 1997 г. от гледна точка на дълбочината на бедността (разстоянието, на което се намират бедните под линията на бедност). Неравенството през 2001 г., измерено по коефициента на Гини, отбелязва намаляване спрямо 1997 г., но е по-високо, отколкото през 1995 г. (29 спрямо съответно 31 и 27).

Таблица 1. Тенденции в бедността и неравенството

Оценки за бедността	1995 г.		1997 г.		2001 г.	
	Висока	Ниска	Висока	Ниска	Висока	Ниска
На глава от населението	5.5	2.9	36.0	20.2	11.7	6.0
Различия	1.7	0.9	11.4	5.9	3.6	1.9
Дълбочина	0.8	0.4	5.3	2.7	1.7	0.8
Средно потребление на глава от населението (юни 1997 г., лв.)	117 208		62 604		103 767	
Коефициент на Гини	27.1		31.4		29.5	

Източник: КИДБ 1995, 1997, 2001 г.

Забележка: Степените на бедност се основават на потреблението на глава от населението. „Високата“ линия на бедност (равностойността на 2.76 щ. д. на ден) се определя като две трети от средното потребление за 1997 г., а „ниската“ линия (равностойността на 2.07 щ. д. на ден) – като една втора от средното потребление.

Абсолютната бедност в България през 2001 г. е съпоставима с тази в съседните страни, въпреки че надвишава равнищата в държави от Централна и Източна Европа с високи резултати в развитието (таблица 2). Като се използва абсолютна линия на бедност от 2.15 щ. д. на ден (покупателна способност) за целите на сравнението между отделни държави, бедността в България се изчислява на 6.4 % – близо до тази в Румъния и Латвия през 1998 г. Това равнище е значително по-високо, отколкото бедността в по-голяма част от напредналите страни, кандидатки за ЕС, като Унгария и Полша (съответно 1.3 % и 1.2 % при горепосочената линия на бедност). Банката възнамерява да работи съвместно с правителството за разработване национална линия на бедността, която да бъде приложима и приемлива за страната. За целите на Актуализираната оценка на бедността банката използва висока линия на бедност, която се равнява на 2.76 щ. д. покупателна способност на ден.

Таблица 2. Степен на бедност в избрани страни от Централна и Източна Европа

Страна	Година на изследване	2.15 щ. д. на ден	4.30 щ. д. на ден покупателна способност
България	1995	3.1	18.2
България	2001	6.4	29.1
Румъния	1998	6.8	44.5
Латвия	1998	6.6	34.8
Украйна	1999	3	29.4
Унгария	1997	1.3	15.4
Полша	1998	1.2	18.4

Източник: Преходът – от полза за всички. Световна банка, 2000.

¹ Този раздел се основава на предварителните резултати от Актуализираната оценка на бедността от 2001 г., която приключи до края на 2002 финансова година. Като база за оценката е използвано Комплексното изследване на домакинствата в България, проведено през пролетта на 2001 г.

² В резултат от това относителните линии на бедността за 1997 г. се явяват „абсолютни“ линии на бедността през 2001 г.

Въпреки растящата безработица в резултат от реструктурирането на икономиката е налице намаляване на бедността след 1997 г.: за бедните слоеве от населението имат ползотворен ефект ориентираните към растеж структурни реформи, съчетани със засилените мрежи за социална защита и по-доброто им целево насочване. Спадът в измерените степени на бедност е постигнат в условията на нарастваща безработица, което показва важната роля на социалната защита, неофициалната заетост и помощите за облекчаване на последиците от намаляването на работните места в официалния сектор. Както може да се предположи, бедността е най-висока сред безработните и нетрудоспособните лица. Делът на домакинствата, чийто глава е безработен член на семейството, се е увеличил от 7 % през 1997 г. на 15 % през 2001 г., а лицата в такива домакинства представляват 40 % от всички бедни.

В условията на растяща безработица ролята на социалната защита за намаляване на бедността е съществена. Средно българските домакинства осигуряват 12 % от доходите си от социални помощи и този дял е характерен за над една трета от бедните. Най-голяма роля за защитата на потреблението играят пенсиите. Ако не съществуваше социална защита, бедността щеше да бъде по-висока с 18 процентни пункта. Това най-вече се дължи на доходите от пенсии, като другите социални плащания, включително обезщетения при безработица и социално подпомагане, намаляват бедността с 1 процентен пункт.

Подобренията в благосъстоянието след кризата от 1997 г. не са разпределени равномерно сред населението. Предварителният анализ на картината на бедността показва, че равнището ѝ, което измерва дела от населението под линията на бедност, при някои групи е спаднало по-малко, отколкото при други. Например в градовете спадът на бедността е много по-съществен – от 33.5 % на 5.9 %, докато в селата той е едва наполовина (от 41.2 % на 23.7 %). Също така при някои високорискови групи, като хора с нисък образователен ценз и представители на ромското и турското малцинство, спадът в равнището на бедност е по-малък в сравнение с общия за страната. Това говори за наличие на „ниши на бедността“, за които положителният ефект от икономическото развитие през последните години е относително по-слаб.

Бедността в България все още има значителни регионални измерения, като се установяват големи различия между отделните географски райони. Според данните от 2001 г. бедността в регионите около Пловдив и Бургас е четири пъти по-висока, отколкото в София, и почти два пъти по-висока от тази за регионите около Ловеч и Монтана. Важно е да се отбележи, че резултатите се основават на предишното административно деление на територията на страната на девет големи области. В рамките на една област има съществени вариации в равнището на бедност, което не е отразено в изследването на домакинствата.

Бедността в България все още има значителни етнически измерения. Ромското малцинство, за което се твърди, че е 8–10 % от населението, е преобладаващо сред бедните. Данните от 2001 г. сочат, че за ромите е десет пъти по-вероятно да са бедни в сравнение с българите. Въпреки че ромите са само 8.8 % от лицата в извадката, те представляват почти половината от общия брой бедни. При турското малцинство също се наблюдава постоянна по-висока степен на бедност, отколкото общата за населението. Резултатите от изследването през 2001 г. показват, че при турците равнището на бедност е четири пъти по-високо, отколкото при българите.

Бедността е с по-голяма дълбочина сред младите. Въпреки че децата на възраст на и под 10 години са едва 10 % от населението, те съставляват почти 20 % от бедните. За дълбочината на бедността при децата и младежите говори фактът, че на тях се падат 40 % от общия дял на бедните, и че едно от всеки две деца под пет години в селата живее в бедност.

Бедността не се влияе от половата принадлежност. Предварителната картина дава смесена представа за връзката между половата принадлежност и бедността. Според данните от изследването през 2001 г. няма съществени различия в равнището на бедност между домакинствата с глава мъж и тези с глава жена. Зад цифрите в национален мащаб обаче се крият съществени различия между градовете и селата: бедността при домакинствата с глава жена в градовете е по-висока в сравнение с тези с глава мъж, докато в селата е по-ниска. В градовете (без София) бедността сред домакинствата с глава жена е два пъти по-висока, отколкото сред домакинствата с глава мъж (10 % спрямо 5.4 %). Допълнителният анализ потвърди, че потреблението на домакинствата с глава самотна майка е по-ниско, отколкото при другите домакинства.

По-нататъшното изследване показва, че има няколко категории жени, които са сред най-уязвимите социални групи в България. Особено уязвими са тези с малки деца, с много ниска образователна степен (по-специално ромски жени) и живеещите в отдалечени села. Те са маргинализирани и на практика изключени от официалните пазарни структури.

Добрата новина е, че е подобрен достъпът на жените до образование. Нетният коефициент на записване в основно училище, който в България е малко по-висок при момчетата, отколкото при момчетата, се е увеличил от 92.31 % през 1997 г. на 93.89 % през 2001 г. Има съществено стесняване на различията между двата пола при посещаемостта на средните училища. Нетният коефициент на записване бележи рязко увеличение при момчетата от 67 % през 1997 г. на 76 % през 2001 г., което се доближава до нетния коефициент на записване при момчетата – 78 %.

Образованието е от значение. Както и при предишните изследвания, резултатите от това за 2001 г. очертават тясна зависимост между по-високата бедност и по-ниската степен на образование. Образованието осигурява най-ефективна защита срещу бедността. Равнището на бедност сред лицата с висше образование е значително по-ниско – 3 %, в сравнение с тези с основно или средно образование – съответно 46 % и 26 %. Бедността е най-висока сред по-младите, по-малко образовани лица – почти две трети от хората с начално или по-ниско образование на възраст между 18 и 21 години са бедни.

Има данни за спад в общото равнище на образователния ценз, особено сред бедните и етническите малцинства. Точно поради това, че образованието е ефективно средство за излизане от състоянието на бедност, будят тревога тенденциите за ограничаване на достъпа до образование за бедните деца през последните четири години. Данните от изследването на домакинствата за 1997 и 2000 г. показват, че въпреки същественото нарастване на учениците в основното образование за страната като цяло, посещаемостта при бедните деца отбелязва спад от 10 процентни пункта – от 84 % през 1997 г. на 74 % през 2001 г. В някои ромски квартали са регистрирани деца, които не посещават училище. Това явление се среща и при турското малцинство. Например в Кърджали – район с висок процент етнически турци, посещаемостта (76 %) е значително по-ниска от средната за страната (95.5 %).³ Тенденцията в средното образование е още по-лоша, като спадът в нетната посещаемост при бедните в национален мащаб е с около 26 процентни пункта – от 60 % през 1997 г. на 34 % през 2001 г.

Налице са данни, че социалната изолация, икономическите трудности – включително нарастващите официални и неофициални разходи на домакинствата за образование, безработицата, ниското качество на обучението в бедните райони и слабото търсене на образование сред някои групи от населението водят до нарастване на децата, които отпадат от училище. Тези фактори допринасят и за увеличаване на безпризорните деца (не се знае точният им брой, но се предполага, че е между 3000 и 5000), както и на настаняваните в специализирани заведения (изчисляват се на около 35 000).

Здравните показатели сочат слабо подобрение, като е имало моменти на влошаване през преходния период. Продължителността на живота, която нараства през 80-те години на XX век, през последното десетилетие е спаднала леко – на 72 години през 1997 г. През десетилетието има и постоянно нарастване на случаите на туберкулоза – от 25.9 нови случая на 100 000 души през 1990 г. на 49.9 през 1998 г. Заболеваемостта от хепатит в България е 95 случая на 100 000 души през 1998 г., която въпреки че като степен е сходна с тази в страните в Източна Европа, остава от четири до пет пъти по-висока в сравнение с икономиките в преход в Централна Европа. Покритието на население с имунизации⁴, което е почти пълно в началото на прехода, е спаднало до 95 % през 1999 г.

Провежда се активен диалог по въпросите на бедността, за да може целта за намаляване на бедността да се впише в цялостната политика на правителството в икономическата и социалната област. През периода 2000–2001 г. предишното правителство и партньорите му в развитието започнаха активен диалог във връзка с ограничаването на бедността. През януари 2000 г. банката беше домакин на среща на високо равнище „Социалното развитие и намаляването на бедността“ под егидата на министър-председателя. На нея присъстваха повечето от членовете на кабинета и основните донори, включително МВФ, ЕС и ПРООН. Правителството изрази желанието си за създаване

³ На основата на административни данни.

⁴ Измерено по броя деца под две години, имунизирани срещу детски паралич.

на възможности за по-нататъшно проследяване на бедността и поиска от банката съдействие в това отношение, както и за актуализиране на доклада за оценка на бедността от 1999 г. През миналото лято беше изготвена актуализираната картина на бедността. Предварителните резултати от нея бяха представени на Министерския съвет през декември 2001 г. и са в центъра на предложената стратегия.

Необходимо е да се активизира проследяването на тенденциите в бедността. Въпреки засилената работа във връзка с бедността настоящите възможности на България за наблюдение и анализ все още са ограничени. Банката подкрепи провеждането на третото Комплексно изследване на бюджетите на домакинствата (КИБД) през април–юни 2001 г., за да бъдат актуализирани мерките за повишаване на жизнения стандарт и намаляване на бедността. Предишните две проучвания, извършени през 1995 и 1997 г., послужиха като основа за оценката на бедността през 1999 г. Тези изследвания са ценен инструмент за анализ на бедността и жизнения стандарт. За правителството е важно да изгради собствени възможности и структури за анализ и оценка на бедността.

Националният статистически институт (НСИ) провежда месечни Изследвания на домакинските бюджети (ИДБ). Въпреки че понастоящем те са единственият източник на актуализирана информация за доходите и разходите на домакинствата в страната и се използват широко за оценка на бедността, те имат и някои методологически несъвършенства. Тъй като измерването на бедността и неравенството не е основната им цел, информацията, която се събира чрез тях, е непълна и недостатъчна за създаване на цялостна представа за потреблението. През последните четири години ИДБ се оказаха недостатъчно ефективни инструменти за проследяване развитието на бедността.

За да се създаде дългосрочен капацитет за анализ и оценка на бедността в България, Световната банка и правителството си сътрудничат за институционализиране провеждането на редовни Проучвания на жизнения стандарт на домакинствата (ПЖСД) и за усъвършенстване методологията на ИДБ. Банката предложи безвъзмездна помощ от Фонда за институционално развитие за мониторинг и оценка на бедността и за разработване на политики за намаляването ѝ (2002 финансова година). Договорът за дарението беше подписан с правителството през декември 2001 г. Основната цел на дарението е да се подпомогне изграждането на капацитет в Националния статистически институт, Министерството на труда и социалната политика и други правителствени органи за оценка на ефективността на политиката и програмите на кабинета за разпределяне на доходите и ресурсите и за повишаване на жизнения стандарт.

Предприети са стъпки за намаляване на бедността, интегриране на етническите малцинства в българското общество и решаване на широка гама от проблеми, с които се сблъскват бедните и децата. През 1999 г. правителството прие Рамковата програма за равнопоставено интегриране на ромите в българското общество и създаде Националния съвет по етнически и демографски въпроси. Кабинетът реализира проект за Фонд за регионални инициативи (ФРИ) с помощта на Световната банка, ПРООН и ААМР, който проправи пътя за местни инициативи в най-бедните общини и за провеждане на активни програми на пазара на труда. Голяма част от ползвателите на програмата са представители на етническите малцинства. Въпреки този напредък предстои съществена работа за подобряване интегрирането на малцинствата в обществото.

През ноември 2000 г. правителството обяви важна Стратегия за повишаване благосъстоянието на децата. Нейното изпълнение ангажира правителствени институции, етнически малцинства, родители и самите деца и получи подкрепа от ЕС, правителствата на Великобритания и Япония и от Световната банка. Целта на стратегията е да се повиши благосъстоянието на децата, които живеят и работят на улицата (от 60 % до 80 % роми), и настанените в специализирани заведения деца посредством извеждането им от институциите; защита на правата на децата чрез нови институции и политика; социална интеграция на децата във високорисковите общности; превенция на изоставянето на деца и предоставяне на услуги за уязвими деца, за да могат да израснат като достойни граждани. Съществена характеристика на стратегията е широкото привличане на местните общности, включително на представители от етническите малцинства, за участие в програмите за предоставяне на социални услуги. Новото правителство заяви пълната си подкрепа за стратегията и поиска съдействие от Световната банка и други донори за нейното изпълнение чрез Проект за социалните инвестиции и насърчаване на заетостта.

КОНСУЛТАЦИИ ПО СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА СТРАНАТА – ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ЗА БЪЛГАРИЯ

ПРОЦЕСЪТ

В хода на разработване на проекта на Стратегията за подпомагане на страната (СПС) в началото на 2001 г. членовете на екипа за България проведеха срещи с редица местни длъжностни лица, представители на НПО, частния сектор, стопански сдружения, граждански групи, обществеността, както и на международната донорска общност у нас, за да обсъдят широка гама от въпроси във връзка с предизвикателствата в развитието на страната и предложената СПС. Имаше девет срещи в различни градове⁵, на които присъстваха повече от петстотин участници. Бяха проведени допълнителни консултации с ЕС в Брюксел, за да се координира помощта, предоставяна на България за изпълнение на изискванията на Acquis Communautaire. За да се постигне по-богата обратна информация от обществеността, банката отвори страница в Интернет за СПС, която се оказа полезен инструмент, тъй като беше посетена от над 2500 заинтересувани лица и организации.

След консултациите със заинтересуваните участници в страната банката предостави преработения проект на СПС на сформираното правителство през юли 2001 г. и започна обсъждания с новите лица, отговарящи за политиката, във връзка с предизвикателствата в развитието на България и приоритетите на структурната реформа. Обсъжданията бяха проведени от директора за страната и в тях взеха участие правителствени служители на най-високо равнище. Получените от кабинета коментари отразяваха пълното единодушие с банката по отношение на въпросите с най-висок приоритет за страната към момента и възможните решения в средносрочен план. Коментарите хвърлиха светлина и върху това как правителството вижда сравнителното предимство на банката с оглед на подкрепата от нея за неотложните мерки за реформата и програмите за публичния сектор, които най-добре допълват действията на частния сектор и обезпечават резултатни социални услуги.

КОМЕНТАРИ, ПО КОИТО ИМА ПЪЛНО ЕДИНОДУШИЕ И/ИЛИ СА ОТРАЗЕНИ В СПС

Коментарите, по които банката споделя единодушно становище и/или са отразени в СПС, бяха направени във връзка със следните области:

Децентрализиране/финансиране на общините

- Общините трябва да намерят жизнестойчиво решение за балансиране, от една страна, между равнището на финансиране от държавния бюджет и местните финансови ресурси, а от друга, между разходите за изпълнение на функционалните роли и отговорностите, възложени на местните власти. Местните органи имат желание за по-силни и преки отношения с банката, за да могат да работят по въпросите на финансирането, администрирането, мотивирането на персонала и общинските планове за развитие. Банката беше насърчена да установи работни отношения и с Националното сдружение на общините в България. Бе предложено да се привлечат общинските власти, местните заинтересувани страни и НПО за по-активно участие с оглед на по-ефективния мониторинг на проектите и тяхното финансиране.

- Общините търсят алтернативни източници на финансиране, за да допълнят недостатъчното национално/местно финансиране на програмите си. Беше изразена особена загриженост за това как да се стигне до финансиране от ФИР, как да се кандидатства за подкрепа за проекти от Глобалния фонд за опазване на околната среда, по-специално за незабавно отстраняване на опасни отпадъчни материали, и как да се осигури финансиране от Фонда за социални инвестиции.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО НА ВИСОКАТА БЕЗРАБОТИЦА

- Високите равнища на безработица са основание за сериозна загриженост. Създаването на заетост, особено за хората с по-ниска образователна степен или ограничени възможности, беше преоб-

⁵ Включително градовете Русе, Велико Търново, Сандански, Благоевград, Варна, Добрич, Видин и Пловдив.

ладаващият проблем, споделян на срещите в градовете. ПРООН подкрепи идеята да се постави акцентът върху рентабилни и активни програми за пазара на труда, за да се открият временни работни места и да се подобри човешкият капитал в страната. Проектът „Красива България“ – с интензивен ефект за създаване на заетост във второстепенни градове, осъществяван с подкрепата на ПРООН, беше посочен като ефективен модел за борба с безработицата. Бе направено обаче заключението, че са необходими по-нататъшни проучвания, за да се набележат областите на недостатъчно предлагане на работна ръка и да се разработят програми.

ПРЕВЕНЦИЯ НА HIV/СПИН И СЛАБА МРЕЖА ЗА СОЦИАЛНА ЗАЩИТА

- В отговор на инициативата на банката ПРООН предложи сътрудничество с нея по проблемите на HIV/СПИН в България, за да се окаже подкрепа за изграждане на възможности за повишаване на осведомеността и подобряване на превенцията.
- Беше споделено, че е необходимо да се работи повече с подкрепата на банката за укрепване на мрежата за социална защита, като се обърне повече внимание и върху благосъстоянието на възрастните хора и децата.
- На пенсионерите трябва да се осигурят адекватни размери на пенсиите, справедливи схеми за финансиране и нормални социални условия.
- Както правителствените програми, така и свързаната с тях помощ от банката в горепосочените области трябва да се основават на съответни усилия за постигане на оптимално покритие, за да могат бедните в селските райони да получават достатъчно социално подпомагане, с което максимално да се ограничат особено дълбоките ниши на бедност.

Подкрепа за малките и средните предприятия

- Съществува усещането, че помощта от банката не стига до регионите и че на много малки и средни предприятия не е осигурен достъп до финансиране поради прекомерната бюрокрация. Препоръките на КСЧИ за премахване на административните бариери предполагат обстойна програма за реформа. Българските банки от своя страна не са склонни да отпускат кредити на малки и средни предприятия и Световната банка би трябвало да съдейства за подобряване на достъпа до кредити чрез схеми за финансиране, които могат да подкрепят такива предприятия, както и откриването на стопанска дейност.
- ПРООН насърчи банката да съдейства за създаването на бизнесцентрове/бизнесинкубатори, като предоставя съвети на малки, средни и микропредприятия и помогна за разработване на общонационална политика за кредитиране/лизинг, съответно законодателство и организация на институциите.

Селско стопанство

- Разпокъсаността на земята и вещните права бяха поставени от няколко участници на срещите в градовете като проблеми, които изискват внимание и съответни решения. Бе изразена загриженост, че ако не се набележат нужните мерки в тази област, усилията за модернизиране на селското стопанство няма да дадат резултат.
- Беше изразено желание банката да предостави техническа помощ за създаването на сдружения на земеделските стопани, за да се решат проблемите с напояването и да се подобри стопанисването на материалната база.
- Що се отнася до малките и средните предприятия, беше направена препоръка и за кредитни линии от банката за селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

ОКОЛНА СРЕДА И ПРЕЧИСТВАНЕ НА ВОДИТЕ

- Две основни теми се очертаха в хода на консултациите: *първо*, необходимостта от отстраняване на замърсяванията в крайбрежните райони и реките; *второ*, като се има предвид, че България е разположена в земетръсна зона и че в Турция имаше голямо земетресение, са необходими преван-

тивни мерки и укрепване на сградите и големите инфраструктурни обекти. И в двете области мощта на банката ще бъде от полза.

РАЗВИТИЕ НА ЧАСТНИЯ СЕКТОР

- Участниците подчертаха необходимостта от реструктуриране на топлофикационните дружества, въгледобивните мини и железниците.

СТАНОВИЩА, ПО КОИТО НЕ БЕШЕ ПОСТИГНАТО ЕДИНОДУШИЕ СЪС ЗАИНТЕРЕСУВАНИТЕ СТРАНИ

По някои становища не беше постигнато единогласие с оценките на банката по съответните въпроси. По-долу са посочени причините.

УСЛУГИ В СОЦИАЛНИЯ СЕКТОР

- Направената от банката оценка в СПС във връзка с реформите в системите на образованието и здравеопазването беше определена като прекалено „остра“. По отношение на образованието участниците изразиха несъгласие с виждането, че по-голямата численост на паралелките ще намали разходите, без да се отрази върху качеството. По отношение на здравеопазването за хората, съкратени от системата на доболничната помощ, трябва да се осигури преквалифицирането и интегрирането им в сектора на здравеопазването, както и да се подобри качеството на медицинското оборудване, за да се постигне равнището в държавите, членки на ЕС.

- В оценките за секторите не могат да се включат проблемите с ефективността, като се имат предвид ограничените ресурси в България при необходимостта от фискална жизнеспособност на разчетените разходи в средносрочен план. Ето защо не могат да се пренебрегнат съотношенията ученик – учител и да се правят препоръки за повсеместно въвеждане на скъпи технологии, без най-напред да се извърши преглед на рентабилността на предложените капиталовложения в технологии.

ИНФРАСТРУКТУРА

- Често се изтъкваше, че банката не оказва достатъчна подкрепа за инфраструктурни проекти, а България има нужда от още съществени инвестиции в тази област. Според представители на крайморските общини за морския транспорт са необходими повече инвестиции, които да бъдат в по-голям обем, отколкото тези за обичайните инфраструктури на сухопътния транспорт и водоснабдяването.

- Банката има водещо място по отношение на помощта на България чрез кредитни и некредитни услуги, предназначени за прилагането на политика за околната среда, която да осигури ефективно използване на ресурсите за капиталовложения в инфраструктура и да привлича частни инвеститори. В рамките на координацията с донорите банката посочи подхода си към другите донори, като насърчи разделение на труда, което да даде възможност на ЕБВР и ЕИБ да изпълняват мандата си и да отпускат заеми за инвестиране в инфраструктура.

РАЗВИТИЕ НА ЧАСТНИЯ СЕКТОР

- За да се обезпечи ефективно управление на приватизираните активи, някои участници предложиха за целта да се създаде специална агенция.

- За да се повиши ефективността след приватизацията и да се осигурят правата на акционерите, като мярка за гарантиране качеството на резултатите от приватизацията банката препоръчва въвеждането на процедури, които да осигурят конкуренция и участие на добросъвестни стратегически инвеститори, в състояние да предоставят технически и управленски ноу-хау.

БЪЛГАРИЯ
Стратегия за подпомагане на страната 2002–2004

Превод **Даниела Стоянова**

Редактор **Георги Рачев**

Коректор **Александър Бацов**

Дизайн и предпечатна подготовка **Издателство „Албатрос“**

Печатница **„Скала“**